

NOG STEEDS STRIJDVAARDIG

100 JAAR ACV RUPELSTREEK

Karin Blommaert

*Optochten en betogingen waren voor
het ACV steeds een belangrijk middel
om haar eisen bekend te maken aan
het grote publiek en ze kracht bij te
zetten.*

NOG STEEDS STRIJDVAARDIG

100 JAAR
ACV RUPELSTREEK

Karin Blommaert

BEGELEIDINGSCOMMISSIE

Jozef Mampuy (Vormingsdienst ACV)

Godfried Kwanten (KADOC - Leuven)

Marcel Van Mol,

Roger Mampaey,

Marcel Vereycken,

Willy Van Asbroeck (ACV -Rupelstreek)

WOORD VOORAF

Het boek "100 jaar ACV-Rupelstreek" is een kanjer van formaat geworden. Een stevige brok sociale geschiedenis die zich in de voorbije honderd jaar in deze streek heeft afgespeeld en die ongetwijfeld inspirerend heeft gewerkt op wat zich nadien elders heeft voorgedaan. De pioniersrol van het syndicalisme in de Rupelstreek kan immers uit de sociale geschiedenis, die ons land op het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw heeft doorgemaakt, niet worden weggegomd. En ook al is het boek geen opsomming van een hele reeks heldendaden en bevat het evenmin de namen van beroemde figuren, toch is het een uitzonderlijk waardevol document omdat het de "grote" geschiedenis schetst van de "kleine" man.

Historica Karin Blommaert heeft dit op een verantwoorde wijze in dit boek geschetst; wij zijn haar hiervoor dan ook uitzonderlijk dankbaar.

De Grote Rupelstaking in 1894 was de vonk voor een verbeterde sociale strijd, die was aangewakkerd door de pauselijke encycliek Rerum Novarum (1891) en die ook de basis legde van de eerste vakverenigingen. Maar zoals de Kristen Volksbond zich maar moeilijk kon ontdoen van zijn paternalistische inslag, zo kwam ook het christelijk syndicalisme in die beginperiode eerder moeizaam op gang.

Net als in het Aalsterse zou ook in de Rupelstreek de rebelse figuur van priester Daens de doorbraak forceren, zij het dat de tegenstand van patroons en conservatieve katholieken hierdoor nog groter werd. In dezelfde mate groeide echter ook het zelfbewustzijn onder de arbeiders.

Met een bijzondere waardering berinnert dit boek aan de eerste jaren van syndicale strijd in de Rupelstreek.

Meer dan een kwarteeuw onbaatzuchtig pionierswerk werd pas in 1921 bij de oprichting van het gewestelijk ACV-verbond bekroond. Het was het begin van een overkoepelende syndicale werking, die al meteen moest opboksen tegen de zware economische crisissen uit de jaren twintig en dertig.

Omdat toen al de fundamenteën waren gelegd van een stevige organisatie, was het wellicht niet zo verwonderlijk dat het ACV na de

Tweede Wereldoorlog weer snel op gang kwam. Ledenwerving, dienstverlening, vorming en een intense syndicale actie waren de beste remedies tegen al het onheil en de miserie die de na-oorlogse periode meebracht. In een klimaat van "rood of geen brood" had de christelijke vakbond het nochtans niet gemakkelijk om zich door te zetten. Dat belette niet dat het ACV in de Rupelstreek steeds meer voet aan grond kreeg, ook in de ondernemingen.

Wie dacht dat toen het ergste leed voorbij was, had het mis. In de voorbije kwarteeuw kende de streek misschien wel de donkerste periode uit haar geschiedenis met het verval van de traditionele nijverheden : de steenbakkerijen, de scheepsbouw en de metaalindustrie, de schoen- en pantoffelnijverheid, de glas- en diamantsector. Sluitingen en faillissementen van bedrijven maakten van de Rupelstreek een economisch kerkhof. Werkloosheid, armoede en verkrotting waren de tol van een onomkeerbare crisis, die heel wat menselijke drama's - vooral in de werknemersgezinnen - veroorzaakte.

Maar ook nu, in deze benarde omstandigheden, bevestigde het ACV zijn slagkracht. Het was dan ook niet zo verwonderlijk dat de christelijke vakbeweging in 1979 aan de basis lag van de actie "Rupelstreek hoogtij(d)", waaruit - in gemeenschappelijke actie - talrijke initiatieven ontsproten om de streek weer te doen herleven.

Ik prijs mij gelukkig dat ik samen met vele vrienden een hoofdstuk van deze boeiende sociale geschiedenis van de Rupelstreek heb mogen schrijven. Ik zie het als een bescheiden voortzetting van het baanbrekend werk dat de syndicale pioniers - in veel ongunstiger omstandigheden - hebben aangevat en doorgegeven. Mannen en vrouwen, ouderen en jongeren, bekenden en onbekenden, die de ontvoogdingsstrijd van de werknemer in deze streek hebben uitgetekend en die wij daarvoor bijzonder dankbaar zijn. Niet in het minst omdat wij het nu allemaal beter hebben dan zij. Wij zijn deze ontelbare militanten vooral erkentelijk omdat zij hebben bewezen dat syndicale actie het best gedijt aan de basis, in de ondernemingen en in de afdelingen. Daar, dicht bij "de gewone man", komt de vakbondswerking pas echt tot leven.

"100 jaar ACV- Rupelstreek" is nu een gesloten boek. De syndicale werking zal morgen in andere structuren en met andere mensen worden voortgezet. Wij zijn er van overtuigd dat zij die na ons komen, met dezelfde inzet en overtuiging de syndicale vlam in de Rupelstreek nog vele jaren brandend zullen houden.

Marcel Van Mol

Gewezen verbondssecretaris

INLEIDING

Over de sociaal-economische geschiedenis van Rupelstreek en in het bijzonder over het leven en werken op en rond de steenbakkerijen werd al heel wat geschreven. De geschiedenis van de christelijke vakbond bleef echter onbekend voor het grote publiek. Wie weet bijvoorbeeld dat priester Daens ook in de Rupelstreek de arbeiders een hart onder de riem kwam steken? De namen van Hubert Mampaey en Jules Roscam zullen sommigen nog bekend in de oren klinken, maar zijn hun verwezenlijkingen ook nog gekend bij de jongere generaties? In het kader van de viering "100 Jaar ACV-Rupelstreek" was verbondssecretaris Marcel Van Mol dan ook van mening dat het baanbrekend werk van de pioniers en de onvoorwaardelijke inzet van zoveel militanten niet mocht vergeten worden. Hun strijd loopt als een leidraad door dit boek.

De eerste sporen van christelijk syndicalisme in de Rupelstreek gaan terug tot de jaren 1890. In het eerste deel van dit boek leest u hoe honderd jaar geleden het sociaal bewustzijn bij de arbeiders van de Rupelstreek ontwaakte onder impuls van de socialisten en de Daensisten. De Volksbond, die de verschillende katholieke verenigingen overkoepelde, droeg toen het paternalisme nog hoog in zijn vaandel. Pas vanaf 1904 ontstonden geleidelijk de eerste plaatselijke christelijke vakverenigingen. Hun oprichting en werking worden in het tweede deel geïllustreerd door de Boomse hout- en steenbewerkersverenigingen. Na enige tijd verenigden de vakverenigingen zich in gewestelijke en nationale verbonden, zodat er nog voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog twee nationale verbonden in Boom gevestigd waren, namelijk deze van de steen- en diamantbewerkers. De periode tussen de twee wereldoorlogen wordt beschreven in het derde deel. Belangrijk hierbij is de oprichting in 1921 van het Gewestelijk ACV-Verbond in Boom, waardoor er een interprofessionele overkoepeling kwam van de beroepsbesturen. Deze tussenoorlogse periode wordt verder gekenmerkt door de eerste collectieve arbeidsovereenkomsten, de vele syndicale acties op de steenbakkerijen en de zware crisis van de jaren dertig. Deel IV en V beschrijven de na-oorlogse en hedendaagse periode.

De vakbondswerking heeft zich moeten aanpassen aan nieuwe sociaal-economische situaties. Na de bloeiperiode van de jaren vijftig en zestig heeft het ACV de strijd aangeboden tegen het verval van de Rupelstreek. De reconversie van de streek en de bestrijding van de werkloosheid waren een constant aandachtspunt in de verschillende besturen en kernen. Daarnaast wist het ACV zich een plaats te verwerven in de bedrijven en kwam het als grote overwinnaar uit de sociale verkiezingen. In 1994 werd het gewestelijk verbond - Rupelstreek gefusioneerd met het ACV-Mechelen.

De geschiedenis schrijven van een verbond is geen gemakkelijke opdracht, vooral omdat het wetenschappelijk historisch onderzoek omtrent de christelijke vakbeweging in ons land slechts de laatste jaren op gang is gekomen. Voor de Rupelstreek beschikken we enkel over de licentiaatsverhandeling van Hilde Rijpens over de vooroorlogse katholieke arbeidersbeweging en over mijn licentiaatsverhandeling over het ontstaan van het Nationaal Verbond der Christelijke Steenbewerkers. We waren dan ook voornamelijk aangewezen op de soms schaarse archiefstukken. Voor de meer recente periodes zijn er veel meer documenten bewaard, maar zij konden ook niet altijd een antwoord bieden op onze specifieke vragen. Om de mensen achter de verslagboeken te ontdekken, interviewden we militanten, secretarissen of hun familieleden.

Tot slot wil ik de vele mensen danken, die de verwezenlijking van dit boek mogelijk maakten. Verschillende leden en geïnterviewden lieten niet na foto's en pamfletten van onder het stof te halen of hun belevenissen spontaan te vertellen. Hun namen worden in de bibliografie vermeld. Het resultaat van onze opzoeken werd regelmatig besproken door de begeleidingscommissie, waar ieder vanuit zijn eigen ervaringen suggesties deed. Mijn hartelijke dank gaat uit naar Roger Mampaey, Marcel Vereycken, Willy Van Asbroeck, Jozef Mampuy (Vormingsdienst ACV), Godfried Kwanten (KADOC, Leuven) en Marcel Van Mol, die ik in het bijzonder wil danken voor de mogelijkheden, die hij mij geboden heeft om deze uitgave te realiseren. Tenslotte gaat mijn erkentelijkheid naar de medewerkers die instonden voor de technische verwezenlijking: mijn collega Jeannine De Niel, Luc Vints, Greet De Neef en Lieve Claes van het KADOC, Johan Mahieu voor de lay-out en drukkerij Decler.

INHOUD

Deel 1	
Ontluikend arbeidersbewustzijn (1894 - 1904)	15
De Rupelstreek wordt wakker geschud	17
De oprichting van de Kristen Volksbond	19
De Daensisten in de Rupelstreek	21

Deel 2	
De oprichting van christelijke vakverenigingen en verbonden (1904 - 1914)	25

Hoofdstuk 1	26
<i>De eerste christelijke vakverenigingen</i>	
Pater Rutten trekt aan de kar	26
De Christene Houtbewerkers van Boom	26
De Christene Steenbewerkers van Boom	29

Hoofdstuk 2	
<i>De plaatselijke vakverenigingen zoeken samenwerking</i>	30
Een Gewestelijk Verbond voor de steenbewerkers	30
Samenwerking over de beroepsgrenzen heen	32
Het Nationaal Verbond der Steenbewerkers	34
Het Belgisch Diamantbewerkersverbond	36

Hoofdstuk 3	
<i>De werking van de Christelijke vakverenigingen</i>	37
Ledencijfers	37
Ledenbijdragen	38
Het vakblad	40
De proosten	41
De christelijke vakverenigingen als strijdorganisatie	41
Dienstverlening	45
De volksverheffing	46
De propaganda	51

*In de steenbakkerijen werden
vrouwen en kinderen ingezet om de
steenmaker te helpen.*

*Hun lage lonen vulden het
gezinsinkomen enigszins aan.*

ONTLUIKEND
ARBEIDERSBEWUSTZIJN
1894-1904

DEEL

1

Als reactie op de grote staking en de
stichting van socialistische
steenbewerkerbonden in 1894
richtten vooraanstaande katholieken
Kristen Volksbonden op in de
Rupelstreek.

■ De Rupelstreek wordt wakker geschud

Zondag 1 april 1894. Zo'n 1.000 Boomse arbeiders stroomden samen voor het Volkshuis op de Varkensmarkt te Boom voor een "Grote Volksvergadering". Ze kregen versterking van bijna 400 arbeiders uit Terhagen en Rumst. De arbeiders, die een drastische loonsvermindering vreesden door de nieuwe wet op de vrouwen- en kinderarbeid, werden er toegesproken door plaatselijke en Antwerpse socialistische leiders. Zij eisten loonsverhoging en dreigden met een algemene staking.

De gevolgen waren de volgende dag reeds zichtbaar. Op een steenbakkerij te Noeveren brak onrust uit omwille van de geweigerde loonsverhoging. Het voorlopig bestuur van de socialistische steenwerkersbond, dat enkele dagen voordien in Boom was opgericht, riep op niet te staken vooraleer er contacten waren gelegd met de werklieden van Steendorp en Rupelmonde. Toch legden in Rumst op 9 april de eerste arbeiders het werk neer. Dit was het begin van de grote Rupelstaking. Met honderden trokken de stakers door Rumst, Terhagen en Boom. Toen ze de grens met Niel bereikten, was hun aantal gestegen tot zo'n 4.000 man. Daar werden ze tegengehouden door versperringen van de rijkswacht. Ondanks het samenscholingsverbod van meer dan vijftien personen, dat werd uitgevaardigd door de Boomse burgemeester en steenbakkerspatroon E. Van Reeth, bleven de werklieden betogen in kleinere groepen. De staking werd algemeen in alle steenbakkerijen van Rumst, Terhagen en Boom. Er werd brand gesticht en gevochten. Het leger werd ingezet om de orde te handhaven. Hierbij vielen verschillende gewonden en er werden aanhoudingen verricht. Volgens ramingen van de rijkswacht staakten 4.000 tot 7.000 arbeiders. De soldaten sloten de Rupelstreek volledig af om verdere uitbreiding van de stakingsbeweging te voorkomen. De socialistische coöperaties van Gent en Antwerpen deelden brood en meel uit aan de hongerige stakers en hun families. Later zond ook de katholieke bakkerij "Het Volk" van Gent 500 broden naar de Rupelstreek.

De patroons, die veelvuldig gebruik maakten van goedkope jonge arbeidskrachten, waren vanzelfsprekend sterk gekant tegen de nieuwe wet op de vrouwen- en kinderarbeid. Door het KB van 1892 werd de wet zelfs nog verscherpt voor de steenbakkerijen. Voor kinderen jonger dan twaalf jaar kwam een uitdrukkelijk arbeidsverbod. Voor jongens tot veertien jaar en voor meisjes tot zestien jaar werd de arbeidsduur op acht uur gebracht. In de winterperiode gold deze arbeidsduur ook voor de andere jongeren. Reeds op 1 maart 1894 hadden 81 steenbakkersbazen, samen met de gemeentebesturen uit de Rupelstreek en afgevaardigden van Steendorp en Rupelmonde, een verzoekschrift gericht aan de minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken om het KB in te trekken. Hun verzoek werd echter afgewezen.

Bij de arbeiders leidde de nieuwe wetgeving onvermijdelijk tot een daling van het familieloon. Door het lage loon en de seizoenarbeid was de steenmaker immers genoodzaakt vrouw en kinderen in te schakelen in het productieproces. Door deze wet zou vooreerst het loon van de jongste kinderen wegvallen, maar ook zijn eigen loon zou dalen door de gedwongen arbeidsduurvermindering van de andere gezinsleden, waarmee hij een werkploeg vormde. De arbeiders, die in erbarmelijke omstandigheden leefden en tegen een hongerloon zware arbeid moesten verrichten, zagen niet in dat de arbeidsduurverkortung uiteindelijk een verbetering van hun situatie betekende. Tegenover hun individuele bekommernissen zou langzamerhand het belang van de vakbonden duidelijk worden: collectieve eisen stellen om het lot van de arbeidersbevolking te verbeteren.

*Ondanks het samenscholingsverbod
bleven de stakende werklieden in
1894 op straat komen.
Het leger werd ingezet om de orde te
handhaven, maar het kon niet
verbinderen dat er verschillende
gewonden vielen.*

La grève des briquetiers, à Hemixem

Op 20 april kwam er een barst in de staking. In Rumst en Terhagen verkregen de arbeiders een gedeeltelijke loonsverhoging. Elders gingen arbeiders, gedwongen door armoede en honger, terug aan het werk. Op vraag van de gouverneur werd op 23 april een verzoeningsraad opgericht. De katholieken zagen hierin een bijkomende reden om het werk te hervatten. De volgende dag werd er dan ook overal opnieuw gewerkt.

Wat hadden de stakers nu bereikt ? Vooreerst werden de “banmolens” afgeschaft, na een oproep van de katholieke Belgische Volksbond aan de steenbakkerspatroons. De arbeiders waren nu niet meer verplicht hun inkopen te doen in de winkels van de patroons. Een tweede belangrijke overwinning was de oprichting van een Werk- en Nijverheidsraad door het KB van 21 mei 1894. Deze Raad had tot doel de gemeenschappelijke belangen van de arbeiders en patroons te dienen en bij mogelijke collectieve geschillen tussenbeide te komen. In Boom werd de oprichting ervan al enkele jaren uitgesteld omdat het

gemeentebestuur hem nog niet nodig vond. De staking van april 1894 had echter de meningen gewijzigd. De verschillende gemeenten van de Rupelstreek vroegen de oprichting van de Raad met Boom als zetel. Het ministerie reageerde positief, zodat op 9 september 1894 de eerste verkiezingen konden plaatsvinden.

E. Van Reeth, burgemeester en steenbakkerspatroon, werd tot voorzitter verkozen. Bij de arbeiders behaalden de katholieken de volstrekte meerderheid.

Ondanks de hoge verwachtingen kwam er geen algemene loonsverhoging. Wel werd het KB van 1892 in verband met de vrouwen- en kinderarbeid op de steenbakkerijen gewijzigd in het voordeel van de steenbakkersbazen.

Op 28 april keurde de Hogere Nijverheidsraad het voorstel van Castelein, lid van hun onderzoekscommissie, goed: de leeftijdsgrens werd met twee jaar verlaagd zodat jongens vanaf twaalf jaar en meisjes vanaf veertien jaar twaalf uur per dag mochten werken.

Ook de installatie van een eigen Goedemannenraad in de streek, later werkrechtvaardersraad genoemd, bleef jaren aanslepen. Verschillende verenigingen vroegen de afsplitsing van Antwerpen, zodat individuele geschillen ter plaatse zouden kunnen worden beslecht. Het kanton Boom boekte pas in 1902 succes.

Na de staking werden te Boom verschillende socialistische vakverenigingen gesticht. De steenbewerkerbonden, die enkele dagen voor de grote staking ontstonden in Rumst en Boom, werden nu definitief ingericht. Zij konden rekenen op de steun van de in 1890 opgerichte socialistische Werkersbond, die meer politiek gericht was. De meeste leden van de Werkersbond waren katholiek. Dit leidde er toe dat nog tijdens de staking enkele Noeverse leden de bond omwille van geloofsredenen verlieten. Ze richtten een Onafhankelijke Bond op.

■ De oprichting van de Kristen Volksbond

De katholieke burgerij in de Rupelstreek had door de "Grote Staking" en de reactie van de arbeiders ondervonden dat er iets moest gebeuren. Het christelijk syndicalisme kende echter in heel het land een trage doorbraak. Terwijl het socialisme reeds in de jaren 1880 grote aantrekkingskracht uitoefende op de arbeiders, werden de eerste grote impulsen voor de christelijke organisatie pas gegeven tijdens het laatste decennium van de negentiende eeuw. In februari 1891 richtte Joris Helleputte de Belgische Volksbond op. Deze bond zou fungeren als overkoepelend orgaan van de verspreide christelijke en anti-socialistische sociale werken en arbeidersverenigingen.

Op initiatief van katholieke vooraanstaanden werden in Boom en omgeving zogenaamde Volksbonden opgericht. Katholieke patroons, burgers en leden van de geestelijkheid bundelden hun krachten. De staking en de vrees voor de groeiende socialistische invloed zorgden voor een intensivering van de katholieke sociale actie. "Niet zohast was de werkstaking ten einde, of enige weldenkende en werkmansgezinde katholieken besloten in overeenstemming met de geestelijke overheid der gemeente en zulks uitsluitend in het voordeel der werkende klas, enen grote en machtige werknemersbond te stichten, waarin iedereen, die zich kristen noemt, zou kunnen opgenomen worden. (...)" In het gedacht van de ontwerpers die, ik kan het stellig verzekeren, de allerbeste inzichten tegenover de werkmans koesteren, moest die bond zijn macht en sterkte vinden in het groot aantal zijner leden, in zijn verkleefheid aan de kristene grondstelsels en, gesteund door zeer invloedhebbende personen der gemeente zou hij ongetwijfeld veel, zeer veel voordelen voor de werkmans verkrijgen, vele misbruiken afschaffen, goede betrekkingen met de bazen onderhouden en langs

de wettelijke weg, vele verbeteringen invoeren ten voordele van de werkmán. Dit was de Kristen Volksbond!”.

Deze Volksbond ijverde voor de totale ontvoogding van de arbeider, waardoor de verenigingen die hij oprichtte, niet altijd een zuiver syndicaal karakter hadden. In de O.-L.-Vrouw Geboorte-parochie te Boom overkoepelde de Kristen Volksbond tal van sociale werken. Naast een spaarkas en leengilde bestonden er vanaf 1893 een “secretariaat van de arbeid” en vanaf 1896 een werkbeurs. In 1894 waren al een drietal vakverenigingen in de schoot van de Boomse Volksbond actief. Deze verenigden de steenbakkerswerklíeden, de timmerlíeden, de bakkers en de winkeliers. In Niel waren de steenbakkerswerklíeden vanaf 1898 verenigd.

De leiding van de Volksbond berustte bij de parochiegeestelijkheid en in het bijzonder bij de onderpastoors. De organisatie en werking van deze verenigingen stonden echter nog in hun kinderschoenen. Het is dan ook moeilijk te achterhalen hoeveel mensen zij bereikten. De Boomse Volksbond telde tussen de 500 en 700 leden.

Naast de Kristen Volksbond bleven de reeds vroeger gestichte liefdadigheidsverenigingen verder werken. Zo bijvoorbeeld het Sint-Franciscus-Xaveriusgenootschap van Boom dat vooral de godsdienstige opvoeding van de arbeiders beoogde. Natuurlijk probeerde de geestelijkheid tegelijkertijd de werklíeden op de juiste weg te houden, ver weg van de socialisten en hun militante houding. Dit genootschap telde in 1891 750 leden. In 1893 kregen deze katholieke arbeiders het bezoek van Arthur Verhaegen, de latere voorzitter van de Belgische Volksbond. In aanwezigheid van alle Franciscus-Xaveriusgroepen uit de omgeving viel hij scherp uit naar de patroons. De socialisten maakten van de gelegenheid gebruik om aan de samengestroomde werklíeden propagandaboekjes uit te delen. Verhaegen, die ook een exemplaar had bemachtigd, verscheurde het demonstratief op het podium.

Op nationaal vlak werden intussen hevige discussies gehouden, die de verdere toekomst van de christelijke arbeidersbeweging sterk zouden beïnvloeden. Centrale vraag in de Belgische Volksbond was of de voorkeur moest worden gegeven aan gemengde verenigingen, waar patroons en werklíeden samen hun belangen verdedigden, of aan autonome arbeidersverenigingen? Tot 1895 bleef, onder het voorzitterschap van Helleputte, het corporatieve model

Het Sint Franciscus - Xaveriusgenootschap van Boom

In Boom, een klein industrieel stadje (...), zijn de overgrote hoop der mannen in hun netten gevangen (...), in zulke mate dat de kerk, nochtans zo groot, schier te klein is om die ontelbare schaar van leden te kunnen bevatten “.

Tijdens de wekelijkse vergaderingen “stuurt de geestelijke bestierder, tot zijn zwakkere Xaverianen enige woorden van moed en volharding, enige woorden van troost en

opbeuring na de dagen van werk en bekommernis. Hij leert hen hunne plichten kennen tegenover God en de maatschappij. Hij spiegelt hen hunne plichten voor ogen als goede werklíeden en doet hen de goede bazen, die de socialisten in het algemeen als uitbuiters afschilderen, waarderen eerbiedigen en beminnen. Onze christene werklíeden (...) zijn dan ook gelukkig in hunnen staat en tevreden met hun lot .

Congres Maatschappelijke Werken,
Mechelen 1902

van de gemengde gilden de overhand halen. Onder het voorzitterschap van Verhaegen wonnen de christen-democratische stroming en de idee van autonome vakverenigingen echter steeds meer veld.

Beide groepen, conservatieven en democraten, steunden op de encycliek *Rerum Novarum* van paus Leo XIII, die op 15 mei 1891 was verschenen, om hun stellingen te staven. De paus had “de kerk in het midden gehouden” bij zijn keuze tussen beide modellen. Ondanks zijn voorkeur voor het corporatistisch model, maakte hij toch de weg vrij voor autonome arbeidersverenigingen. *Rerum Novarum* gaf de arbeiders verenigingsrecht. De paus veroordeelde het socialisme scherp, maar sprak zich wel uit voor een rechtvaardig loon en een behoedzame staatsinterventie. Deze encycliek zou een immense invloed hebben op de syndicale opstelling en vorming van de eerste leden en militanten.

■ De Daensisten in de Rupelstreek

Op het einde van de negentiende eeuw kwam een groot deel van de katholieke arbeiders in de Rupelstreek onder invloed van het Daensisme. Deze volksbeweging maakte deel uit van een bredere christen-democratische stroming en vond veel aanhang op het Vlaamse platteland. Priester Daens, afkomstig uit Aalst, wilde politieke inspraak voor de volksklassen verwezenlijken. Door de onwil van de conservatieve katholieken om christen-democraten op de verkiezingslijst te zetten, kwam er een breuk met de katholieke partij. In de steden en dorpen waar Daens succes oogstte met zijn ideeën, werd de eenheid onder de katholieken ernstig bedreigd. Dat was ook het geval in de Rupelstreek.

Daens kwam in de jaren 1890 meermaals naar Boom om de steenbakkerswerklieden toe te spreken. Hij was zeer geliefd. Belangrijke figuren uit de Antwerpse Vlaamse Christene Volkspartij en het Brusselse steenbakkerssyndicaat, zoals advocaat Hector Lebon en Leopold Beun-De Beer, volgden zijn voorbeeld. Ze organiseerden meetings in de Rupelstreek, waar ze spraken over “De toestand van de steenbakkerswerklieden”, “Het syndicaat van de steenbakkerswerklieden”, “De werkmanspensioenen” en “Het nut van de vereniging”. Tijdens de periode 1895 - 1900 hielden ze 57 bijeenkomsten te Boom, Niel, Rumst en Terhagen, waarbij Noeveren (Boom) en Niel-centrum het meest werden bezocht.

Uit de meetings groeide de idee om een syndicaat op te richten voor de steenbewerkers van de Rupelstreek. In 1895 hadden de Daensisten reeds een christelijk steenbakkerssyndicaat opgericht te Brussel om de socialistische acties tegen te werken. Het volgende jaar probeerden ze een “Vrije Vakvereniging der Steenbakkerswerklieden, Boom-Noeveren” te stichten. Na een eerste mislukking konden ze begin 1897 toch een nieuwe afdeling in de Rupelstreek vestigen, waarvan de hoofdzetel te Boom kwam: “Syndicaat der Steenbakkerswerklieden van Boom en omstreken”. Het inhuldigingsfeest vond plaats op 21 februari 1897. De bond van Noeveren werd de stuwende kracht achter dit syndicaat. De vereniging telde na enkele weken al meer dan 500 leden. Priester Daens werd op 18 juli uitgeroepen tot erevoorzitter. Hij werd echter na het toespreken van de steenbakkerswerklieden op 24 juli in een Boomse herberg, door bisschop Stilleman voor één maand geschorst. De bisschop had Daens in 1894, tijdens de kiesstrijd te Aalst, verbod opgelegd om meetings te houden.

Daens schreef in zijn reactie aan de kranten: “Ik vernam uit den mond zijner Hoogheid dat ik voor eene maand was opgeschort om, in tegenstrijdigheid met

*In 1891 vaardigde paus Leo XIII zijn encycliek *Rerum Novarum* uit. Hierin kende hij de arbeiders het verenigingsrecht toe.*

Karel Van De Woestijne over Priester Daens

“ Een wonderlijk figuur, die man. Toen ik hem voor het eerst zag, zetelde hij nog niet in ‘t parlement; het was te Boom - een land van arme steenbakkers - van waar ik naar Antwerpen zou reizen. De trein ging voortgaan, toen ik opeens de hoge gestalte van een priester door een talrijke schare schrompele werklui naar ‘t portier van mijn coupé als ‘t ware dragen zag. Hij, onder zijn borstelige wenkbrauwen, zwart geble-

ven, terwijl het ruige haar gansch wit was, glimlachte goedig, al had hij nu juist geen sullig, veel meer een stoer en vastberaden gelaat; de werklui zagen naar hem op als naar een vader, een vertrouwenden herder, waar ze alles aan hadden gewijd van liefde en trouw. En toen de trein afvoer steeg vol warme genegenheid uit hunne borsten; “ Vivan paster Daens!” - zo maakte ik zijne kennis.

Priester Daens kwam regelmatig naar de Rupelstreek om de steenbakkerswerklieden een hart onder de riem te steken.

zijn bevel, aan de steenbakkerswerklieden van Boom gesproken te hebben in herbergen.(...) Tot voorzitter gekozen van het Kristen Syndicaat der steenbakkerswerklieden van Boom en omstreken moest ik de leden wel toespreken, en waar kan ik het doen, tenzij in hunne vergaderplaatsen.”

In de loop van de eerste maanden werden al spoedig onderafdelingen gesticht, onder andere te Boom, Niel en Ruisbroek, waar respectievelijk Eduard de Proft, Jan Van Rompaey en Jacob Pintens voorzitter werden. Jan de Jaeger, een schrijnwerker uit Borgerhout, werd algemeen voorzitter van het syndicaat. Pogingen om een vereniging op te richten te Hemiksem, Ruisbroek, Terhagen, Rumst, Schelle en in de Hoek te Boom mislukten. Noeveren en Niel vormden duidelijk de hoeksteen van de vakverenigingen in de hele Daensistische beweging. In 1897 werd nog een “ Nationaal Christen Syndicaat der Steenbakkers” opgericht, waarvan Daens erevoorzitter werd.

In Noeveren was het de Onafhankelijke Bond van 1894, die onder Daensistische invloed kwam en weldra in de volksmond zijn naam gaf aan de hele beweging. Karel Weckers was er de bezielende kracht. Emile Gobbers, gemeentesecretaris en vooraanstaand katholiek te Boom, beschreef dit in zijn verkiezingsgerichte en propagandistische artikelenreeks van 1899 als volgt:

“Ongelukkiglijk kreeg de half ingerichte onafhankelijke Bond van Noeveren, bijna geheel uit katholieken bestaande, slechte raadgevers. Vreemdelingen (...) maakten zich van den onafhankelijken bond meester, en hadden het overgrote ongelijk naar hier te roepen, een vreemde priester, (...) Die vreemdelingen (...) kwamen keer op keer naar Boom, waren dikwijls vergezeld van uiterst dwaze sprekers en (...) zij eindigden met openlijk af te keuren en te bestrijden de meeste onzer katholieken werken.” In de tekst komt de verdeeldheid onder de katholieken duidelijk naar voor; Daens en zijn medewerkers kregen hiervoor alle schuld. De Daensistische leiders traden veel radicaler op dan de leiders van de Christen Volksbond. Dit vergrootte mee de verdeeldheid en verwarring bij de werklieden.

In “*Het Volksrecht*”, het blad van de Antwerpse Daensisten, lezen we bijvoorbeeld hoe de Boomse christen-democraten misnoegd waren over de handelswijze van de patroons en de geestelijkheid in de Volksbond. Dezen hadden geprotesteerd tegen de oprichting van een algemene vakvereniging of een verbond van vakverenigingen van steenbakkerswerklieden.

De verdeeldheid uitte zich op verschillende vlakken. Op 10 oktober 1897 namen de Daensisten deel aan de verkiezingen voor de Werk- en Nijverheidsraad van de Steen- en Pottenbakkersnijverheid. Hierdoor ontnamen ze de conservatieve katholieken de meerderheid: de Katholieke Volksbond behaalde 33,2% van de stemmen, de Daensisten 28,8% en de socialisten behaalden met 38 % de overwinning. De breuk in het katholieke kamp werd zo ook naar de buitenwereld duidelijk.

Onder leiding van Hendrik Hellemans besteedde men veel aandacht aan coöperatieve verenigingen. In 1898 richtten de Daensisten, naast de vakverenigingen, een maatschappij van onderlinge bijstand op. Ze was alleen werkzaam in Niel, Noeveren en Ruisbroek. Hetzelfde jaar kwam er ook een coöperatieve winkel met kruidenierswaren tot stand.

Door de oprichting van de steenbakkerssyndicaten, waarbij Daens persoonlijk betrokken was, verschilde het Daensisme in de Rupelstreek van in het begin erg van het Antwerpse. Daar werd eerst een partijbestuur ontwikkeld door Lebon en Pauwels, pas later zouden de maatschappelijke werken worden uitgebouwd. In de Rupelstreek kwam de politieke organisatie op de tweede plaats en werden de socialisten meer gezien als een bondgenoot in de strijd voor de arbeiders.

Na 1900 bloedden de Daensistische afdelingen, net als elders, langzaam dood. Toch zou het Daensisme een blijvende invloed uitoefenen op de verdere evolutie van de arbeidersbeweging in de Rupelstreek. Het arbeidersbewustzijn was aangewakkerd bij de katholieke werklieden en in de Christen Volksbond was er meer aandacht gekomen voor de christen-democratische richting onder de bevolking. Door de onderlinge verdeeldheid bij de katholieken hadden de socialisten echter hun macht stevig kunnen vestigen. Samen met de grote tegenstand van patroons, die geen strijdende katholieke vakbeweging wensten, zou dit een snelle groei van de katholieke vakverenigingen afremmen.

*Op het einde van de
Eerste Wereldoorlog werden de
gronden tussen de leegstaande
droogloodsen gebruikt om groenten
te kweken.*

DE OPRICHTING
VAN
CHRISTELIJKE
VAKVERENIGINGEN
EN VERBONDEN
1904-1914

DEEL

2

hoofdstuk 1

De eerste christelijke vakverenigingen

■ Pater Rutten trekt aan de kar

De enkele katholieke vakverenigingen die op het einde van de negentiende eeuw werden opgericht in de Rupelstreek, kenden weinig succes. Zoals elders zochten de vooraanstaande katholieken de oplossing voor het arbeidersprobleem en de sociale conflicten in de paternalistisch geïnspireerde Volksbond. Hierdoor hadden zowel socialisten als Daensisten leden naar zich toe kunnen trekken. Deze situatie zou pas langzaam veranderen vanaf 1904, het jaar dat pater Rutten het Algemeen Secretariaat der Christelijke Beroepsverenigingen van België oprichtte. Vanuit dit Secretariaat wilde Rutten propaganda voeren en hulp bieden bij de stichting van nieuwe christelijke vakverenigingen. Hierdoor werd het startschot gegeven voor het "echte" christelijk syndicalisme in België.

Overall in het Vlaamse land hielden Rutten en zijn medewerkers, René Debruyne, Evarist Van Quaakebeke en Hendrik Heyman, toespraken voor de arbeiders. Tot in de kleinste dorpjes waar ze kwamen, werden vakbonden opgericht. Tijdens het eerste werkjaar deden zij, voor de Rupelstreek, de gemeente Niel aan. De steenbewerkers waren hier al verenigd, Rutten meldde in 1903 al 257 aangesloten leden. In de periode 1905-1906 werden de gemeenten Boom, Rumst, Terhagen en Niel meermaals bezocht door de "propagandisten". Dit had duidelijk succes. In al deze gemeenten ontstonden steenbewerkersverenigingen.

Naast de allesoverheersende steennijverheid waren er in de Rupelstreek ook andere industrieën. Ook daar ontstonden christelijke vakverenigingen. Zo waren er in de Rupelstreek verenigingen in de traditionele sectoren hout, bouw en metaal. Daarnaast werden verenigingen van boekbewerkers, drukkersgasten, diamantbewerkers, staatsbedienden, trambedienden en brouwersgasten opgericht.

Opdat deze jonge vakverenigingen, dikwijls in een euforische sfeer gesticht, geen eendagsvliegen zouden blijven, werden ze met raad en daad bijgestaan door het Algemeen Secretariaat van Gent. De documentatiedienst beantwoordde vragen van de verenigingen, zorgde voor propagandabrochures, modelstatuten, richtlijnen voor de werking, de administratie en de boekhouding.

■ De Christene Houtbewerkers van Boom

De houtbewerkers lieten er geen gras over groeien. In 1903 werden de Boomse werklieden al vernoemd in de Belgische Volksbond. Waarschijnlijk bestond de "gilde voor meubelmakers, beeldhouwers, schrijnwerkers, draaiers,

zagers en andere bewerkers van hout” al enkele jaren. Op 15 augustus 1908 vierden ze immers hun tienjarig bestaan. In 1905 sloten de houtbewerkers zich aan bij het Houtbewerkersverbond van België, dat zijn zetel in Mechelen had. Omdat het verbond de stakersgelden voor zijn rekening nam, kregen de houtbewerkers meer financiële ruimte.

Vanaf 1905 hielden de houtbewerkers regelmatig een verslagboek bij. Hieruit blijkt dat de syndicale werking de eerste jaren moeizaam verliep. De voorzitter riep elk lid op leden te werven, zodat ook “handelend” kon worden opgetreden. Er waren immers maar veertien betalende leden. Pas in 1907 werd er een bode op pad gestuurd om de bijdragen te innen. Op syndicaal vlak waren de houtbewerkers eensgezind over een loonsverhoging, maar men moest wachten tot er voldoende leden waren en de tijd rijp was voor sociale acties.

De houtbewerkers probeerden ook leden te werven via de werkloosheidsvergoeding. In 1906 vroegen zij aan het gemeentebestuur van Boom om een gemeentelijk werklozenfonds te stichten. In 1908 richtte de vakvereniging een eigen werklozenfonds op dat bij de start negentien leden telde.

De Houtbewerkersvereniging werkte ook aan de beroepsbekwaamheid van haar leden. De vakvereniging uitte de wens dat kinderen tot veertien jaar een degelijk onderwijs zouden genieten en niet uit werken zouden worden gestuurd. Reeds in november 1905 werd het voorstel gelanceerd om een vakschool op te richten. Dit viel echter niet in de smaak van de aangesloten leden. Vier jaar later werd een tweede poging gedaan, toen schreven vijf leden zich in. Hierbij aansluitend werd, in samenspraak met het Belgisch Houtbewerkersverbond te Mechelen, gezorgd voor de aanschaf van gereedschappen voor de leden. Dit laat ons vermoeden dat vele houtbewerkers nog als zelfstandigen werkten of zich in een overgangsfase bevonden.

Vanuit het Algemeen Secretariaat te Gent stichtte pater Rutten vele christelijke vakverenigingen en stond hen met raad en daad bij.

De ondergeteekende Ed. Van Reeth steenbakker te Boom
heeft met Heer Van Linder
werkmán, wonende te Boom
de volgende huring gesloten voor het winter- en zomerseizoen van 1911-1912.

De huurder verbindt zich om bij den verhuurder in dienst te treden op 15 Oct.
....., ten einde er alle noodig winter- en zomerwerk te helpen doen aan de
hiervoren gemelde prijzen en voorwaarden.

Heer Van Linder steenmaker 9.25 f. per schif mits 1/3 jammer
Obbe Van Linder aandeelzeker 3.75 f.
Augen Mathij de Vanden Linden aandelader voor 5 ploegen aan 1.60 f. per de
Obbe van Lindens afdrager aan 9.25 f. per schif

De huurder neemt in huur een huis voor den termijn van bovengemelde verhuring;
zonder hetzelve aan derde personen te mogen voortverhuren, noch personen op te nemen vreemd
aan zijn huishouden, en verbindt zich hiervoor aan den heer vernoemd
wekelijks te betalen 2.15 f.

Bij verbreking van bovengemeld kontrakt, sal het huis onmiddellijk ter beschikking van
den verhuurder gesteld worden, en alle schade door den huurder aan het huis toegebracht
sal door hem vergoed worden.

Aldus in dubbel opgemaakt en na lezing geteekend, ieder der partijen er een van
ingetrokken hebbende.

Gedaan en overeengekomen te Boom den 20 Sept. 1911.

Ed. van Reeth

Tijdens de eerste vergaderingen van
de vakverenigingen werd de
noodzaak van schriftelijke

arbeidscontracten duidelijk gemaakt
aan de leden.

■ De Christene Steenbewerkers van Boom

Nadat Boom in het najaar van 1905 bezoek had gekregen van pater Rutten, werd op 14 januari 1906 in de schoot van de Christen Volksbond een gilde gesticht onder de steenbakkerswerklieden. De vereniging, "Recht en Plicht" genoemd, plaatste zich onder de bescherming van de Heilige Jozef. De Volksbond stelde zijn lokaal in de Kerkstraat ter beschikking. Er werd een voorlopig bestuur samengesteld en vanaf 10 juni 1906 werd het verslagboek regelmatig bijgehouden.

Zoals de meeste christelijke beroepsverenigingen vroeg "Recht en Plicht" de wettelijke erkenning aan bij het ministerie van Arbeid. Hierdoor verkreeg de vereniging rechtspersoonlijkheid, waaraan verschillende voordelen verbonden waren, vooral op financieel vlak. Eén hiervan was een ministeriële toelage van 125 fr. Na de Eerste Wereldoorlog ontbonden de katholieken hun wettelijk erkende vakverenigingen om te ontkomen aan de staatscontrole op de financiën en de ledenlijsten.

Op syndicaal vlak werd tijdens de eerste vergaderingen vooral de noodzaak van schriftelijke werkcontracten benadrukt. Zonder deze juridische zekerheid was het voor de vakvereniging nog moeilijker om wantoestanden aan te klagen. Wanneer leden bij conflicten voor de Goedemannenraad moesten verschijnen, konden ze op hulp rekenen van het syndicaat als rechtspersoon. De Boomse advocaat R. Van Reeth bood zijn gratis diensten aan. Een tweede belangrijk aandachtspunt in deze beginperiode was de verscheidenheid van lonen op de verschillende steenbakkerijen. Wanneer een jaar later deze zaak nog niet opgelost was - voor het winterwerk schommelden de lonen tussen 0,15 fr. en 0,20 fr per uur - werd beslist dat het bestuur een inventaris zou maken van de lonen van de leden.

Op de eerste vergadering van 10 juni 1906 had de vereniging reeds 220,80 fr. in kas, afkomstig van ledenbijdragen en schenkingen. Het grootste deel van het geld werd besteed aan de bijdragen voor het Gewestelijk Verbond der Steenbewerkers, dat intussen was opgericht. Verder waren er bestuurskosten, werkloosheidsvergoedingen en hulp aan stakers.

De gewestelijke beroepsverbonden namen bij hun stichting de uitbetaling van stakersgelden over. De werkloosheidsvergoedingen bleven echter een plaatselijke aangelegenheid. In 1908 richtten de Boomse steenbewerkers een afzonderlijke werklozenkas op. Deze kas werd algemeen door de christelijke syndicale leiders als een belangrijk element voor de sociale vrede gezien. Ze werd zelfs gebruikt in de strijd tegen de socialisten, die oorspronkelijk nogal wantrouwig stonden tegen deze verzekering. Om de kas te spijsen werden de ledenbijdragen verhoogd in de zomerperiode. Daarnaast werd de verenigingskas gesplitst in een weerstandskas en een aparte werkloosheidskas, zodat ze ook staats- en provincietoelagen voor onvrijwillige werkloosheid kon ontvangen.

■ De algemene staking van 1936

Enkele maanden na de grote winterstaking op de steenbakkerijen brak een algemene staking uit onder de Belgische arbeiders. Zij wilden hun deel van de economische heropleving, die zich na de devaluatie van de Belgische frank in maart 1935 had ingezet en een einde maakte aan de zware crisisjaren.

In juni 1936 brak een spontane staking uit aan de Antwerpse haven, die zich op een paar dagen tijd verspreidde over het hele land. De katholieke en socialistische vakbond namen samen de leiding in handen en eisten sociale vooruitgang en een verbetering van de levensvoorwaarden. Op 22 juni nam de kabinetsraad het gemeenschappelijk eisenprogramma bijna ongewijzigd aan. Deze "staking der 500.000" bracht belangrijke sociale voordelen op voor de arbeiders: een week betaald verlof, de invoering van de 40-urenweek, waarborg van minimumlonen en de verhoging van het kindergeld.

Tijdens de algemene staking lagen de meeste scheepswerven in de Rupelstreek stil en 104 diamantslijpers uit zes bedrijven staakten.

In de steennijverheid bereikten de patroons en de vakbonden op 6 juli een akkoord over het gewaarborgd minimumloon, over het betaald verlof, de 40-urenweek en de syndicale vrijheid. In verschillende andere industrieën, namelijk in de metaal, diamant, scheepsbouw en de bloemmolens, braken er korte stakingen uit om de wettelijk verworven loonsverhoging ook werkelijk te krijgen.

De algemene staking leidde tot de oprichting van een groot aantal paritaire comités. Zij organiseerden het sociaal overleg per bedrijfstak. In november 1936 werden er twee paritaire comités geïnstalleerd in de Rupelstreek: één voor de machinesteenbakkerijen en één voor de handsteenbakkerijen. Jules Roscam en Pol De Wit werden als effectieve leden opgenomen. De eerste vergaderingen stonden in het teken van de loon- en indexschommelingen. Er kwam een loonsverhoging van 2,5%.

hoofdstuk

4

De Tweede Wereldoorlog

Op 3 september 1939 verklaarden Frankrijk en Engeland de oorlog aan Duitsland. De gevolgen van de naderende wereldoorlog lieten zich bij de Belgische bevolking steeds meer voelen. Sinds de algemene mobilisatie van 26 augustus 1939 werden steeds meer vakbondsleden gemobiliseerd. In januari 1940 was 18% van alle ACV-leden en de helft van het personeel gemobiliseerd. Dit laatste bemoeilijkte ten zeerste de dagelijkse werking, zodat alle beschikbare krachten moesten worden ingezet voor het administratieve werk in de secretariaten. Alle manifestaties en feestelijkheden werden afgelast.

In het Boomse ACV groeide het aantal gemobiliseerde leden van zo'n 200 tot 1.300 in november 1939. Voor deze leden werden lagere bijdragen vastgesteld. De vakbond stuurde wekelijks de bode langs om de 0,50 fr. te innen en zo contacten te onderhouden met de families. Het contact met de gemobiliseerden zelf werd onderhouden via het toesturen van de plaatselijke en verbondelijke vakbladen. De soldaten kregen van de vakbond ook pakketten toegestuurd, die een waarde van 10 fr. hadden. Ze werden besteld bij het warenhuis Vaxelaire in Antwerpen. In april 1940 kreeg het verbond het financieel moeilijk om zijn "*Ter Waarheid*" te blijven verspreiden. Omdat ondertussen ongeveer 20% van de 3.500 leden gemobiliseerd was, had het verbond een tekort op zijn begroting. De plaatselijke kassen werden gevraagd om een extra bijdrage van 0,15 fr. per lid door te storten aan het verbond.

Ook op economisch vlak ging de situatie in de Rupelstreek snel achteruit. Geruchten verspreidden zich dat de steenbakkerijen hun produktie volledig zouden stopzetten. Begin 1940 lagen verschillende bedrijven stil. Slechts één vijfde van de steenbewerkers kon aan het werk blijven. De diamantnijverheid verdween volledig. De metaalverwerkende nijverheid, de scheepswerven en de glasfabriek halveerden hun personeel. De voedingsnijverheid produceerde veel minder. Bij het begin van de winter van 1940 was de nood hoog bij vele arbeidersgezinnen. De Rupelstreek werd een ideaal gewest voor het ronselen van "vrijwillige" arbeidskrachten voor Duitsland en Noord-Frankrijk. Eind september 1942 waren 1.771 mannelijke en 229 vrouwelijke Bomenaars vrijwillig tewerkgesteld in Duitsland.

Reeds in november 1939 boog het nationale ACV - bestuur zich over de mogelijke gevolgen voor de vakbondswerking bij een vijandige bezetting van het land. Er werd beslist dat in geval van totale bezetting de officiële werking zou worden stilgelegd. Op de vraag of men in dat geval het land al dan niet moest verlaten, kwam geen eensgezinde richtlijn. Iedereen zou op dat moment voor zichzelf moeten uitmaken of het nodig was. Ondertussen probeerde het ACV zijn werking zoveel mogelijk verder te zetten. In april 1940, één maand voor het uitbreken van de oorlog, plande het ACV nog een beperkt congres voor augustus.

Roscam zou er één van de sprekers zijn over "De arbeidsvoorwaarden en de werkloosheidsvraagstukken gedurende de oorlog".

Het zou echter niet zo ver komen, want op 10 mei 1940 viel het Duitse leger België binnen. Er heerste een grote verwarring binnen het ACV. De nationale leiders en vele bestuursleden vluchtten in navolging van de regering naar Frankrijk. Op 24 juni beslisten enkele achtergebleven bestuursleden - tegen de vooroorlogse beslissingen in - de syndicale activiteiten in België te hernemen. Begin juli vormden zij een nationaal "Leidingscomité van de christelijke beroepsverenigingen" en schortten zij het ACV op. Dit leidingscomité bestond uit vijf leden en nam de taken van het vroegere dagelijks bestuur over. De Bomenaar Jules Roscam nam het voorzitterschap op zich.

In september 1940 maakten de Belgische vakbonden, uit angst voor een Duits ingrijpen, plannen om een overkoepelende unie van alle arbeiders op te richten. Met deze eenheidsvakbond wilden zij de Duitsers een stap voor zijn. Bij de onderhandelingen, waarbij Roscam aanwezig was, bleek echter al vlug dat deze "Syndicale Unie der Belgische Arbeiders" onaanvaardbaar was voor de bezetter. De initiatiefnemers werden er van verdacht enkel de schijn te willen redden, maar geen echte opheffing van de bestaande vakbonden na te streven. Van Duitse zijde kwam een tegenvoorstel voor een eenheidsvakbond, die louter professioneel zou zijn, zonder politieke bindingen of culturele activiteiten. De confederaties zouden opgeheven worden, maar zij zouden elk twee vertegenwoordigers kunnen aanduiden voor een voorlopig bestuur. De beroepscentrales zouden voorlopig blijven bestaan.

Na talrijke gesprekken besliste het bestuur van de christelijke vakorganisaties op 13 november 1940 het Duitse tegenvoorstel voor een eenheidsvakbond te aanvaarden. Dit leidde tot een breuk binnen het ACV. De meeste Waalse en enkele belangrijke Vlaamse propagandisten legden hun vakbondswerking stil. Zij hadden geen vertrouwen in de Duitsers en wensten niet samen te werken met de bezetter. Hubert Mampaey was één van hen.

Jules Roscam bleef echter geloven in de zaak en vertegenwoordigde samen met August Cool de christelijke vakorganisaties in de Unie der Hand- en Geestesarbeiders, die op 22 november 1940 officieel werd opgericht. Als lid van het nationaal beheerscomité, het "Comité van Acht", was Roscam verantwoordelijk voor de pers en propaganda.

De samenwerking van het ACV met de Unie bleef niet lang duren. Vanaf maart 1941 voerde de christelijke arbeidersbeweging obstructie: de Duitse inmenging werd immers steeds groter en het ACV weigerde zijn eigenheid op te geven. Dit leidde tot een definitieve breuk met de Unie in augustus 1941. Op 7 augustus werden Cool en Roscam ontboden bij de Duitsers, zij werden ontslagen en kregen het verbod opgelegd nog enige syndicale activiteit te ontplooien. Met hen namen vrijwel alle christelijke propagandisten ontslag. Na dit "Duitse avontuur" ging het ACV in de clandestiniteit en verdween van het publieke toneel.

De verwarring, die op nationaal vlak heerste, liet zich ook in de Rupelstreek voelen. Tijdens de vergaderingen en sociale lessen, die zeker de eerste maanden nog doorgingen, bogen de ACV - leden zich over de oorlogssituatie. Er werd informatie gegeven over het verloop van de vijandigheden en over de rol van de Kerk en de arbeidersbeweging. De leden kregen praktische richtlijnen met betrekking tot de bombardementen, gasaanvallen, schuilplaatsen en voorzorgsmaatregelen.

Ook de beroepsverbonden probeerden in de Rupelstreek zolang mogelijk hun werking verder te zetten. Bij de steenbewerkers kwam een kleine kern,

hoofdstuk 2

De plaatselijke vakverenigingen zoeken samenwerking

Zodra het Algemeen Secretariaat van pater Rutten enig succes boekte bij het oprichten van plaatselijke vakverenigingen voor de verschillende beroepsgroepen, stimuleerde het de centralisatie van deze vakbondjes in grotere gewestelijke en nationale verbonden. In de Rupelstreek was deze evolutie duidelijk merkbaar en van groot belang. Immers, zowel de steenbewerkers als de diamantbewerkers vestigden hun nationaal secretariaat te Boom.

■ Een Gewestelijk Verbond voor de Steenbewerkers

Op 6 november 1906 werden de jonge christelijke steenbakkersverenigingen van de Rupelstreek bij elkaar gebracht door Louis Duprez en Evarist Van Quaquebeke, propagandisten van Gent. Hun strategie was er op gericht een gewestelijk verbond op te richten. Ze overtuigden de afgevaardigden dan ook met allerlei voordelen. Allereerst zouden de verenigingen in groep een grotere macht kunnen uitoefenen. Ten tweede zouden de kleine verenigingen minder problemen hebben met de uitbetaling bij grote werkloosheid of stakingen. Het derde argument betrof de leden die zouden verhuizen naar een aangesloten gemeente. Zij zouden hun verworven voordelen behouden in hun nieuwe woonplaats. De afgevaardigden beloofden dit alles aan hun leden voor te leggen.

Op 16 december 1906 werd het reglement goedgekeurd en richtten Boom, Niel, Rumst, Terhagen, Hemiksem en Steendorp samen het Gewestelijk Verbond der Christelijke Steenbakkerssyndicaten der Schelde- en Rupelboorden op. De initiatiefnemers werden opgenomen in het bestuur. Duprez werd voorzitter en Van Quaquebeke werd "schrijver". Dit had tot gevolg dat het secretariaat bij pater Rutten in de Holstraat 32 te Gent werd gevestigd. Constant Van Camp (Boom) en Frans Cools (Hemiksem) werden aangesteld als ondervoorzitters, terwijl Constant Van Haver (Steendorp), als vertegenwoordiger van de Scheldestreek, schatbewaarder werd. Naast de reeds genoemde gemeenten sloten de eerste zes maanden ook Stekene en Duffel aan. In het najaar van 1907 vervulde Sint-Niklaas de groep.

Het Gewestelijk Verbond telde na een half jaar 590 leden. Niet alle plaatselijke leden waren onmiddellijk overtuigd om ook bij het verbond aan te sluiten. Dit ging immers gepaard met een kleine bijdrageverhoging. In Niel hadden bijvoorbeeld slechts 59 van de 250 leden deze stap gezet. Het bestuur zou daar een algemene vergadering beleggen om de leden meer aan te sporen.

In het najaar van 1908 opende het gewestelijk verbond een inschrijvingslijst voor werklozen. Kardinaal Mercier had "een schoone som" geschonken.

Alle werklozen, ook de niet-gesyndiceerden, konden zich opgeven. Hieruit ontstond de "Herverzekeringskas" van het verbond, "gesticht tussen verenigingen van werklieden met gelijke risico's, ten einde de leden der aangesloten verenigingen, die buiten hun schuld werkloos zijn, nog te kunnen ondersteunen wanneer zij reeds uitbetaald zijn door de plaatselijke vereniging, waar ze lid van zijn, voor de rechthebbende dagen". De steenbakkers konden nu zes weken genieten van 1 fr. werkloosheidsvergoeding per dag. De plaatselijke vereniging moest enkel de eerste twaalf dagen voor haar rekening nemen. Proost Emssens nam het schatbewaarderschap van de Herverzekeringskas op zich.

Het Gewestelijk Verbond hield jaarlijks een algemene vergadering, die telkens in een andere gemeente plaatsvond. De aangesloten verenigingen waren verplicht een vertegenwoordiger te sturen, op straf van 5 fr. boete. Tijdens deze bijeenkomsten brachten de vertegenwoordigers verslag uit over de toestand in hun vereniging. Hier kwam het probleem van de loonsverminderingen en de daarbij horende stakingen uitvoerig aan bod. In 1907 betaalde het verbond 93,75 fr. uit aan de stakers van Hemiksem. Voor de Nielse stakers verzamelde het Verbond vrijwillige giften, samen 96 fr, omdat zij nog geen volledig jaar waren aangesloten. Het Gewestelijk Verbond steunde en coördineerde ook andere plaatselijke acties. Zo probeerde men een algemeen loontarief op te stellen voor de verschillende steenbakkerijen. De vertegenwoordigers werden gevraagd lijsten te maken van de verschillende werken en lonen, met het oog op een gelijkschakeling van de lonen.

Naast de steenbewerker richtten ook andere sectoren gewestelijke verbonden op. Zo kwamen de houtbewerker van de Rupelstreek waarschijnlijk vanaf 1908 regelmatig samen. Begin 1912 kwam het verbond

De medewerkers van pater Rutten gingen overal in het Vlaamse land de arbeiders toespreken.

Evarist Van Quaquebeke (midden) was medestichter van het Gewestelijk Verbond van Steenbewerker.

■ Het Nationaal Verbond der Steenbewerkers

Buiten de Rupelstreek bestond ook langs de Turnhoutse Vaart een bloeiende steennijverheid. In 1908 hadden de plaatselijke vakverenigingen er zich samengevoegd in het Gewestelijk Verbond der Steenbakkers van de Kempen. In beide gewesten werden in 1910 plannen gemaakt om een nationaal verbond op te richten. Een eerste stap naar nationale samenwerking werd gezet op 16 oktober 1910 tijdens een samenkomst te Antwerpen. Er werden onmiddellijk enkele afspraken gemaakt. Het nieuwe verbond kreeg de naam "Nationaal Verbond der Steen- en Ceramiekbewerkers van België". In de praktijk beantwoordde deze titel niet volledig aan het ledenbestand. Tot 1923 bleef het Verbond immers een Vlaamse aangelegenheid. Ook werklieden uit aanverwante nijverheden werden opgenomen. In de standregelen van 1910 vinden we de volgende arbeiders opgesomd: steen-, pannen-, tichel-, pottenbakkers, cementbewerkers en gleiswerkmakers. In 1911 werden ook de cementbewerkers in de naam van het verbond vermeld, de glasbewerkers pas na 1918.

Een eerste beslissing werd genomen in verband met een centrale weerstandskas, die de last van de stakersgelden op zich zou nemen. De twee gewestelijke verbonden werd gevraagd een gelijke geldsom per lid in de nationale kas te storten als beginkapitaal. De Rupelstreek had meer geld in kas, maar ze kon zelf beslissen wat ze met het overblijvende bedrag zou doen. Een tweede beslissing betrof de ledenbijdrage, die werd bepaald op 0,10 fr. per week. Verder werd er overeengekomen om vanaf 1 januari 1911 een bestendig secretariaat in te richten te Boom en een veertiendaags vakblad uit te geven onder de titel "De Steenbewerker", dat gedrukt zou worden bij "Het Volk" te Gent.

De afgewerkte steen werd langs een smalle loopplank op de steenschuiten geladen en via de Rupel verscheept naar de kopers.

113 TERHAGEN — Keel

Tijdens de volgende bijeenkomst werd de noodzaak om een eigen propagandist in dienst te nemen uitvoerig besproken. De keuze van pater Rutten viel hierbij op Hubert Mampaey, die vanaf 1 januari 1911 het Boomse secretariaat zou bemannen. De algemene vergadering van het Nationaal Verbond was verder bevoegd voor personeelszaken. Zij kon over het aantal vrijgestelden, hun vergoeding en bevoegdheid beslissen. De propagandisten mochten geen gewaagde verklaringen doen of gewichtige beslissingen nemen bij loonsbewegingen. Ze moesten de voorzitter over alles inlichten en raadplegen. Elke strijdige handeling kon door het Verbond als niet bindend worden aanzien. In hoeverre deze regels strikt werden nageleefd, hing in grote mate af van de situatie en de personen zelf. We hebben de indruk dat Mampaey erg onafhankelijk kon handelen.

Evarist Van Quaqueebeke werd aangesteld als voorzitter van het Nationaal Verbond. Als medewerker van pater Rutten op het Algemeen Secretariaat te Gent, had hij enkele jaren tevoren het verbond van de Rupelstreek boven de doopvont gehouden. Met hem verzekerde pater Rutten zich van een blijvende invloed in dit nieuwe nationale verbond, dat voor de Eerste Wereldoorlog twintig verenigingen en bijna 1900 leden telde.

■ Het Belgisch Diamantbewerkersverbond

Ook de diamantbewerkers vestigden hun nationaal secretariaat te Boom. Rond de jaren 1905-1907 had de diamantnijverheid zich uitgebreid naar de buitengemeenten, terwijl deze voorheen gelokaliseerd was in Antwerpen en Amsterdam. Voornamelijk in de Kempen bouwde men fabrieken, maar ook in enkele Vlaamse steden en in de Rupelstreek nam de industrie uitbreiding.

De slijpers begonnen hier en daar christelijke vakverenigingen te stichten. Onder impuls van het Algemeen Secretariaat der Christene Beroepsverenigingen werden deze plaatselijke verenigingen van diamantbewerkers in 1907 samengebracht in het "Christelijk Belgisch Diamantbewerkersverbond" (CBD). De Bomenaar Jules Roscam werd aangesteld als propagandist. Vanaf 1912 verzorgde hij de uitgave van "*De Diamantbewerker*".

Bij de diamantbewerkers van Boom werd veel aandacht besteed aan de specifieke aspecten van hun industrie. Tijdens de vergaderingen gaven de bestuursleden onderricht over het vak en de gezondheidsmaatregelen. In 1912 werden nog twee diamantbewerkersverenigingen opgericht te Rumst en Niel. In deze laatste gemeente moest dringend opgetreden worden tegen een patroon, die zijn personeel dikwijls 's nachts liet werken.

De uitbouw van dit christelijke verbond verliep moeizaam. De Antwerpse Diamantbewerkersbond (ADB), die reeds van 1895 bestond, was een sterke tegenstander. Deze organisatie, die zich steeds neutraal had opgesteld en meer gelovige dan ongelovige leden telde, manifesteerde herhaaldelijk haar socialistische sympathieën. Ze liet dan ook niets onverlet om de christelijke bond te kelderen.

Ondanks deze tegenkanting kende het diamantbewerkersverbond in Boom een grote uitstraling. In 1913 onderhandelde Roscam zelfs in Amsterdam met de Nederlandse en Duitse diamantbewerkers. Zij kwamen tot de stichting van het Internationaal Diamantbewerkersverbond.

De werking van de christelijke vakverenigingen

Ledencijfers

Voor de vakverenigingen van de Rupelstreek was het ledenaantal van levensgroot belang. Er werd dan ook veel aandacht aan besteed, al waren er bepaalde voorwaarden. Volgens de statuten moesten de leden het beroep van de desbetreffende vakvereniging uitoefenen, tussen de 16 en 60 jaar zijn en in de gemeente wonen of werken. Naast een "deftig gedrag", moesten zij "de godsdienst, het huisgezin en de bijzondere eigendom erkennen als noodzakelijke grondslagen der samenleving". De ereleden steunden de vereniging door geldelijke bijdragen of persoonlijke medewerking. Zij hadden enkel een raadgevende stem in de vergaderingen. Een derde groep, de "beschermende" leden, omvatte de arbeiders, die van beroep veranderden, maar toch lid wilden blijven.

Het aantal vakbondsleden in de Rupelstreek groeide de eerste jaren moeizaam. De vrijgestelden waren dan ook blij met elk nieuw lid. Meermaals meldden ze met trots hoeveel nieuwe leden er aansloten na een geslaagde staking, een goede vergadering of een mooie propagandatoespraak. Zo sloten in Niel een 50-tal arbeiders aan na de staking van de aardestekers in februari 1911. Naar buiten toe werd er dikwijls vage informatie gegeven: "We hopen weldra 300 leden te hebben" of "het ledental is bijna verdubbeld tijdens de drie laatste maanden". Omdat op de meeste plaatsen de vergaderingen verplicht moesten

	1905	1906	1907	1908	1909	1911	1912	1913
Christen Volksbond Boom	500	500	500	500	500			
Houtbewerkers Boom	16	22	21	19	16			
Boekbewerkers Boom				12	10			
Metsers Boom				20	18			
Gelaagwerkers Boom			137	210	217	211	220	
Diamantbewerkers Boom					13			
Steenbewerkers Niel	261	261	261	261	230	213	240	251
Houtbewerkers Niel				10	11			
Metsers Niel				26	33			
Cementbewerkers Niel					25			
Steenbewerkers Rumst	43		81	102		81	87	
Steenbewerkers Terhagen	34		53	67		25	12	20

*Ledencijfers van de
Christelijke Vakverenigingen*

worden bijgewoond, zelfs op straffe van een geldboete, kan het aantal aanwezigen ons dikwijls een idee geven van de grootte van de vereniging: “er waren meer dan 50 aanwezig”, “er waren ongeveer 200 aanwezig” of “er was een bijzonder goede opkomst”. Het aantal leden schommelde wel regelmatig. Het bestuur zocht de reden hiervoor bij drankmisbruik, sportzucht en het niet genoeg aansporen van onverschillige arbeiders. Ook onwetendheid bij de werklieden en tegenkantingen van de patroons weerhielden de arbeiders om lid te worden.

■ Ledenbijdragen

“t Geld aan de vakvereniging geven, brengt, lijkt het graankorreltje, honderdvoudige vruchten voort.” Met deze leuze, verwijzend naar de parabel van de zaaier, probeerden de vakbondsleiders het belang van de bijdragen te illustreren en de arbeiders aan te sporen hun lidgeld regelmatig te betalen. Dat dit dikwijls niet zo vanzelfsprekend was, blijkt uit de vele oproepen tijdens de vergaderingen. Om deze reden ging de bode elke week op huisbezoek bij de leden, liefst op het moment dat de lonen juist waren uitbetaald. Hij had dan ook de gelegenheid de vrouwen te overtuigen van het nut van de vereniging. Zij zagen er immers dikwijls tegen op om van het kleine loontje nog een vakbondsbijdrage te betalen. De bode werd bij zijn taak geholpen door de propaganda-artikels in *“De Steenbewerker”*. De arbeiders spoorde hij aan hun vrouw te vertellen over de vergaderingen en de werking van de vakbond, zodat zij hun wantrouwen tegenover de vereniging zouden verliezen en er de voordelen van zouden inzien.

De verschillende vakverenigingen waren autonoom in het bepalen van de totale ledenbijdrage. Ze moesten er wel voor zorgen dat het bedrag voldoende was om eventueel de bijdragen aan hun gewestelijk en/of hun nationaal verbond te betalen, om de bestuurs- en propagandakosten te dekken en om aan bepaalde voordelen en vergoedingen voor de leden te voldoen. De verenigingen vroegen erg weinig wegens de lage lonen. Bij de steenbewerkers betaalden de meeste leden een bijdrage van 0,15 centiemen per week. Daarom werd de christelijke vakbond door de socialisten wel eens “halve-stuiversbond” genoemd. Sommige socialistische verenigingen vroegen immers 0,80 Fr. per week.

Reeds in zijn eerste jaarverslagen pleitte pater Rutten voor hogere bijdragen, zodat er meer syndicale voordelen konden worden gegeven en er meer arbeiders zouden aansluiten. De besturen zagen dan ook al vlug de noodzaak in om de bijdragen te verhogen. Deze gevoelige kwestie moest bij de leden worden verdedigd. Ook hier zagen de leiders een goede strategie in het meer betrekken van de vrouwen bij de syndicale werking. Wanneer het bestuur uiteindelijk een bijdrageverhoging doorvoerde om meer voordelen te kunnen bieden, liet men dikwijls de keuze aan de leden. Zo stelde het Nationaal Verbond van de Steenbewerkers in 1913 een verhoging van de nationale bijdrage voor met twee formules: een verhoging van 5 centiemen, waarbij het lid het recht kreeg op een uitkering van 50 fr. bij een sterfgeval of een verhoging van 2,5 centiemen, waarbij geen bijkomende voordelen aan verbonden waren. Hierdoor ontstonden verschillende bijdragenklassen en betaalde niet iedereen evenveel lidgeld.

Omdat er nog veel kinderarbeid bestond - de schoolplicht tot veertien jaar werd pas in 1914 ingevoerd - zocht men voor deze jonge arbeiders een afzonderlijke regeling. In de beginjaren werden de jongeren tussen twaalf en zestien jaar als “halve leden” opgenomen in de vakverenigingen. Ze betaalden

Algemeene vergadering van 23 Dec. 1906.

't Kwaart vóór 10 ure werd de vergadering geopend onder voorzitterschap van L. De Boek, voorzitter.

Aanwezig: de voorzitter, de ondervoorzitter, schatbewaarder en commissaris, J. Chys, J. Kolsters, Jul. Verlincken, K. De Jaegher, H. Beeckmans, K. Stuyf, J. De Bruijn, E. Herremans, K. Verbeek, J. Van Dyck en J. Vech en de schrijver.

De schrijver gaf lezing van de voorlaatste en van de laatste vergadering. Zonder opmerkingen werden zij goedgekeurd.

Een nieuw lid: Jan Verlincken werd met algemeene stemmen aangenomen.

De verhooging van bijdrage went voorge-
steld. Eene geschiedtenwissing over de verschillende voorstellen volgde. De stemming die na dien tijd plaats greep gaf 18 stemmen aan het voorstel van 0,05 fl.; 3 aan 0,10 fl. en 2 stemmen tegen de verhooging. Dus werd de verhooging van 0,05 fl. aangenomen. De onderstand in werkeloosheid zal op 4,25 fl. gebracht worden.

De verboging van de ledenbijdragen zorgde telkens voor discussies in de bestuursvergaderingen.

slechts de helft van de bijdragen, maar genoten natuurlijk ook maar halve vergoedingen. In 1910 werd in het Verbond der Christene Vakverenigingen van Boom de wens geuit om een afzonderlijke vereniging van leerjongens jonger dan zestien jaar op te richten. Mampaey nam het op zich om de stichting van deze "jongelingenbond" te realiseren. Hij ging uitleg geven in de patronaten en schreef brieven naar de hoofdonderwijzers om hen in te lichten en hun medewerking te verkrijgen. Ook de vaders werden aangespoord hun zonen aan te sluiten. Deze nieuwe bond zou een "mooie vormingsschool" voor de syndicaten zijn. Op de veertiendaagse vergaderingen werd immers syndicaal en maatschappelijk onderricht gegeven.

Het vakblad

Reeds bij de stichtingsvergaderingen van het Nationaal Verbond der Steenbewerkers stond het vast dat er een eigen vakblad moest komen. Dit werd "De Steenbewerker", die voor de eerste maal op 15 januari 1911 verscheen. Het vier bladzijden tellende vakblad kwam tweemaal per maand uit. De leden kregen het 's zondags gratis thuis bezorgd. De eerste nummers werden

De vakbladen waren voor de vrijgestelden het ideale middel om propaganda en informatie te verspreiden onder de leden.

EEERSTE JAARGANG.
15 JANUARI 1911.
NUMMER 1.

DE STEENBEWERKER

ORGAAN

van het Nationaal Verbond der Christene Steen- en Ceramiekbewerkers van België

ZETEL EN BESTENDIG SEKRETARIAAT : BOOM, KERKSTRAAT, 34.

VERSCIJNENDE ALLE TWEE WEKEN.

AANKONDIGINGEN :
PRIJS
VOLGENS OVERLENKOMST.

OPSTEL EN BESTUUR :
Boom, Kerkstraat, 34.

ABONNEMENTEN :
Voor de leden . . . **kosteloos**
Binnenland . . . fr. **2.50** per jaar
Buitenland . . . fr. **4.00**

INHOUD : Bestuurlijke berichten. — Wat wij willen. — Onze Nieuwjaarwensch. — Help! zij allen die helpen kunt! — Briefwisseling : Via de Rupselsteek. — Gekookend en strijdend katholiek voor alles! — Bij onze Kempische Steenbakkers.

Bestuurlijke Berichten.
De vergadering der afgevaardigden van de aangesloten verenigingen zal plaats hebben, Zondag 29 Januari, om 10 ure, te Antwerpen, in «Nieuwe, Hoofstraat».

Dagorde:

1. Propaganda. — Inleiders: Emiel Allewaert, Louis Simoons en H. Mampaey.
2. Vergadering van werkmensen. — Inleider: Ev. Van Quaquebeke.
3. De wettelijke bescherming van steen- en ceramiekbewerkers. — Inleider: Ev. Van Quaquebeke.
4. De verbeteringen voor het aanstaande zomervak voor de werklieden der Rupsel- en Scheldeborden.
5. Statistiek.

Deze vergadering is volgens het reglement voor alle verenigingen verplichtend op boete van 5 frank.

Het Nationaal Verbond betaalt de reiskosten der stemgerechtigde afgevaardigden. De verblijfskosten zijn ten laste der plaatselijke verenigingen.

Het bestuur van het Nationaal Verbond heeft besloten dat de verenigingen van de twee eerste nummers van ons blad een aantal kosteloze propagandanummers zullen ontvangen. De besturen worden verzocht deze zorgvuldig uit te deelen aan onverschuldigde stielgenoten.

Wie in 't vervolg propagandanummers begeert, zal ze kunnen krijgen aan een frank per 100. Het blijft verstaan dat iedere vereniging kosteloos zoveel gazetten ontvangt als er leden in het Verbond zijn aangesloten.

Het blad verschijnt twee maal ter maand. Het zal aan de verenigingen toekomen, in tijds om den zondag aan hare leden te bestelen.

Alle briefwisseling moet dus toekomen voor den maatsdagavond, bij den sekretaris Hubert Mampaey, Kerkstraat, 34, Boom.

De briefwisseling moet kort en zakelijk zijn en slechts op eenen kant des papiers geschreven worden. **HET BESTUUR.**

WAT WIJ WILLEN.

Met dit nummer treedt een nieuwe kamper op in het lozen van hen die tot hun eenige taak kiezen: de verdediging van de belangen der werklieden.

Het oog gericht op het doel dat het volk in zijne vereniging betracht, het hart vervuld met hoop en moed, verschijnt hij in het worstelperk, begroet door een heele schaar medekampers.

Hoe zou het anders kunnen? Is er een pogen, een streven, edeler, schooner, rechtvaardiger dan dit van een kristen volk in een kristen vereniging samengebracht?

Waarheid is het, onvervalscht en onweersprekbaar waarheid wat eens de roomrijke Paus Leo XIII zegde: «dat de werkmán verkeert in eenen toestand van onverschuldigd ongeluk en armoede; dat hij aan zichzelf overgelaten en zonder bescherming overgeleverd is aan den willekeur van hartloze meesters, aan de hegeerlijkheid van een teugelloze concurrentie.»

Welnu, de vakvereniging wil dit groote onrecht, den werkmán aangedaan, herstellen. Tot onmiddellijk doel koos zij: de verbetering en de bescherming van het werk-kontrakt. Om dit te bereiken wil zij uit volle kracht:

1. Hoogere loonen;
2. Kortere werkdagen;
3. Bescherming van het kind tegen te vroegtijdigen en te langdurigen arbeid;
4. Bescherming der vrouw tegen arbeid die niet vereenigbaar is met hare plichten van echtgenoot en moeder, en niet overeenkomt met haar geslacht;
5. Bevordering der maatregelen voor de zedelijkheid, de veiligheid en de gezondheid der werklieden;
6. Rechtsgeleijkheid voor meester en werkmán in het sluiten van het werkverdrag;
7. Hegeling en waarborging der arbeidsvoorwaarden door gemeenzaame beroepsverdragen;
8. Beslechting der voorkomende geschillen door scheidsrechters en verzoeningsraden;
9. Bestudeering, verbetering, voltdigging en toepassing der bestaande arbeidswetten;
10. Bescherming en verzekering der werklieden tegen werkloosheid, werkstaking, uitsluiting, enz.

Dit is het willen onzer verenigingen; daarvoor werken zij, daarheen streven zij, en desnoeds strijden zij daarvoor met den

moed en de onwrikbaarheid van hen die diep overtuigd zijn dat zij strijden voor recht en rechtvaardigheid.

Zij willen dit alles wil, hetgeen wij hooger noemen, haar onmiddellijk doel: de verbetering der werkvoorwaarden.

Maar de mensc leet niet van brood alleen.

Want niet alleen heeft hij te voorzien in de stofelijke behoeften van zijn lichaam. De mensc is toch meer dan een dier. Hij heeft ook een zedelijk leven te voden, een geestelijk leven te ontwikkelen, en het zijn juist die hooger gaven van verstand en wil die de mensc draagt als de bewijsstukken van zijn adeldou, van zijn koninklijk mensc-zijn.

Daarom dan wil de kristen vakvereniging, die den mensc oerat in gansch zijn wezen en tevens wil voldoen aan al zijne behoeften, den mensc ook zedelijk en geestelijk verheffen.

Indien de mensc zoo maar blindelings zijne neigingen of de prikkelingen, die van de omgeving uitgaan, involt, dan zullen menige zijner verrihtingen hem tot ondergang en verderf strekken.

Stofelijke welstand alleen baat den mensc niets, indien hij niet «veel» die welstand tot zijn voordeel aan te wenden; indien hij de «kracht» mist om zijne dierlijkheid naar handen te leggen.

Om het misbruik van stofelijke goederen te voorkomen is er noodig:

1. Een ontwikkeld verstand dat vermag den aard en de gevolgen van een handeling naar waarheid te overzien;
2. Een sterken wil die trouw en onwankelbaar den weg «door de rede als juist erkend» bewandelt.

Het verstand moet dan gezuiverd en voor-gelicht, het hart verreed en gasterkt worden. Want de handelingen van den mensc zijn niets anders dan de omzetting in daden van gedachten die in den geest ontstaan, of van gevoelens die uit het harte opwellen.

Bovenstaande beschouwingen tekenen zeer wel de zending die ons blad te vervullen heeft.

Die zending bestaat voornamelijk in het geestesleven van ons volk te voden, zijn willen te onderschragen, te sterken.

Het is noodzakelijk, onmisbaar noodzakelijk, dat onze werklieden weten wat de vereniging wil, hoe zij dit wil en waarom zij dit wil.

Die kennis mededeelen, het weten onzer werklieden verbreiden; ziedaar «de eerste bechdingen van ons blad.

gretig als propagandamiddel gebruikt voor de arbeiders die nog niet waren aangesloten. Bij de diamantbewerker gebeurde dit met "*De Diamantbewerker*" op een gelijkaardige wijze.

De vrijgestelde propagandist was in de beroepsverbonden de opsteller van het vakblad. H. Mampaey vroeg in het eerste nummer medewerking uit de gewesten: "Om het volk serieuze dingen te laten lezen, moet het aanlokkelijk gemaakt worden en in de eigen gewesttaal gebeuren". Bestuursleden stuurden verslagen in van vergaderingen, stakingen of loonsbewegingen of data en agenda's voor de volgende vergaderingen. Naast deze informatieverstrekking werden er allerlei artikels opgenomen in verband met de syndicale werking: over de statuten, de arbeidswetgeving, de loonsbewegingen, de propaganda, de volksopvoeding, het drankmisbruik, de betekenis van Rerum Novarum enz. Dit alles moest de leden een bredere achtergrond verschaffen en intellectueel vormen. De meeste artikels waren erg propagandistisch geschreven. De directe schrijfstijl en de vorm van de artikels bevorderden dit nog. Dikwijls werd de lezer rechtstreeks aangesproken of een vraag gesteld, een andere maal werd het onderwerp in een dicht- of dialoogvorm gegoten.

■ De proosten

Van bij het begin van de christelijke vakverenigingen was de plaatselijke *clerus* nauw betrokken bij het verenigingsleven. Deze "geestelijke bestierders" of "geestelijke raads mannen" mochten volgens pater Rutten en de kerkelijke overheid enkel optreden als raadgevers, ze mochten zich niet bezighouden met het financieel beheer, technische of praktische problemen. In de jonge verenigingen bestond echter het probleem dat de arbeiders weinig geschoold waren, zodat de priesters een groot deel van de leiding op zich moesten nemen. Zo werd priester Caluwaers op de nieuwjaarsvergadering van 1907 genoemd als stichter van het "christen syndicaat" in Boom. Als "geestelijke bestierder" was hij op de meeste vergaderingen aanwezig. Hij riep de aanwezigen op om propaganda te maken, nieuwe leden aan te werven en om de vergaderingen regelmatig bij te wonen. Hij bracht verschillende syndicale aspecten uitvoerig aan bod.

De proosten waren dikwijls ook de stuwende kracht achter de studiekringen en de matigheidsbonden. Ze oefenden in deze periode nog een grote invloed uit op de arbeiders.

■ De christelijke vakverenigingen als strijdorganisatie

"Wij stichten geen vakverenigingen om werkstakingen te verwekken, ze verminderen zelfs omdat we het volk ontwikkelen. Pas als de verzoeningsmiddelen uitgeput zijn, hebt gij het recht om te staken en elkaar daarbij te ondersteunen". In deze uitspraak van pater Rutten komt een hele stakingspolitiek naar voor. Staken was niet het doel van de christelijke vakverenigingen, het mocht pas worden gebruikt als alle andere middelen faalden. Rutten stelde nog drie andere voorwaarden: de staking moest rechtvaardig zijn, ze moest kans op slagen hebben en de staking moest goedgekeurd zijn door het plaatselijke en verbondsbestuur. Om deze redenen werden de stakingen ook door de vakverenigingen en hun nationaal verbond strikt gereguleerd. Ze probeerden ten alle tijden wilde stakingen te vermijden. Hun belangrijkste troef hierbij was dat alleen stakersvergoedingen werden uitbetaald voor stakingen die waren erkend door het verbond.

Om een reglementaire staking op gang te brengen, moesten de arbeiders eerst hun klachten voorleggen aan het bestuur van de plaatselijke vereniging. Dit stelde een onderzoek in en zocht een “vredelievende” oplossing. Wanneer dit niet lukte, werd de voorzitter of secretaris van het nationaal verbond verwittigd. In de Rupelstreek was het meestal H. Mampaey die ter plaatse de situatie ging bestuderen. Wanneer er toch een erkende staking uitbrak, werden er stakersvergaderingen belegd voor de betrokken arbeiders. Hier werd de situatie besproken, informatie gegeven over de onderhandelingen en een strategie vastgelegd. De stakers waren verplicht op deze vergaderingen aanwezig te zijn, anders kregen ze geen stakersvergoeding. Soms werden er geheime stemmingen gehouden over het voortzetten van de staking. Het hoofdbestuur had wel steeds het recht de staking na een onderzoek te stoppen. Het reglement voorzag ook de mogelijkheid dat het hoofdbestuur, na overleg met het plaatselijk bestuur, de stakers aan een ander werk kon zetten. Deze werklieden kregen dan geen vergoeding meer.

Om financieel sterk te staan bij stakingen beschikte het Nationaal Verbond van de Steenbewerkers over een centrale weerstandskas. De leden die betrokken waren bij een goedgekeurde staking of werkuitsluiting konden hieruit 2 fr. vergoeding per dag krijgen, zolang de actie duurde. De schatbewaarder van het Verbond voerde controle uit op de rechthebbende leden. De betrokken vereniging stond in voor de hierbij horende administratie.

Wanneer er bij de steenbewerkers in deze periode een staking uitbrak, gebeurde dit gewoonlijk omwille van looneisen. In crisistijd vochten de arbeiders tegen de loonsverminderingen, die de patroons doorvoerden. Bij economische groei probeerden ze een loonsopslag te verkrijgen. In het jaarverslag van 1911 lezen we in verband met deze loonsbewegingen: “God zij dank! geen enkele nederlaag is ons ten deel gevallen, geen enkele maal werd onze verwachting teleurgesteld.”. In 1912 nam het Nationaal Verbond de leiding in 15 “voornamelijk bewegingen”, bij de meeste ging het om loonsverhogingen. In verband met deze acties werden 46 vergaderingen en 21 voordrachten gehouden, 17 onderhandelingen gevoerd, 71 bezoeken afgelegd om de toestand te onderzoeken, 690 brieven aan patroons verstuurd en 517 brieven ontvangen.

Ook in andere sectoren werden loonacties gevoerd. Bij de houtbewerkers werd in 1913 een brief gestuurd aan de patroons om onderhandelingen te vragen. Na verschillende weigeringen en bezoeken van de plaatselijke en

In 1911 kende de Rupelstreek de “beweging van de zomervogels” te Boom. Op 23 juli 1911 werd er in de steenbakkerijgehuchten Hoek en Noeveren een vergadering belegd voor de werklieden van de houtovens, die een loonsverhoging eisten. Er heerste grote opgewondenheid, zodat de vakvereniging een oproep moest doen om geen spontane stakingen te beginnen. Toch brak er drie dagen later een staking uit in de Hoek. Ze verspreidde zich snel

over de rest van de gemeente. De stakers die op weg waren naar Noeveren, werden onderweg door de politie tegengehouden. Op 28 juli staakten daar toch ook een 70-tal arbeiders op zes steenbakkerijen. De helft daarvan vond werk in Hemiksem en Hoboken. Dezelfde dag hield het bestuur van het Nationaal Verbond een vergadering. Het schreef een brief aan het syndicaat van patroons te Boom waarin de eisen werden verwoord. Een veel

voorkomend argument van de patroons kwam ook nu weer naar voor: er was een contract en dat moest nageleefd worden. Tijdens de staking vergaderden de arbeiders tweemaal per dag. De patroons verloren de strijd. Op 1 augustus zegden ze een loonsverhoging toe aan de “ovenmannen”. De andere werklieden moesten wachten tot bij de vernieuwing van de contracten in oktober om loonsopslag te krijgen.

nationale voorzitter, werd beslist om per werkhuis verder te strijden voor hogere lonen. Slechts in één scheepswerf boekte men succes. Bij de Boomse diamantbewerker werd na een staking in 1914 een loonsvermindering van 20% belet.

Het Nationaal Verbond der Steenbewerker probeerde ook tot een kortere arbeidsduur te komen. In 1914 kon het verbond de negentienurendag reduceren tot veertien uur: de arbeiders werkten nu van 5 uur tot 19 uur. In de Kempen was men in 1911 al gekomen tot elf uren per dag. De vakvereniging werd bij haar acties op dit vlak erg gehinderd. Er was verzet van de arbeiders die werkvrijheid opeisten, dikwijls om het maandagverlet door dronkenschap in te halen. Waarschijnlijk konden de arbeiders zich ook geen kortere werkdagen permitteren door de lage lonen. De patroons van hun kant wilden uit winstbejag "het ijzer smeden terwijl het heet is". Er werd immers alleen 's zomers steen gebakken en er was al zoveel "verlet". Sommige patroons omzeilden deze vakbondseis door het seizoen veertien dagen vroeger te beëindigen. Maar dit was geen fundamentele oplossing. Toch had de vakvereniging goede argumenten om de arbeidsduur te verminderen: de arbeiders konden dan meer aandacht besteden aan het familiaal leven en de opvoeding van de kinderen, ze konden een maatschappelijk leven opbouwen en fysieke uitputting voorkomen.

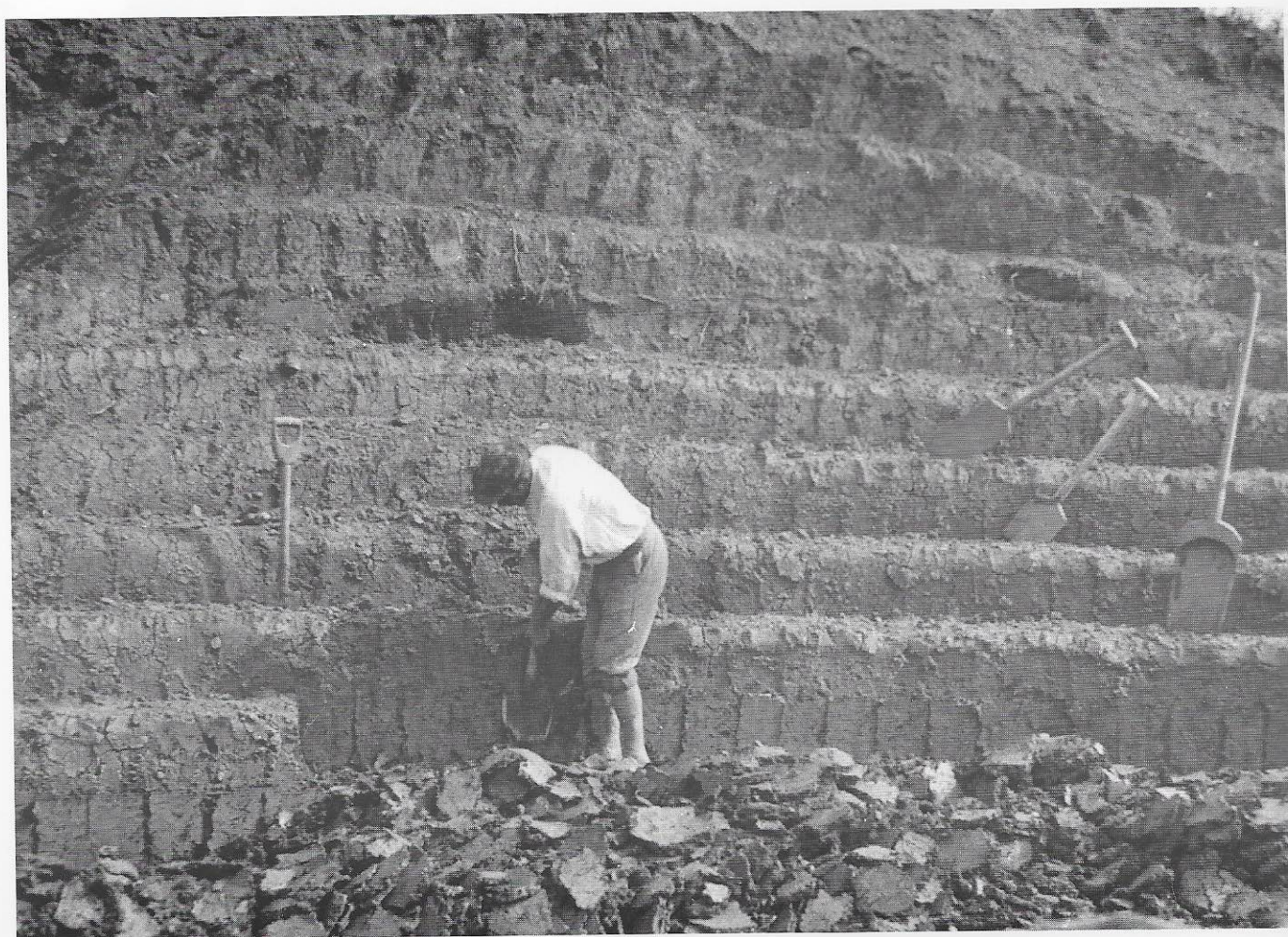
In het voorjaar van 1913 ontstond er onrust in Boom in verband met een nieuwe wet op de vrouwenarbeid van 10 augustus 1912. Hierin werd onder andere bepaald dat vrouwen 's nachts elf uur ononderbroken rust moesten hebben. Op dit moment was het in realiteit maar tien uur. Onverenigde arbeiders gingen in staking op vijf steenbakkerijen. Door de specifieke ploegenarbeid

Net als in 1894 leidde de nieuwe wet op vrouwenarbeid in 1912 tot onrust en stakingen in de steenbakkerijen.

meenden ze met de nieuwe wet een uur te verliezen en eisten ze daarom hogere lonen. Het probleem van de vrouwenarbeid was reeds op 24 maart voor de Hogere Arbeidsraad te Brussel gebracht. Daar vroegen de patroons van de steenbewerker deze wet niet te moeten toepassen. Ze argumenteerden dat het niet mogelijk was dat de vrouwen in het ploegensysteem een uur vroeger stopten. De mannen zouden dan immers ook hun werk vroegtijdig moeten beëindigen. Arthur Verhaegen, die de verdediging van de arbeiders op zich nam, zei dat de eenheid van de ploegen niet bewezen was en het vrouwenwerk te veel op traditie steunde, oude mannen zouden het bijvoorbeeld niet willen overnemen voor één uur. Er werden overgangsmaatregelen voorzien, zodat vanaf 1 januari 1915 de wet strikt zou kunnen worden toegepast.

Een derde reden tot staking bij de steenbewerker waren de slechte werkomstandigheden. Deze acties waren erg lokaal en meestal waren er maar enkele arbeiders bij betrokken. De meeste problemen werden waarschijnlijk "in der minne" opgelost. In januari 1913 waren er te Boom drie stakingen bij de aardestekers. De eerste begon op 15 januari omdat de helling, waarlangs de arbeiders de potaarde uit de putten moesten voeren, te steil was. Van de twaalf stakers waren negen lid van de christelijke vakvereniging, de overigen sloten zich onmiddellijk aan. Na vier onderhandelingen mochten de stellingen worden verlegd. Op 26 januari brak een tweede staking uit. De arbeiders vroegen 1 centiem meer per meter omdat de potaarde door de vochtigheid moeilijk te vervoeren was. De onderhandelingen werden gevoerd tussen de patroon, H. Mampaey en twee stakers. Bij de laatste staking vroegen de arbeiders loonopslag volgens de tarieven die elders in voege waren.

De zware arbeid en de slechte werkomstandigheden bij de aardestekers gaven meermaals aanleiding tot geschillen en korte werkonderbrekingen.

Het Nationaal Verbond der Steenbewerkers trad ook preventief op en reageerde op bestaande mistoestanden. In de Scheldestreek werden de lonen nog steeds uitbetaald in de herberg of in de winkel van de patroon, wat wettelijk verboden was. In Boom lokten de patroons arbeiders aan door hun meer drinkgeld te beloven. Het Verbond waarschuwde de arbeiders meermaals op hun hoede te zijn bij het ondertekenen van hun arbeidscontract. In de Rupelstreek riepen de patroons hun werklieden dikwijls al in augustus bij zich. Ieder werd afzonderlijk "gepaaid met drinkgeld of enige toeslag zo gezegd voor hem alleen". Op deze manier werden natuurlijk vele arbeiders bedrogen onder de mom van een vertrouwelijk akkoordje: "Aan niemand zeggen, zulle". De arbeiders hadden geen bewijsmiddel of getuigen wanneer deze mondelinge beloften niet werden nagekomen. De leden werden tevens aangespoord het plaatselijk bestuur te raadplegen over de loontarieven. In het verlengde van deze problematiek begon men reeds te ijveren voor "gemeenschappelijke beroepsverdragen". Hiermee wilde men eenheid brengen in de lonen, arbeidsduur, gezondheids- en veiligheidsmaatregelen. Hierdoor zou de arbeider niet meer alleen staan bij de ondertekening van het arbeidscontract.

■ Dienstverlening

Al van bij de oprichting van nationale beroepsverbonden zochten de afgevaardigden naar bijkomende voordelen naast de weerstandskas om arbeiders aan te trekken. Men moest proberen een ledenbestand op te bouwen dat niet alleen tijdens een woelige stakingsperiode actief was. Bepaalde initiatieven bestonden reeds bij de plaatselijke of gewestelijke vakverenigingen. Werklozenkassen, zieken- en pensioenfondsen, overlijdens- en levensverzekeringen zorgden voor financiële steun wanneer de arbeiders en hun familie niet meer konden genieten van een arbeidsinkomen. Op juridisch en materieel vlak boden de verenigingen hulp door advocatendiensten te organiseren en samenaankoopssystemen uit te werken.

In het voorjaar van 1914 richtten de christelijke vakverenigingen in Boom, Niel en Rumst een spaarfonds op voor de samenaankoop van steenkool. Vanaf de eerste zondag van mei konden de leden beginnen sparen: hun bijdrage van 0,50 fr. of 1 fr. werd genoteerd op een kaart. Zo kon de vereniging tegen de winter een grote hoeveelheid kolen aankopen aan een lage prijs.

Bij de financiële steun aan de leden, besteedden de vakverenigingen ook aandacht aan de nabestaanden van overleden leden. In Niel betaalde men in 1910 reeds 10 of 15 fr. uit aan de erfgenamen. In Boom werd deze dienstverlening doorgevoerd bij de bijdragenverhoging van november 1912. Bij een verhoging van 5 centiemmen per week, had de familie recht op 50 fr. uitkering bij het overlijden van het lid. Al spoedig werd de term "sterftefonds" geschrapt en vervangen door de omschrijving: "het recht op onderstand bij een sterftegeval is onafscheidbaar verbonden aan het lidmaatschap".

De vergoedingen werden uitbetaald aan de echtgenote uit een kerkelijk huwelijk, die niet gescheiden had geleefd van haar man. Wanneer de echtgenote zelf reeds overleden was of niet voldeed aan deze voorwaarden, ging het geld naar de wettelijke kinderen. De leden zelf moesten echter ook aan een aantal voorwaarden voldoen: ze moesten minstens 6 maanden lid zijn geweest van het verbond en ze mochten niet meer dan 3 maanden achterstaan met de betalingen. Leden die reeds ziek waren toen ze aansloten bij het verbond, hadden geen recht op de premie. Om dit te controleren, was er een getuigschrift van de dokter

nodig dat de aard en de duur van de ziekte vermeldde. Ook wanneer een kerkelijke begrafenis werd geweigerd, verloren de nabestaanden alle recht op de premie. Dit gebeurde bijvoorbeeld bij zelfmoord. De plaatselijke verenigingen hadden een grote verantwoordelijkheid in het doorsturen van de informatie naar het hoofdbestuur. Wanneer dit niet binnen de veertien dagen gebeurde, werd de premie niet uitbetaald, en waren zij verantwoordelijk tegenover de erfgenamen.

De meeste verenigingen droegen een "zielemis" op voor de overleden leden. Meestal gebeurde dit juist voor de algemene vergadering op zondag. In bepaalde verenigingen waren de leden verplicht deze eucharistieviering bij te wonen op straf van boete. In Hemiksem liep die boete op tot 25 centiem.

In het verlengde van de verschillende fondsen werd in "*De Steenbewerker*" op 29 juni 1913 promotie gemaakt voor "De maatschappelijke verzekering". Deze "Samenwerkende Maatschappij van Verzekeringen" was opgericht in de schoot van het Algemeen Secretariaat te Gent. E. Van Quaquebeke werd er aangesteld als "bestuurder". Met dit initiatief wilde men "oneerlijke verzekeringsmaatschappijen bestrijden" door "lage tarieven en eerlijke contracten" aan te bieden. De gemaakte winsten zouden grotendeels naar christelijke sociale werken gaan. De leden in de Rupelstreek werden in grote mate vrij gelaten om al dan niet een verzekering af te sluiten. Het ging tenslotte om uiteenlopende polissen, zoals levens- en spaarverzekeringen, brand-, ongevallen- en glasbraakpolissen. Men kon zich ook verzekeren tegen "werkstilstand".

Tenslotte zorgden de verenigingen naast al deze sociale voorzieningen voor juridische hulp. Op plaatselijk niveau voorzagen sommige verenigingen al vanaf hun oprichting een vergoeding voor de arbeiders die voor de "Goedemannenraad" moesten verschijnen. Dit was zo te Boom, waar advocaat R. Van Reeth zich in 1906 kosteloos ten dienste stelde van de vakbond. De vergoedingen, voor de verplaatsingskosten en het loonverlies, werden zowel uitbetaald wanneer het lid ten onrechte door zijn patroon voor de raad was gedaagd, als wanneer de arbeider zich tot deze raad wendde om zijn rechten te verdedigen. Hij moest wel eerst zijn probleem voorleggen aan het plaatselijk bestuur of de vrijgestelde. Wanneer deze meenden dat de arbeider geen kans maakte het proces te winnen, kon hij geen aanspraak maken op een vergoeding. Het Verbond van de Steenbewerker legde tenslotte de advocatendienst statutair vast: elk lid dat klachten had in verband met de toepassing van de arbeidswetten, kreeg kosteloos een bevoegd advocaat ter beschikking. In 1914 uitte Boom de wens om hiervoor een afzonderlijk fonds op te richten.

Uit dit alles kunnen we opmaken dat de christelijke vakverenigingen de arbeiders op allerlei vlakken aan zich wilden binden. Dit gebeurde vooral door de uitbouw van een geheel van vergoedingen en diensten op alle niveaus.

■ De volksverheffing

De christelijke syndicale werking heeft haar werkterrein niet beperkt tot de materiële verbetering van het arbeidersleven. De vakverenigingen volgden de richtlijnen van pater Rutten. Hij streefde "de algehele verheffing van ons volk op stoffelijk, verstandelijk en zedelijk gebied; de studie en de verdediging van het werkcontract" na. De intellectuele en zedelijke vorming van alle leden was in deze optiek erg belangrijk. Om dit te verwezenlijken en de syndicale werking tot een goed einde te brengen, werd eerst en vooral veel aandacht besteed aan de opleiding van de plaatselijke bestuursleden en propagandisten.

1. *Intellectuele vorming: Sociale Weken en studiekringen*

De christelijke vakverenigingen maakten van in het begin gebruik van de initiatieven van het Algemeen Secretariaat om hun bestuursleden intellectueel te vormen. In 1908 organiseerde pater Rutten de eerste Vlaamse Sociale Week te Leuven. Tot 1914 beheersten syndicale onderwerpen de agenda, maar ook meer algemene sociale onderwerpen kwamen aan bod. Van overal in het Vlaamse land werden militanten en bestuursleden naar Leuven gestuurd. De kandidaten voor Boom werden gekozen door de bestuursvergadering van het Verbond van de Christene Vakverenigingen. De steenbewerker deden een oproep opdat elke vereniging haar “verstandigste lid” zou sturen. In 1910 werden vier vertegenwoordigers naar Leuven gestuurd: Mampaey, Roscam, Van Oosten en Roelandts. Na de Sociale Week werden de leden op de hoogte gebracht tijdens de verschillende vergaderingen en via de artikels in de verschillende vakbladen.

De Sociale Weken werden jaarlijks georganiseerd, maar bereikten slechts een elite. Om alle arbeiders “verstandelijk te verheffen” was er een plaatselijke werking nodig. Dit werd gerealiseerd in de “studiekringen”.

In de Rupelstreek was het schoolgaan erg verwaarloosd door de kinderarbeid in de baksteenindustrie. In 1910 werkten de kinderen ‘s zomers vanaf twaalf jaar gedurende dertien tot vijftien uur per dag in de steenbakkerijen. Ze waren “dus heel zwakjes verstandelijk gevormd”. Ook jongere kinderen werden door hun vader als “leergastjes” buiten het weten van de patroons meegenomen. Deze omstandigheden werkte een grote onwetendheid in de hand bij de steenbewerker. Rutten zag hierin een oorzaak van de wantrouwige en onverschillige houding van vele arbeiders tegenover de vakverenigingen.

Jaarlijks volgden een aantal afgevaardigden de Sociale Week in Leuven.

H. Mampaey, J. Roscam en E.H. Emssens maakten in 1913 deel uit van de Boomse delegatie.

De studiekringen hadden de opdracht deze houding te wijzigen door de arbeiders een algemene vorming mee te geven. Een tweede bestaansreden vonden deze kringen in de betrachting dat de arbeiders zelf hun verenigingen zouden kunnen besturen en leiden. Ze moesten ook leren opkomen voor hun rechten en hun eisen leren formuleren.

Door de seizoenarbeid op de steenbakkerijen werden de lessen alleen gedurende de wintermaanden georganiseerd. Zo konden de lange avonden op een "nuttige manier" worden doorgebracht. In Boom werd het "studiecomiteit" in de winter van 1909 - 1910 voor de eerste maal georganiseerd door de christene vakverenigingen van Boom. H. Mampaey werd aangesteld als voorzitter. Hij kreeg ook de zorg voor een eigen bibliotheek toegewezen. Er werd een lijst opgemaakt van de leden die regelmatig naar de studiering gingen om de werking een bestendig karakter te geven. Als aanmoediging werd er regelmatig een boekentombola gehouden onder de aanwezigen.

In de winter van 1911 - 1912 richtten de steenbewerkers een afzonderlijke studiering op. Zij kwamen maandelijks samen. De eerste les kende al een grote opkomst. Mampaey sprak er over het ontstaan van de gilden in de middeleeuwen. Op het einde van de les werden een drietal besluiten getrokken: het christendom vormde geen belemmering voor de welvaart van het volk, de katholieken waren 700 jaar vòòr de socialisten actief geweest en "onze verenigingen zijn de voortzetting van deze gilden". Op de volgende vergadering werd het verhaal verder gezet: de afschaffing van de gilden en de opkomst van het liberalisme en socialisme. Daarbij werd telkens de toestand van de werklieden uitvoerig besproken. Deze historische verantwoording van de christelijke verenigingen vonden we meermaals terug in *"De Steenbewerker"*. Hierbij werden de socialisten in een erg negatief daglicht gesteld. De lesgever wist met dit onderwerp de arbeiders te boeien, want zij vroegen over "de onmogelijkheid van de socialistische dromerijen en plannen" nog een afzonderlijke les. Het seizoen werd afgesloten met het katholieke sociale programma en een algemeen vormende les: "De schoonheid, orde en regelmatigheid van het heeal".

Door de ervaring die de deelnemers tijdens de Sociale Weken opdeden, groeide in het najaar van 1913 de idee om een gelijkaardig initiatief te nemen in Boom. Op deze manier zouden alle bestuursleden erbij betrokken kunnen worden. Bij deze "sociale week in 't klein", gehouden op 30 november en 14 en 21 december 1913, verwezen de onderwerpen duidelijk naar regionale aspecten van de vakbondswerking. Mampaey besprak het probleem van de werkcontracten, die de werklieden rechtszekerheid moesten bieden en behoeden voor machtsmisbruik van de patroons. Jules Roscam legde het doel van de studiekringen uit, H. Simons, een leraar uit Lier, behandelde het probleem van de drankbestrijding en priester Drijvers van Willebroek had het over de christelijke en socialistische vakverenigingen.

Tenslotte speelde ook het vakblad een belangrijke rol bij de intellectuele vorming van de arbeiders. In het bijzonder werden ze aangespoord *"De Steenbewerker"* te lezen. Waarschijnlijk was dit voor sommige arbeiders reeds een probleem omwille van hun lage scholing. Daarom gebruikten de auteurs geen moeilijke taal. De verschillende aspecten van het syndicalisme kwamen er aan bod. Ook artikels over gezondheid en hygiëne werden er in opgenomen. Hierin kwam duidelijk tot uiting dat men de hele mens wilde ontwikkelen. Een artikel over "Kerk en Staat", stond naast een artikelenreeks over "Het ontstaan van de klei" of over "Bescherming tegen longtering". De uitgebreide artikelenreeks over "Rerum Novarum" liep als een rode draad door de vier

vooorlogse jaargangen van "De Steenbewerker". Hierin werd de encycliek van paus Leo XIII uitvoerig besproken, geïnterpreteerd en toegepast op de concrete arbeiderssituatie van de steenbewerker.

2. Geestelijke en zedelijke verheffing

Bij de geestelijke verheffing van de arbeidersstand kwam - nog meer dan bij de andere aandachtspunten van het Verbond - het christelijk karakter van de werking naar voor. Naar de buitenwereld uitte dit zich in kerst- en nieuwjaarsboodschappen, in de aanwezigheid van proosten, het opdragen van zielenmissen enz. In "De Steenbewerker" werden vele artikels in een moraliserende en belerende stijl geschreven. Het duidelijkst kwam dit naar voor wanneer de auteur ten strijde trok tegen de anti-godsdienstige socialisten. Graag illustreren we dit aan de hand van enkele citaten: "N.B.: Lees geen socialistische dagbladen, ga nooit naar socialistische of goddeloze vergaderingen, ondersteun op gene wijze de socialistische partij. Niet wij christenen, maar zij, om hun goddeloosheid zijn er de schuld van dat wij niet met hen kunnen samengaan". Pastoor Verpoorte op een propaganda-wijkvergadering te Rumst: "Wij kunnen geen verdrag sluiten met de materialistische wereldbeschouwing van de socialisten, die een leugen, een onzin is. Wij hebben de eeuwige en enige

VADER DRINKT...

De Christelijke vakverenigingen schonken veel aandacht aan het drankprobleem.

Via artikels, karikaturen en matigheidsbonden probeerden ze iets te doen aan het drankmisbruik bij de arbeiders.

waarheid van het kristendom tot grondsteen. Hoe meer het socialisme overhelt naar het ongelooft, hoe breder de kloof wordt tussen ons en hen... Men beweert dat kristendom niets met vakvereniging te maken heeft. Toch wel. Het moet optreden om de socialistische propaganda den weg te versperren". Het bleef echter niet alleen bij ideologisch geïnspireerde uitspraken. Wanneer het Verbond der Christene Vakverenigingen van Boom in 1911 van de socialisten een uitnodiging kreeg om een debat aan te gaan, weigerde het verbond zelfs deze brief te beantwoorden. Het wilde onder geen enkel voorwendsel propaganda maken voor hen. Ook de diamantbewerders hadden het erg te verduren van de socialisten. In 1912 en 1914 gaven zij brochures uit over de "verraderlijke en valse handelswijze" van de socialisten tegenover hen. De laatste uitgave werd zelfs op 5.000 exemplaren verspreid.

Een ander belangrijk aandachtspunt in de vakbondswerking was het probleem van het drankmisbruik, vooral onder de steenbewerders ruim verspreid. De alcohol was dikwijls het enige middel om zich op te warmen tijdens de vroege ochtenduren of om een ziekte te bestrijden. De kinderen kwamen er ook al erg vlug mee in contact omdat het ondermeer hun taak was om de steenbewerders te voorzien van jenever. Ook buiten de steenbakkerijen zochten de arbeiders hun toevlucht in de drank. Het was voor de vakverenigingen erg belangrijk de strijd aan te binden tegen deze plaag. Deze arbeiders waren immers verloren krachten voor de syndicale werking. Ze verkwisten hun loon in de kroegen, zodat ze geen bijdragen meer konden betalen en ze verloren hun heldere kijk op de arbeidersproblemen: "We hebben een arbeidersstand nodig met gezonde kracht in kop, hart en armen". De patroons gebruikten het argument van de dronkenschap en het "maandagverlet" om de eisen van de arbeiders naast zich neer te leggen. Ze verweten de vakbonden kortere werkuren en hogere lonen te eisen, waardoor de arbeiders nog meer in de herbergen konden vertoeven. Ook sommige arbeiders wensten geen vermindering van de werkuren, omdat ze tijdens de week de verloren uren van 's maandags wilden inhalen. Het probleem bleef echter niet alleen beperkt tot de steenbewerders. Bij de houtbewerders vonden we hiervan sporen terug in hun huishoudelijk reglement: er stond een boete van 25 centiemen op ordeverstoring, vloeken, dronkenschap of ondeftig gedrag tijdens de vergaderingen.

De christelijke vakverenigingen probeerden hieraan een oplossing te bieden door "matigheidsbonden" - ook "drankbestrijdersbonden" of "onthoudersbonden" genoemd - op te richten. In Boom gebeurde dit op het einde van 1910, in Niel vanaf 1912. Er werd een reglement opgesteld en een eigen blad uitgegeven. De bond hield regelmatig vergaderingen. Op deze samenkomsten werd de leden uitgelegd welke slechte invloed de drank had. Ook de matige of niet-drinkers werden uitgenodigd om lid te worden, hun solidariteit te betonen en hun werkmakkers te helpen. De matigheidsbonden waren veelal in handen van de proosten. In Boom was het priester Emssens die meermaals de arbeiders toesprak. In "*De Steenbewerker*" verschenen regelmatig artikels, gedichten, verhalen, dialogen en spreken waarin de gevolgen van de drankzucht in geuren en kleuren werden uitgelegd. Men wilde hiermee een afschrikkingseffect bereiken: "De drankduivel is de grootste volksmoordenaar!".

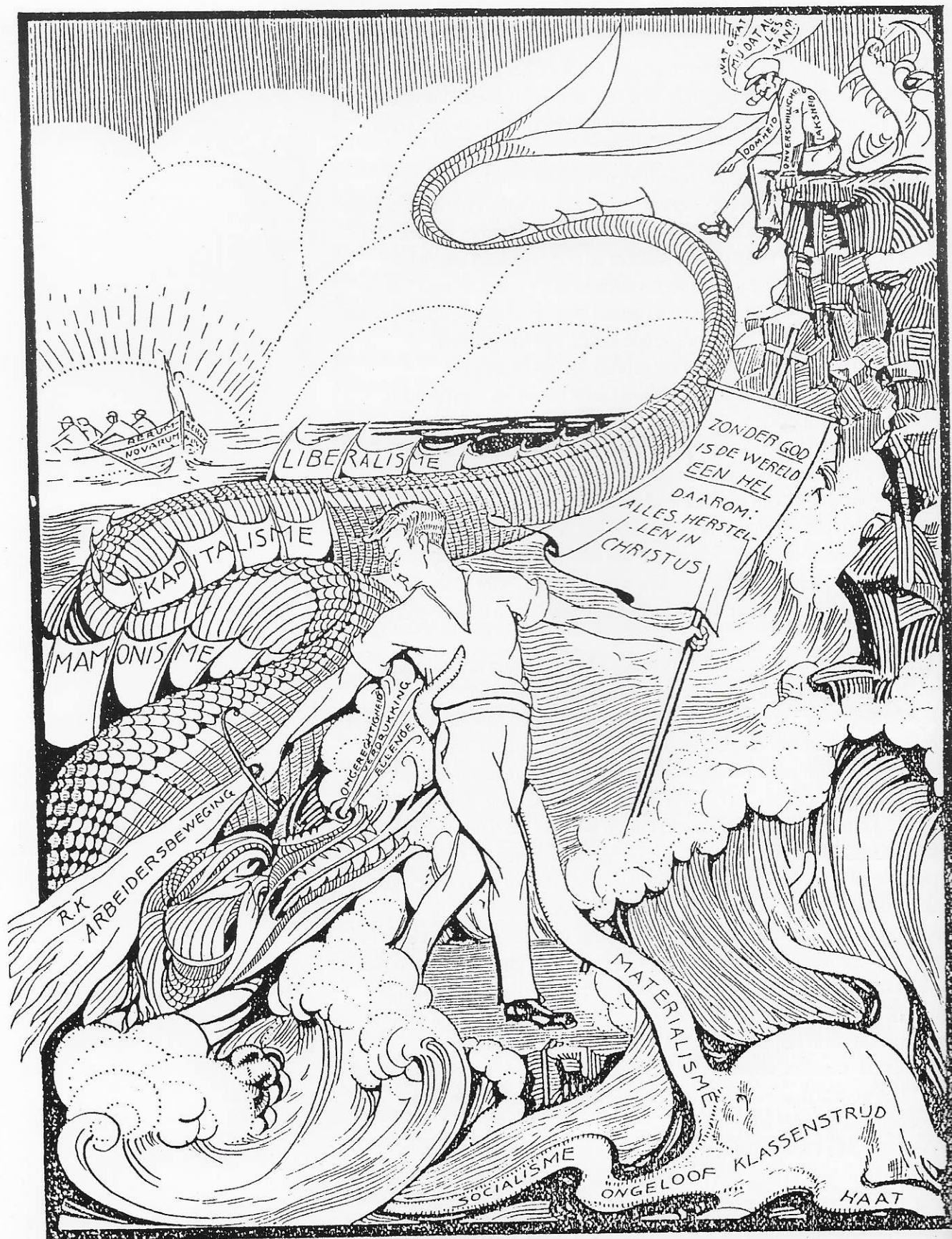
■ De propaganda

Het succes van de jonge vakverenigingen was voor het grootste deel afhankelijk van een goede propaganda. Nog vele arbeiders moesten worden overtuigd van de voordelen van de vakverenigingen en bevrijd van hun vrees voor de patroons.

De vakbladen waren voor de vrijgestelden een uitstekend propagandamiddel. In *“De Steenbewerker”* werd aan de hand van raadselachtige titels de aandacht van de lezers getrokken. In het artikel “Waarom ? ja, waarom ?” werd aan de arbeider de vraag gesteld waarom ze nog twijfelden om zich te verenigen. “Hebt ge alle welvaart en rechtvaardigheid ? ‘t is een verraad aan de anderen als ge niet meestrijd.”. Een ander artikel over onverenigde arbeiders was getiteld: “Hoe een ezel aan zijn treurig einde kwam: een spiegel voor ongelovigen”. De auteurs maakten graag gebruik van verhaaltjes en vergelijkingen. Hiermee konden ze de inhoud aanschouwelijk overbrengen. Het volgende citaat speelde in op dezelfde gevoeligheid bij de arbeiders: “De verstandige werklieden weten reeds dat men te lomp is om te helpen donderen als men niet in de vakvereniging komt.”. De propaganda richtte zich tevens tot de vrouwen: “Om een bloeiend en wakker verenigingsleven te zien heersen in onzen vakvereniging moet in onzen tijd de vrouw daaraan deelnemen. De vrouw is in onzen strijd betrokken”. Dit was een middel om het wantrouwen tegenover de vakvereniging bij de vrouwen weg te nemen, want “dikwijls voelt ze het ergste de ellende aan, maar weerhoudt ook de mannen in de vakbond te gaan”.

Een bestuurslid klaagde aan dat sommige arbeiders tegen de vereniging waren: “Is het nog niet genoeg dat de patroons ons tegenwerken ?” In *“De Steenbewerker”* vonden we meermaals verwijzingen naar situaties waarin arbeiders de syndicale werking hinderden. Dikwijls gebeurde dit uit onwetendheid : “Maar een zaak spijt mij, dat is: dat er nog mannen gevonden worden die onze vereniging veel te veel beknibbelen. Vrienden, doet dat toch nooit meer. Komt liever naar de vergadering, en is er iets dat u niet voldoet, zeg het dan aan het bestuur, het welk u dan volledige inlichtingen zal geven.”. Een pittig detail is het feit dat ook de duivenliefhebbers door de vakvereniging in een slecht daglicht werden gesteld. Ze kwamen ‘s zondags niet naar de vergaderingen en verzwakten daardoor de werking. In deze periode verwees ook pater Rutten regelmatig “naar het “misbruik der sport” als groeiende hinderpaal voor de vakbeweging”. In hun ijver om de arbeiders te overtuigen, werden de zaken sterk vereenvoudigd voorgesteld of overdreven. Een duidelijk voorbeeld hiervan vonden we in een artikel over “De noodzaak der vereniging”: “Werklieden aller landen, verenigt U” ... “Dit werd niet voor het eerst door Marx gezegd ! Het werd al duizenden jaren voor hem door de pauzen van Rome toegeroepen aan de arbeiders”.

De christelijke vakvereniging trok ook leden aan door haar fel anti-socialisme, dat vergezeld ging met het benadrukken van het eigen christelijk karakter. Hierbij werden tevens het programma en de handelswijze van de socialisten gehemeld. Wanneer de socialisten in juli 1913 een algemene staking voorbereidden om algemeen stemrecht te bekomen, distancieerden de katholieke arbeiders zich volledig: “Niet alle arbeiders willen dat, alleen de rooien”. Over de actie zelf schreef men in *“De Steenbewerker”*: “Terwijl zij (de socialisten) onnozel genoeg zijn van te dromen dat het gezonddenkend arbeidsvolk zal gaan hongerlijden om de politieke heerszucht van enkele mislukte aspirant - ministers te bevredigen. ... Algemeen stemrecht !

De propagandisten wendden alle
mogelijke middelen aan om de
christelijke ideologie op een
begrijpelijke manier bij de arbeiders
te brengen.

Is dit dan het wondermiddel dat de kwalen der maatschappij zal genezen als door de slag van een toverroede?" . Ook over de socialistische syndicale werking was men niet te spreken. Een volledige socialistische steenbakkerij was in staking gegaan "voor een kleinigheid". In een artikel hierover had de auteur geschreven: "Och arme, bij de minste moeilijkheid kunnen zij zich niet behelpen". In Rumst kwam hier reactie op in een socialistisch blad, waarin de katholieken van laster werden beschuldigd. Wederzijdse beschuldigingen kwamen zeer frequent voor.

Bij de propagandavoering hoorden ook de grote feestzittingen en optochten. Op 1 juni 1913 vierden de christelijke werklieden van Rumst bijvoorbeeld de "Arbeidsdag". Bij deze gelegenheid werden de nieuwe vlaggen van de "gelaagwerkers" en de trambedienden plechtig gewijd tijdens de hoogmis. Daarna volgde een feeststoet, die werd afgerond met toespraken van belangrijke personaliteiten, waaronder pater Rutten. De dag werd afgesloten met een Te Deum.

In 1919 werd in Boom de Christen
 Werkliedenbond opgericht als
 opvolger van de Christen Volksbond
 van 1894.
 De bond zette zich in voor de gehele
 ontplooiing van de arbeidersstand.

DEEL

3

DE UITBOUW
VAN DE
SYNDICALE WERKING
TUSSEN
DE TWEE OORLOGEN

hoofdstuk 1

De Eerste Wereldoorlog

Door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 werd de groei van de christelijke vakbeweging brutaal onderbroken. De Duitse bezetter beperkte de vrijheid van vereniging, waardoor openbare syndicale acties onmogelijk werden. Vele syndicale leiders werden gemobiliseerd. Gent, waar het zwaartepunt van de christelijke vakbeweging lag, was moeilijk bereikbaar door de militaire afsluiting van Oost- en West-Vlaanderen. De beroepsverbonden hadden het moeilijk. De ledenbijdragen werden erg laag gehouden en slechts plaatselijk was soms nog enige werking mogelijk. Ondertussen woog de grote werkloosheid zwaar op de bevolking.

*Bomenaar Jules Roscam
(boven, 4de r.)
had al vroeg interesse voor de
internationale vakbeweging.
In 1917 was hij aanwezig op een
bijeenkomst van de
Belgische en Franse Christene
Syndicale Werkers in Le Havre.*

De oorlog ontredde het economische leven totaal. In de Rupelstreek vluchtte een groot deel van de arbeidersbevolking, op zoek naar werk. Door het gebrek aan grondstoffen, het wegvoeren van arbeiders en de inbeslagname van werktuigen en materialen, was een normale produktie in de steenbakkerijen immers onmogelijk geworden. Bovendien nam de vraag naar steen in binnen- en buitenland sterk af. Ook in de andere nijverheidssectoren rezen moeilijkheden. Zo trokken de metaalarbeiders uit de Rupelstreek clandestien via Nederland naar Engeland om daar aan de slag te kunnen. Onder de achtergebleven bevolking heersten werkloosheid en grote armoede.

Eind oktober 1914 werd het "Nationaal Hulp- en Voedingscomiteit" (NHVC) opgericht om de voedselbedeling onder de getroffen burgerbevolking te organiseren. In Boom werd er voor soep, melk en schoolmaaltijden gezorgd. Hiervoor werd een beroep gedaan op vrijwilligers. Voor de vakverenigingen, die door de heersende toestanden hun syndicale activiteit noodgedwongen tot een minimum moesten beperken, was dit Comité een mooi alternatief om de belangenverdediging van de werklieden verder te zetten. Zo werd Mampaey secretaris van de gewestelijke afdeling Rupelstreek. Frans De Schutter en Henri Spillemaeckers zetelden voor de socialisten in het Comité. De Boomse schepen Benjamin Haesaerts was voorzitter.

De gebouwen van het Boomse patronaat in de Kerkstraat werden als winkel gebruikt. 's Maandags bijvoorbeeld werd er bloem verkocht. Op het einde van de oorlog stichtte het "Comiteit" een landbouwafdeling. De leegstaande droogloodsen deden dienst als land- en tuinbouwgrond.

Door het stilvallen van de werklozenkassen van de vakverenigingen kwam de vergoeding bij onvrijwillige werkloosheid ook op de helling te staan. Deze werd na onderhandelingen met de regering toevertrouwd aan het NHVC. De conservatief-patronale beheerders keken er op toe dat de vakbonden uit de vergoedingen geen ledenvoordeel zouden halen. De niet-gesyndiceerden werden gelijkgesteld met de vakbondsleden en de uitbetalingen gebeurden door de lokale NHVC-afdelingen. Langs deze weg konden vakbondsgezinden toch enige invloed laten gelden. De toelagen waren zeer laag. In het voorjaar van 1917 werd deze speciale hulp voor werklozen afgeschaft. Ze werden gelijkgesteld met de andere behoeftigen die hulp kregen van het NHVC.

Het Nationaal Hulp- en Voedingscomiteit stond tijdens de Eerste Wereldoorlog in voor de voedselbedeling onder de burgers. 's Maandags werd er bloem verkocht.

hoofdstuk 2

De oprichting en uitbouw van het Gewestelijk Verbond van de Rupelstreek

■ Een nieuwe start

Na de Eerste Wereldoorlog openbaarde zich een nieuwe maatschappij, die zich kenmerkte door een snelle democratisering op politiek en sociaal vlak. De brede volksmassa, die de ontberingen van de oorlog aan de lijve ondervonden had, kon voor het eerst haar stem laten horen. Bij de parlementsverkiezingen van 1919 werd immers het Algemeen Enkelvoudig Stemrecht ingevoerd, voor de mannen althans. De socialisten behaalden grote successen, ze verdubbelden hun aantal mandaten. Verschillende ACV leiders stonden op verkiesbare plaatsen. Zo werd H. Heyman, voorzitter van het ACV, in Sint-Niklaas verkozen tot Kamerlid. Hij werd vervangen door René Debruyne, die op zijn beurt na de verkiezingen van 1921 zijn ontslag moest aanbieden. Vrijgestelden van het ACV waren immers verplicht ontslag te nemen wanneer zij een politieke functie aanvaardden.

In de Rupelstreek stond H. Mampaey op de zevende plaats op de arrondissementele lijst voor de Kamer. Hij werd echter niet verkozen omdat de socialisten hun grote politieke doorbraak kenden in de streek: in het kanton Boom behaalden ze voor de Kamer 5.207 stemmen ten opzichte van 3.992 katholieke stemmen.

Ook op syndicaal vlak kwamen de socialisten versterkt uit de oorlog en boekten ze grote vooruitgang. Hun ledental ging sterk de hoogte in. Het ACV bleef achter en had alle moeite om zijn werking terug op te starten. Door de snelle arbeidersemancipatie was de christelijke arbeidersbeweging echter genoodzaakt in te grijpen. Zo ontstond het Algemeen Christelijk Werkersverbond (ACW). Dit kreeg de verantwoordelijkheid over de algemene politieke, economische en opvoedende activiteiten en de coördinatie over de verschillende arbeidersorganisaties. Op die manier ontstond een geïntegreerde christelijke arbeidersbeweging.

In het ACV werd langzamerhand terug orde op zaken gesteld. In 1919 werden de propagandisten door pater Rutten in Brussel bijeengeroepen. Hij nam het roer in handen en schetste de heersende problemen: de interne organisatie moest worden aangepakt en het socialistische succes moest worden gestopt. Hij gaf de propagandisten de nodige richtlijnen mee voor de plaatselijke organisatie en de propaganda.

De Raad van het ACV werd pas in januari 1920 opnieuw geïnstalleerd. René Debruyne werd voorzitter, Pauwels en Van Quaquebeke algemene secretarissen. Naast de internationale problematiek, stond nu vooral de interne organisatie van het ACV op de dagorde. Het ACV koos resoluut voor centralisatie, de zelfstandigheid van de plaatselijke afdelingen was tijdens de oorlog immers

een zwak punt geweest. Het losse samenwerkingsverband binnen de beroepsverbanden werd vervangen door een sterk centraal beleid. De plaatselijke vakverenigingen moesten aansluiting zoeken bij de "centrale" van hun beroep en de beroepsverbanden, die tot dezelfde bedrijfstak behoorden, kregen de opdracht te fusioneren. Zo nam het "Nationaal Verbond der Steen-, Cement- en Ceramiekbewerkeren van België" in 1921 de glasbewerkeren op in hun rangen en fuseerde het in de winter van 1922-1923 met de Waalse steengroefwerkers.

Ook op interprofessioneel vlak werkte het ACV een centralisatiepolitiek uit. Vooreerst was er een sterk nationaal secretariaat nodig. Het werd aanvankelijk gefinancierd door giften van buitenaf. Het duurde immers enige tijd vooraleer de centrales akkoord gingen om 0,10 Fr. per lid en per week te storten. De financiële zelfstandigheid van het ACV was echter noodzakelijk om gewestelijke verbonden, die op sommige plaatsen reeds bestonden als volkssecretariaten, te kunnen oprichten en uitbouwen. In het kader van de evolutie en de uitbreiding van de christelijke arbeidersorganisatie wenste het ACV immers dat de secretariaten zuiver op het syndicale werk zouden worden gericht.

Aan de Christelijke Arbeiders der Rupelstreek.

Goede Vriend en Medelid,

WIJ hebben reeds sedert 1921, onze vertegenwoordiger in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, in den persoon van onzen vriend, **HUBERT MAMPAEY**. Gij zijt hem genegen. Hij bezit uw vertrouwen. En hij heeft die genegenheid en dat vertrouwen verdiend en blijft dat steeds waardig, door zijn grenzelooze toewijding, zijn bekwaamheid, zijn onvermoeibare werkzaamheid. Gij waardeert de groote diensten, door hem bewezen als vertegenwoordiger van het arbeidende volk.

Gij hebt de gelegenheid, ons **ZONDAG a.s.**, te bewijzen dat ge in onzen vriend en voorman, **HUBERT MAMPAEY**, nog immer het volledigste vertrouwen hebt. Ge zult dat toonen door allen, als één man, **voor hem te stemmen** en uwe werkbroeders daartoe aan te zetten.

Het ordewoord weze : **AL de Werklieden der Rupelstreek stemmen a.s. Zondag** voor hun vriend en hun verdediger,

HUBERT MAMPAEY !

**KANTONALE WERKLIEDENBOND
DER RUPELSTREEK.**

*Na de Eerste Wereldoorlog
engageerde Hubert Mampaey zich
ook in de politiek.
Zowel op parlementair als op
gemeentelijk vlak bleef hij zich
inzetten voor de arbeiders.*

Jan Kayaerts, secretaris van de Centrale van de Tabakswerkers, werd speciaal aangesteld om dit te verwezenlijken. Na enkele jaren bleken de gewestelijke verbonden onmisbaar in de werking. Het ACV breidde daarom zijn financiële steun uit en de verbonden kregen medezeggenschap in de leidinggevende organen van het ACV.

Hierdoor werden de gewestelijke verbonden extra aangespoord hun verschillende diensten te verbeteren.

■ Het Gewestelijk Verbond van de Rupelstreek

In de Rupelstreek liet men er geen gras over groeien. Op 14 februari 1919 werd in Boom de Kristen Werkliedenbond opgericht. Dit gebeurde op initiatief van pastoor Meerts, die bestuurder was van de Sociale Werken. Hij wilde hiermee "een volledige en zelfstandige inrichting van de arbeidersstand voor de verzekering en de bescherming zijner godsdienstige, maatschappelijke, economische en staatskundige belangen" bekomen. De eerste week kwamen er al 650 inschrijvingen binnen. De leden betaalden tien centiemen per maand. H. Mampaey werd verkozen tot voorzitter in de verschillende afdelingen van Boom: de Bosstraat, Noeveren en het dorp.

Niet lang nadien werden er plannen gemaakt om een gewestelijk ACV-verbond op te richten in Boom. Hiermee wilde men een louter syndicale werking uitbouwen. Tijdens de vergadering van 28 maart 1919 stelde men vast dat er eerst en vooral regelmatige financiële inkomsten moesten worden voorzien. De beroepsverenigingen zouden worden gevraagd twee centiemen per lid en per week te storten. Op 24 maart 1920 aanvaardde het bureel 0,15 fr. per lid en per week af te dragen voor de aanstelling van een propagandist en een bode. Een maand later meldde het nationaal bureau van het ACV dat er eveneens onderhandelingen werden gevoerd met de afgevaardigden van de betrokken plaatselijke vakverenigingen. Uiteindelijk werden op 6 juli 1921 de "standregelen" opgesteld en de plaats van propagandist opengesteld. Op 24 juli 1921 werd er van wal gestoken met het eigenlijke gewestelijk verbond onder leiding van secretaris Karel Van Camp. Dit was het begin van een overkoepelende interprofessionele werking in de Rupelstreek.

De geografische omschrijving van dit gewestelijk verbond verschilde aanvankelijk grondig van de huidige samenstelling.

Naast de klassieke Rupelgemeenten (Boom, Niel, Terhagen en Rumst) waren ook Willebroek, Blaasveld, Tisselt, Ruisbroek, Heindonk, Heffen en Breendonk erbij. Hemiksem en Schelle zouden bij het verbond Antwerpen blijven, de meer landelijke gemeente Reet kwam nog niet ter sprake. Deze samenstelling zou echter al vlug worden aangetast. Breendonk verliet reeds in 1925 het verbond en in 1928 ontstond er een geschil tussen de Willebroekse afdeling en het Gewestelijk Verbond. Deze afdeling wilde aansluiten bij het verbond Mechelen. Er werden onderhandelingen gevoerd en vergaderingen gehouden met de betrokken bestuursleden. De verslagen van de Boomse syndicale commissie spreken van de "oneerlijke handelswijze van zekere personen van Willebroek". Over de precieze motieven van deze afdeling werd verder geen uitleg gegeven. Op 1 januari 1929 sloten de gemeenten "van over 't water" dan toch aan bij Mechelen. Met Willebroek, Blaasveld, Tisselt, Ruisbroek, Heindonk, Heffen en Breendonk verlieten 625 leden het Gewestelijk Verbond.

Het Gewestelijk Verbond had voornamelijk tot doel de beroepscentrales te ondersteunen in hun syndicale werking. Het verbond nam daarom de

In 1923 betrok het ACV nieuwe lokalen in de Groenhofstraat te Boom.

Het Rerum-Novarumgebouw was bijna 40 jaar lang het secretariaat en de ontmoetingsplaats van de vele militanten en bestuursleden.

propaganda en administratie op zich. Dit laatste hield onder andere de controle van de boekhouding van de plaatselijke vakvereniging in en de organisatie van een bodendienst voor de inning van de bijdragen. Verder was het zijn taak vergaderingen te beleggen, voordrachten te organiseren, bekwame leiders te vormen, onderzoeken te doen en statistieken op te stellen. Om dit alles te realiseren werd een verbondelijk secretariaat ingericht in de Boomse lokalen in de Kerkstraat. In 1923 werden nieuwe lokalen aangekocht door de coöperatieve maatschappij "Het Volkswelzijn". Het secretariaat verhuisde naar de Groenhofstraat, 45, waar de "gezellige lokalen" voor een nieuw "tehuis voor onze werklieden" zorgden.

Aan het hoofd van het Gewestelijk Verbond stond het bestuur, waarin elke plaatselijke afdeling één afgevaardigde had. De proost, E.H. Vercruyse, die door de geestelijke overheid was aangesteld, had een raadgevende stem. Het bestuur vergaderde slechts om de drie maanden. Een uitvoerend bureel kwam echter maandelijks samen. Dit was samengesteld uit personen, die zich verdienstelijk hadden gemaakt in de syndicale beweging en waren gekozen door het bestuur. In 1924 was het bureel samengesteld uit H. Mampaey en J. Roscam (propagandisten), Karel Van Camp (algemeen secretaris), J. Vercruyse (proost), Emiel Bal (Niel), Petrus Switsers (Terhagen), Jozef Fleurackers (Rumst), Karel Sas (Boom) en later ook Ferdinand Reyntjens (Willebroek). Mampaey werd tot voorzitter verkozen, Roscam tot ondervoorzitter. Vanaf 1937 bestond er ook een "leidingskomiteit" dat wekelijks samenkwam. Het bestond uit de voorzitter, de secretaris en de proost van het verbond.

Bij economische of sociale vraagstukken kon het bureel een onderzoeksoopdracht geven of een advies vragen aan de studielcommissie. Deze bestond uit veertien leden : propagandisten, vooraanstaande leiders en proosten. Hun besluiten waren bindend, wanneer ze op vraag van het bureel werden geformuleerd. Ze konden echter ook op eigen initiatief onderzoeken opstarten. Zo werden de jaarlijkse begrotingen bestudeerd, de lonen van de vrijgestelden besproken, ledencijfers ontleed enz.

Het bureel stond in voor de aanwerving en de controle op het personeel. Voor de verschillende diensten konden zij "bezoldigde personen" aanstellen. Deze "vrijgestelden" moesten zich, volgens het Reglement van Inwendige Orde, bij de uitvoering van hun taak laten doordringen van de geest van het ACV.

Zij stonden onder het toezicht van het bureel en de algemeen secretaris van het verbond, Karel Van Camp, eveneens een bezoldigd personeelslid. Van bij de oprichting werd Egied Van Linden aangeworven als propagandist van het gewestelijk verbond. Het ACV gaf zijn akkoord bij de aanwerving van het personeel en zorgde voor een financiële tussenkomst in verhouding tot het ledental van het gewest.

In de begroting voor 1923 werden lonen voorzien voor acht personeelsleden: algemeen secretaris Karel Van Camp, de propagandisten Edward Goris (Niel, sinds maart 1920), Leopold De Wit (Terhagen), Egied Van Linden (Boom) en Karel De Gang (Willebroek), de boden Florent De Maeyer (Boom) en Hendrik Verbeeck (Niel) en tenslotte hulpbediende Karel Cleerbout (Boom). In 1924 werd Frans Cortebeeck aangesteld te Willebroek. Toen in 1926 Fl. De Maeyer stierf, werd deze voorlopig niet vervangen. In 1929 werd Jan Mampaey aangeworven als hulpbediende voor het gewestelijk secretariaat, later werd ook Maria Van Bulck hier tewerkgesteld. Zij werd op 1 januari 1937 na een langdurige ziekte vervangen door Van Leemput. Een jaar later werd Gustaaf Van Linden in zijn plaats aangesteld als bediende. Voor Rumst werd pas in 1931 een eigen propagandist aangeworven. Frans De Bruyn werkte ook gedeeltelijk voor de mutualiteit.

Daarnaast zetelden er ook twee bedienden in Boom voor de centrale Steen: Frans Hellemans en Maria Sleebus. Frans Hellemans, die als veertien-jarige in 1922 in dienst kwam, zou bijna 51 jaar in dienst blijven van de centrale, wat waarschijnlijk de langste carrière is die iemand ooit in de christelijke vakbeweging heeft gehad.

De propagandisten moesten dagelijks een verslag maken van hun activiteiten. Het bureel wees hen er op nauwgezet hun werk te verrichten.

EGIED VAN LINDEN

Egied Van Linden werd op 4 december 1883 geboren in een Booms gezin met negen kinderen. Van jongsaf leerde hij daar de gevolgen van de sociale kwestie kennen.

Zijn vader was steenbakkersgast en een volgeling van Daens. Van Linden kwam, net als zijn vader, op de steenbakkerijen terecht. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was hij lid van het Nationaal Hulp- en Voedingscomité en werkte hij in de zinkfabriek.

Na de oorlog hernam hij zijn vroeger beroep. Na enkele jaren verkoos hij in dienst te treden van het ACV, al verdiende hij er minder. Hij werd de eerste propagandist van het Gewestelijk Verbond.

Van Linden was een durver, die vocht voor zijn overtuiging. Wanneer de leden samen met een muziekkorps optrokken naar een meeting, kwam

het dikwijls tot schermutselingen met de socialisten. Van Linden liet zich niet afschrikken en ging, als een soort lijfwacht, overal mee met H. Mampaey.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog weigerde Van Linden mee te werken met de Duitsers. In 1940 werd hij tot driemaal toe op de "Kommandatur" in Brussel geroepen. Wanneer het vakbondswerk stillag in Boom, vond hij werk in een brouwerij.

In september 1944 kon hij onmiddellijk terug in dienst treden bij het ACV als bode - secretaris voor Boom. Hij ging met pensioen in december 1948 en werd opgevolgd door Arthur Sas.

Van Linden overleed op 11 december 1963.

Frans Hellemans en Maria Sleebus stonden jarenlang in voor de boekhouding en het administratief werk in de centrale Steen. Frans Van Dyck (rechts) zou na de Tweede Wereldoorlog gewestelijk secretaris worden.

In 1931 werden er zelfs premies uitbetaald als ze een bepaalde taak regelmatig hadden uitgevoerd. Ze moesten tevens alle bestuurs- en algemene vergaderingen van de verschillende vakverenigingen bijwonen.

In de beginjaren waren er regelmatig problemen om de lonen van de vrijgestelden te kunnen betalen of ze te verhogen volgens de levensduurte. Daarom waren er verschillende bijdrageverhogingen. Voor de leden bracht dit extra voordelen op, o.a. bij een werkongeval.

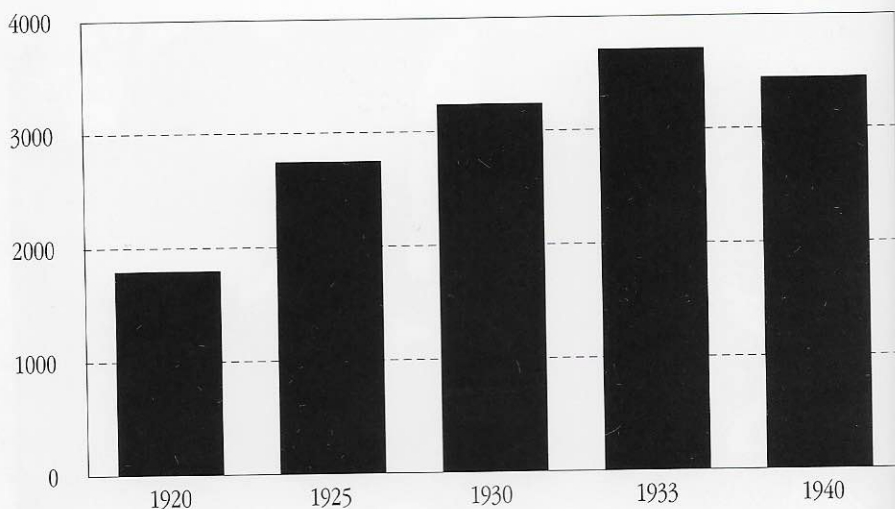
■ Propaganda en vorming

In de tussenoorlogse periode stond de ledenwerving bovenaan op de ACV - agenda. Een hoog ledenaantal was immers noodzakelijk om de erkenning van het ACV door de patroons, de regering en zelfs de socialisten af te dwingen.

In periodes van staking, dreigende werkloosheid of syndicale successen waren de algemene propagandamiddelen, zoals een goede dienstverlening en maximale voordelen, voldoende om de ledencijfers te doen stijgen. Op andere tijdstippen moesten er echter extra inspanningen worden geleverd. De militanten werden dan aangespoord om huisbezoeken af te leggen. Meermaals werden hieraan wedstrijden en premies verbonden voor wie de meeste leden kon aansluiten. Bij de steenbewerkers werd er in 1924 een premie van 100 fr. uitgelooft aan diegene die het meeste leden had aangesloten.

Om zijn ledenaantal te verhogen organiseerde het verbond ook regelmatig grote propagandavergaderingen in de verschillende gemeenten en wijken. Hiervoor werden lijsten opgesteld van de onverenigde arbeiders, die ook voor de huisbezoeken konden worden gebruikt. Op voorhand werden er uitnodigingen uitgedeeld aan de kerk. Op de dag zelf trok men dan met veel vertoon en soms begeleid door een harmonie naar de zaal, waar de arbeiders werden toegesproken.

In de jaren twintig werden er tevens speciale inspanningen gedaan voor de verschillende, nog onverenigde arbeidersgroepen in de streek. In Boom werd er

gewerkt aan een fabrieksbond, een vrouwenbond, een afdeling voor dokwerkers en werklieden in openbare dienst.

Meermaals ondervond het verbond echter grote onverschilligheid in de bestaande verenigingen. Vele leden zagen de vakbond enkel als verzekeringsmaatschappij tegen ziekte, staking en werkloosheid. Dit moest verholpen worden door doelmatige propaganda, opleiding van de leden en regelmatige vergaderingen. Al vlug bleek dat deze vergaderingen aangenaam moesten worden gemaakt. Ze mochten niet te lang duren en konden best gekoppeld worden aan een kleine feestavond met een tombola. In 1938 besliste het bestuur "om elke bestuursvergadering een glas bier te drinken op kosten van de plaatselijke kas, indien de toestand van de kas het toelaat, dit als aanmoediging voor het werk dat soms van de bestuursleden gevraagd wordt".

Het Gewestelijk Verbond telde, bij zijn oprichting in 1920, 1.859 leden in de Rupelstreek. Geleidelijk liep dit op tot 3.718 leden in 1933. Hierdoor versterkte de christelijke vakbond langzamerhand zijn positie tegenover de socialisten. In 1925 was er een verhouding van twee christelijk gesyndiceerden tegenover zeven socialistische, in 1932 was deze verhouding vier op zeven.

De tweedracht onder de werklieden kende een hoogtepunt tussen de twee wereldoorlogen. "Rood of geen brood" was hierbij de veel gehoorde leuze. De arbeiders die aansloten bij de christelijke vakbond, hadden niet alleen af te rekenen met hun patroon, maar ook met hun socialistische mede-arbeiders. De christelijke vakbeweging werd niet als een volwaardige partner beschouwd. Katholieken en socialisten werden tegen elkaar uitgespeeld door de patroons, die hieruit hun voordeel wilden halen. Meermaals werd alleen met de socialistische vakbond onderhandeld. Ook de socialisten zelf weigerden dikwijls samen met de katholieken te onderhandelen, zeker in de bedrijven waar zij de meerderheid van de arbeiders gesyndiceerd hadden. Hierdoor werd de sociale vooruitgang sterk vertraagd. Gelijklopend poogden de patroons ook de macht van de vakbonden te breken met hun plannen om zelf zieken-, pensioen- en compensatiekassen op te richten. In 1926 riep het bestuur van de houtbewerkeren zelfs zijn leden op zich niet te laten syndiceren bij de patroons.

In het kader van de propaganda vormden de jongeren een belangrijke groep. In 1929 werd er reeds gevraagd dat de propagandisten meer aandacht zouden hebben voor de schoolverlaters. Omdat zij echter meer het werkterrein van de KAJ vormden, werden hun namenlijsten ter inzage gevraagd. Men merkte immers een "*gemis aan een innig verband*" tussen de vakbond en de KAJ. In januari 1931 werd er een speciale commissie samengesteld om besprekingen

te voeren met de KAJ. Zij zou de middelen bespreken voor een meer praktische samenwerking. In 1939 waren er in het verbond 221 leden jonger dan 18 jaar en 275 waren tussen 18 en 21 jaar, samen 14%. Het ACV sloot nationale akkoorden met de KAJ om leden te werven en hen te vormen. De loons- en verplaatsingskosten van de KAJ-propagandisten werden door het ACV gedragen. In de Rupelstreek bestond een principieel akkoord, maar was het financieel niet haalbaar om het akkoord te ondertekenen.

Ook de vormingsinitiatieven waren een belangrijk aandachtspunt voor het ACV. De vorming van de vrijgestelden en militanten werd gezien als een investering voor de toekomst.

De Boomse afgevaardigden op de Sociale Week van 1938:

*H. Mampaey, E.H. Cuypers,
Fr. Hellemans, J. Roscam,
Fr. De Craen, M. Sleetbus,
R. Vlerik, Fr. Van Dyck.*

Vanaf 1929 werd er voor de christelijke arbeiders van de Rupelstreek het veertiendaagse blad "Ter Waarheid" uitgegeven.

Naast de jaarlijkse Sociale Weken werd in Heverlee een Centrale Hogeschool voor Christelijke Arbeiders opgericht, waar de jonge syndicale leiders werden opgeleid. In 1928 werden voor het eerst provinciale studiedagen georganiseerd. Na 1930 ging het ACV zich steeds meer tot een groter publiek richten.

Ook in de Rupelstreek bleven de inspanningen om de militanten en leden te vormen na de oorlog onverminderd verder gaan. In 1924 waren er plannen om een gewestelijke sociale school in te richten. Naast de verbondelijke studieavonden, bleven de plaatselijke studiekringen verder werken. In gemeenschappelijk overleg organiseerde de werkliedenbond "ontwikkelingsavonden". Om de veertien dagen werden er 's zaterdags lessen over bestuurlijk recht en arbeidswetgeving gegeven. 's Zondags kwamen de syndicale en sociale onderwerpen aan bod. Uit de bewaarde verslagboeken van de studiekring uit de jaren dertig blijkt dat de behandelde onderwerpen een breed maatschappelijk, cultureel en wetenschappelijk veld bestreken. Langs deze weg kregen de leden de nodige geestelijke en intellectuele vorming en geraakten ze eveneens vertrouwd met het ideologische en syndicale programma van het ACV.

Vanaf 1929 werd er in de Rupelstreek een eigen blad uitgegeven voor de christelijke arbeiders. "Ter Waarheid", met als ondertitel "Katholiek blad voor de Rupelstreek. Land en volk", vulde om de veertien dagen vier bladzijden met mededelingen en aankondigingen, met verslaggeving over het bewegingsleven en met vormende artikels. Ook nieuws van buiten het verbond kreeg de nodige aandacht.

Op het einde van de jaren 1930 concentreerde het verbond zijn sociale en syndicale vorming tijdens speciale studiedagen. In 1939 mondde dit uit in het eerste congres van het Gewestelijk Verbond. Net als in de andere verbonden, waar in deze periode voor het eerst congressen werden georganiseerd, betekende dit voor de Rupelstreek een belangrijke doorbraak.

Het congresprogramma van 15 oktober 1939 werd ingezet met een Heilige Mis om 8 uur, gevolgd door het werkingsverslag van de verschillende plaatselijke propagandisten. Roscam en Mampaey spraken de aanwezige arbeiders toe. Zij hadden het over "De familiale politiek der christelijke vakverenigingen" en "De noden van deze tijd en onze verplichtingen". Dit initiatief vormde, vooral op organisatorisch vlak, een goede leerschool voor de na-oorlogse periode.

■ De Kristen Werkliedenbond

Tussen de Kristen Werkliedenbond en de vakbond bestonden nauwe banden. Vooreerst waren er vriendschappelijke contacten tussen de verantwoordelijken. Meestal ging het immers om dezelfde mensen, die de bestuurstaken op zich namen. Vele activiteiten en beslissingen gebeurden in gezamenlijk overleg. Propaganda en ledenwerving waren hierbij de belangrijkste aandachtspunten.

Zo werden in 1923 "wijkkomiteiten" opgericht, die de verspreiding van de vakbondsprincipes moesten bevorderen en de ledencijfers doen groeien. De wijkmeesters brachten de uitnodigingen voor de vergaderingen rond en bestelden de vakbladen. De werkliedenbond organiseerde ook toneelfeesten om extra financiële middelen te verwerven voor de uitbouw van de gehele beweging.

Het was voor de christelijke arbeidersbeweging erg belangrijk massaal naar buiten te treden. De jaarlijkse Rerum Novarum-optocht was daarvoor de geschikte gelegenheid. Op deze dag werd, als tegenhanger van de socialistische 1 mei-viering, de encyciek Rerum Novarum van paus Leo XIII herdacht. Hierin werd het bestaansrecht van de christelijke arbeidersbeweging voor de eerste maal erkend. Op 29 mei 1919 vierden de Boomse christelijke arbeiders voor het eerst dit arbeidsfeest. De volgende jaren werd het feest georganiseerd door een speciaal comité, waarin zowel de werkliedenbond als de vakbond vertegenwoordigd waren. Elke plaatselijke afdeling van het gewestelijk verbond mocht er twee bestuursleden afvaardigen. Jaar na jaar kende het Rerum Novarum-feest meer succes: "De werklieden worden meer en meer doordrongen door de stevige grondbeginselen van Rerum Novarum". In 1924 waren er 2.700 deelnemers in Boom. Er werden zo'n 3.000 Rerum Novarum - bloempjes verkocht.

In 1934 vierde de Centrale Hout en Bouw in Boom haar 30-jarig bestaan.

We herkennen bovenaan:

Gust Maximus, Rik Verbeeck, Roelands, ?, ?, Egied Van Linden, Albert Van Linden, Leonard Holsters, Van Ackeley;

onderaan: Karel Van Camp, Rik Lamoen, ?, Hubert Mampaey en Jules Roscam.

Ook bij andere grote manifestaties, zoals processies of de Maria-Ommegang, was de christelijke arbeidersbeweging vertegenwoordigd. Indien nodig knutselden zelfs enkele handige leden een eigen praalwagen in elkaar.

In juni 1934 werd op grootse en plechtige wijze het 40 - jarig bestaan van de werkliedenbond, ontstaan als Kristen Volksbond, gevierd. De jubelweek kende zijn hoogtepunt op 17 juni met een indrukwekkende massabetoging. Negentig arbeiderskringen uit de omgeving waren aanwezig. Op de Grote Markt was een grote tribune opgesteld, waar de hoge politieke en religieuze gasten de massa toespraken. Hetzelfde jaar vierden de houtbewerkers hun 30 - jarig bestaan. Zij verkozen niet te veel openlijk vertoon te houden, gezien de tijdsomstandigheden. Op 8 december 1934 hielden ze een feestvergadering met toespraken van onder andere H. Mampaey, hun medestichter. Als afsluiting voerden de Kristen Jonge Strijders een blijspel op.

■ Werkloosheid

Na de Eerste Wereldoorlog liet de economische toestand het niet toe onmiddellijk te stoppen met de financiële hulpverlening aan de bevolking. Het probleem van de werkloosheid was een van de vele sociale vraagstukken dat een oplossing vroeg. De nationale overheid zette de eerste stappen naar de subsidiëring van de werkloosheidsverzekering. Een grote rol hierin werd gespeeld door de socialist Joseph Wauters, minister van Nijverheid en Arbeid in de na-oorlogse regering van Nationale Unie. Hij nam vele sociaal-progressieve maatregelen. Na het stopzetten van de werking van het NHVC in juni 1919, zorgde hij voor een nieuwe tijdelijke "werklozenhulp". Zijn streefdoel was echter de terugkeer naar het vooroorlogse verzekeringssysteem. Om dit te bereiken steunde de socialistische minister de vakbonden. Zij kregen subsidies (50 % van de geïnde bijdragen) en de pas aangesloten vakbondsleden kregen uitzonderlijk een uitkering van de staat zonder rekening te houden met de reglementaire wachttijden.

De zware economische recessie die zich in 1920 - 1921 op wereldvlak deed voelen, eiste echter bijkomende maatregelen. Bij KB van 30 december 1920 werd een Nationaal Crisisfonds (NCF) opgericht, dat de privé-kassen moest aanvullen. Dit fonds zou vijftien jaar het stelsel van de Belgische werklozenverzekering beheersen. Het NCF betaalde vergoedingen uit aan verzekerde werklozen die reeds alle statutaire vergoedingen van hun vakbondskas gekregen hadden of waarvan de kas financieel uitgeput was. In 1921 moesten de steenbewerkers hierop een beroep doen. De staat voorzag ook vergoedingen voor de niet-werkende echtgenote en de kinderen van werklozen. Dit was een erg progressieve maatregel. Er was immers nog geen sprake van een wettelijke kinderbijslageregeling. De staat stelde wel bepaalde voorwaarden aan de plaatselijke "autoriteiten". De betrokken gemeenten moesten 10 % van de hoofdtoelagen betalen, de werklozenkassen 15 %. Na de oorlog zaten deze syndicale werkloosheidskassen echter financieel aan de grond. Om dit op te vangen, organiseerden de nationale verbonden van het ACV centrale werkloosheidskassen. Alhoewel niet verplicht, sloot het grootste deel van de plaatselijke verenigingen zich hierbij aan. Ook het Nationaal Verbond der Steenbewerkers richtte na de oorlog een centrale werklozenkas op te Boom. De vergoedingen werden gekoppeld aan de ledenbijdrage en de duur van het lidmaatschap. Zij werden pas uitgekeerd na een wachttijd, die aanvankelijk drie maanden bedroeg, later zes maanden en tenslotte één jaar.

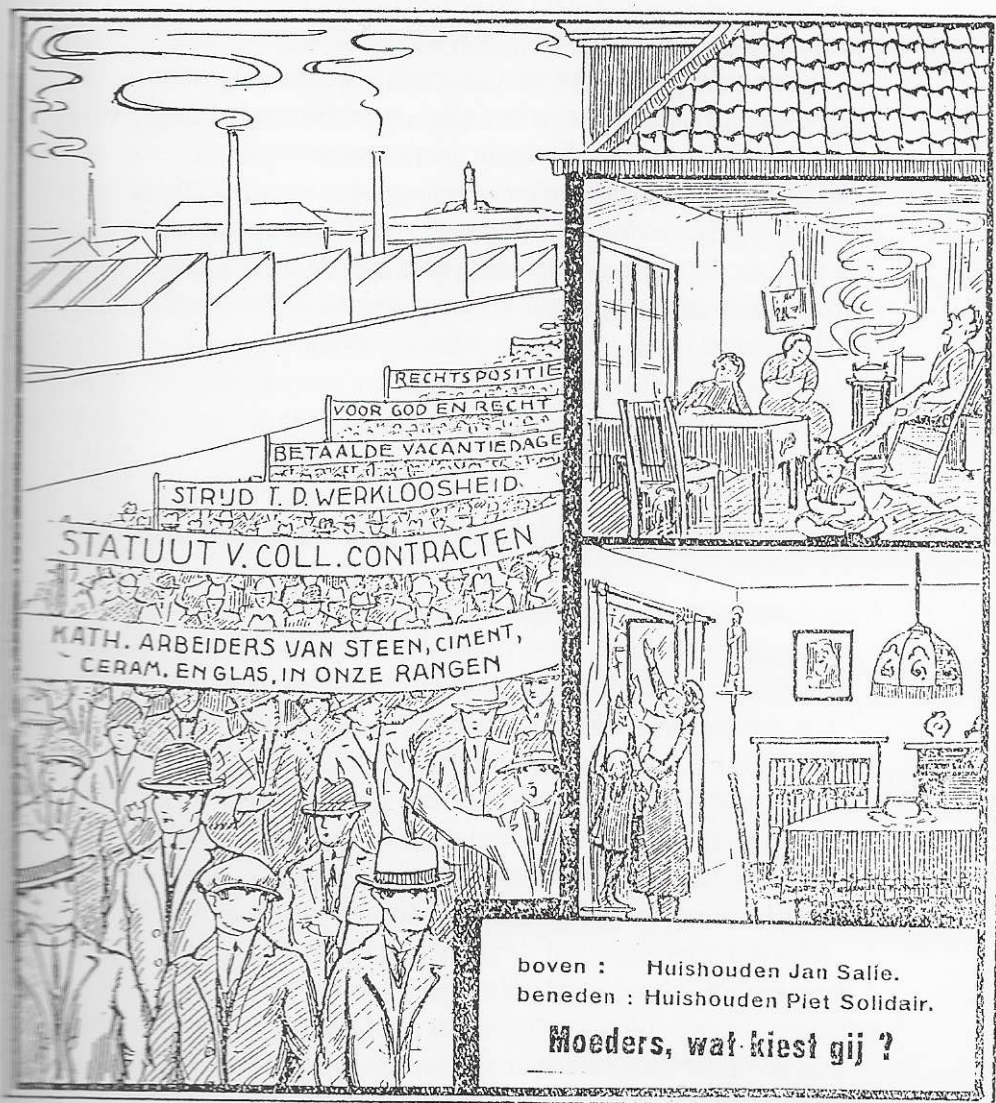
De werklozen moesten zich onderwerpen aan de controlemaatregelen van het Verbond of de gemeentelijke fondsen, die op verschillende plaatsen al waren opgericht. Ze moesten dagelijks hun controlekaart laten afstempelen en de uitbetalingen in hun lidboekje laten inschrijven. Omdat het Nationaal Verbond van de Steenbewerkers in crisistijd zulke grote sommen moest uitbetalen, kregen de aangesloten verenigingen in 1922 de opdracht elk een controlecommissie in te stellen. Zo was er bijvoorbeeld een strenge controle op de duivenliefhebbers. Zij mochten niet deelnemen aan wedstrijden waar de verplichte inleg de 5 fr. overschreed. Hierdoor konden ze hun tegemoetkoming van het NCF verliezen.

In de tweede helft van de jaren 1920 kende de economie in België een heropbloei. De werkloosheid daalde sterk. In de Rupelstreek had men nog vooral af te rekenen met de werkloosheid in het winterseizoen. In 1929 brak echter opnieuw een economische crisis uit. Begonnen met de crash van Wallstreet verspreidde de crisis zich over de hele wereld. In 1930 trof de crisis ons land. De export werd zwaar getroffen en de beursnoteringen zakten in. De produktie daalde sterk en vele bedrijven sloten de deuren. Dit alles had zware sociale gevolgen: meer dan 350.000 Belgische arbeiders werden werkloos. Ook het ACV ondervond de crisis aan de lijve: gemiddeld één derde van zijn

De crisis van de jaren dertig ging ook in de steennijverheid niet ongemerkt voorbij.

De Steenbewerker riep zijn leden op mee te strijden voor sociale vooruitgang.

Moeders, wat kiest gij ?

Op bovenstaande plaat ziet men het inwendige in een tweetal woonkamers van arbeidersgezin.

Boven woont Jan Salie met zijn gezin.

Beneden woont Piet Solidair.

Terwijl op straat een groote stoet voorbijtrekt van de christelijke arbeidersbeweging, zit Jan Salie achter de kachel. De rest van 't gezin is evenredig aan den Saliegeest van Jan.

De groote stoet der christelijke arbeidersbeweging betoogt voor het verkrijgen van een behoorlijke rechtspositie, voor handhaving van God en Gods gebod der gerechtigheid in het openbare leven en in den handel en wandel van patroon en arbeider.

De christelijke arbeidersbeweging betoogt voor betaalde vacantiédagen; opdat maatregelen getroffen worden om de werkloosheid te voorkomen; zij betoogt voor een wettelijk statuut voor de collectieve contracten, omdat het arbeidende volk moet kunnen leven van de vruchten van den arbeid en van het bedrijf.

In het huis van Piet Solidair ademt alles een geest van vooruitgang en opbeuring.

Piet is natuurlijk niet thuis; hij loopt met zijn twee zoons en zijn dochter mede in den stoet en, als zij het raauw hunner woning voorbij komen, wuift moeder, die met de «kleinen» thuis gebleven is, hen toe en volgt van uit haar woning met groote belangstelling den stoet.

leden werd werkloos. Dit bracht zoveel administratie met zich mee dat het ACV dreigde herleid te worden tot een werkloosheidsinstelling. Het was verplicht een efficiënte organisatie uit te bouwen en nauwe contacten te onderhouden met de overheid.

Ook de Rupelstreek ontsnapte niet aan deze moeilijke jaren. In het begin van de jaren dertig kende de streek één van de zwaarste crisisperiodes uit haar geschiedenis. Lange rijen werklozen boden zich aan bij de controlebureaus. In Boom waren er in de winter van 1932 - 1933 zo'n 3.000 werklozen, waarvan 1.100 aangesloten waren bij het ACV. Dit betekende dat het ACV aan 65% van haar leden een werklozenvergoeding moest uitbetalen. Velen van hen waren al werkloos sinds begin 1931. Het Gewestelijk Verbond moest zware leningen aangaan om de vergoedingen regelmatig te kunnen uitbetalen. In 1932, toen de nood het hoogst was, stelde Roscam voor 6.000 fr. voor te schieten uit de kas van de steenbewerkers, die in de Rupelstreek financieel veruit de sterkste centrale hadden. Voorheen had het verbond al een "Bijzonder fonds tot uitzonderlijke steun aan werklozen" opgericht, dat gespijsd werd door jaarlijkse liefdadigheidsfeesten en bijdragen van de afdelingen en centrales. Het fonds betaalde aanwezigheidspremies uit en gaf voedselbonnen aan de meest noodlijdende families, die dikwijls het slachtoffer waren van de streng gereguleerde werkloosheidsduur. Ook de jonge schoolverlaters, die niet onmiddellijk van een vergoeding konden genieten, kregen een kleine vergoeding van dit fonds. In 1932 werden er voor 3.192 fr. bons ingewisseld voor brood en winkelwaren. De samenaankoop van kolen en aardappelen stond nu weer bovenaan de agenda.

Om de nadelige gevolgen van deze crisis, zowel sociaal-economisch als moreel, zoveel mogelijk te beperken, werd er speciale aandacht besteed aan de werkloze leden. Het verbond belegde veertiendaagse vergaderingen, de katholieke patroons werden aangesproken en er werden allerlei bezigheden aanbevolen. Men organiseerde zelfs "prijskampen" over syndicale en sociale onderwerpen. Om de werklozen aan te moedigen de vergaderingen bij te wonen, werden er aanwezigheidspremies in natura uitgedeeld. Bij de tombola's was er brood te winnen.

De syndicale acties

Na de oorlog werd de syndicale werking in de Rupelstreek overheerst door de strijd tegen de loonsverlagingen, voor de verzekering van het winterwerk op de steenbakkerijen, voor de toepassing van de achturedag en voor de erkenning van de christelijke vakbond als evenwaardige partner bij de onderhandelingen. Dit leidde tot vele stakingen en zelfs lock-outs. Het stijgend arbeidersbewustzijn en de ongunstige sociaal-economische situatie gaven aanleiding tot de uitbouw van verzoenings- en scheidsraden, het aanvatten van collectieve onderhandelingen en het ondertekenen van collectieve werkcontracten. De christelijke arbeidersbeweging hechtte veel belang aan de oprichting van speciale organen die zouden kunnen bijdragen tot de oplossing van sociale conflicten. De bestaande arbeids- en nijverheidsraden, opgericht door de wet van 16 augustus 1887, hadden voornamelijk een adviserende rol en traden weinig op bij sociale conflicten. De oprichting van paritaire verzoenings- en scheidsraden per streek werd pas geregeld in het KB van 5 mei 1926.

Bij stakingen konden de leden van het ACV genieten van verschillende vergoedingen. De steenbewerker ontvingen bij stakingen 5 fr. per dag, de leden van klas II, die minder bijdragen betaalden, ontvingen slechts 2,5 fr. per dag. Hun centrale weerstandskas bestond al voor de oorlog. In het jaarverslag van 1921 deed dit verbond een oproep om wilde, kleine stakingen te vermijden, omdat zij de "weerstandskracht" van de kas ondermijnden. De leden konden ook vergoedingen krijgen van de herverzekeringskas van het ACV.

■ Strijd voor collectieve arbeidscontracten in de steenbakkerijen

Op 22 april 1919 konden de arbeidersverenigingen van de Rupelstreek een eerste collectieve arbeidsovereenkomst sluiten met de steenbakkerspatroons, verenigd in het Syndicaat der Machiensteenbakkers van Boom en omstreken. Van de zijde van de werklieden ondertekenden de socialistische Centrale der Steen- en Fabriekswerkers, de Liberale Steenbewerkerbond en het Nationaal Verbond der Kristene Steen- Cement- en Ceramiekbewerker van België. De werkduur werd vastgelegd op negen en half uur per dag voor de eerste vijf dagen en op zaterdag werd maar tot twaalf uur gewerkt. De lonen van 1914 werden verdubbeld en aan een minimum gekoppeld. Van zeer groot belang was de bepaling dat de vrijheid van vereniging door de beide partijen zou worden geëerbiedigd en dat "de vakvereniging der werklieden" door de patroons werd erkend. Dit kwam reeds tot uiting in de samenstelling van de verzoeningsraad die zou optreden bij geschillen. Naast drie patroonsafgevaardigden werden er drie afgevaardigden van de arbeidersverenigingen in opgenomen.

Deze naoorlogse euforie zou echter vlug uitdoven. Wanneer op 1 april 1920 het collectief contract was afgelopen, rezen er opnieuw problemen in de Rupelstreek. De patroons leken niet meer geneigd om collectief over verdere loonsverhoging te praten. Gesteund door de socialistische en katholieke vakbond legden de arbeiders op verschillende steenbakkerijen het werk neer. Dit betekende het begin van een jarenlange strijd tussen de vakbonden en de patroons. Bij het begin van elk seizoen, of later bij het begin van het zomerseizoen, moest er opnieuw worden onderhandeld over de lonen en de arbeidsvoorwaarden, wat de patroons meermaals weigerden. Wanneer er geen collectief contract kon afgesloten worden, spitste de christelijke vakbond zich toe op individuele onderhandelingen per bedrijf. Ze gebruikten hiervoor telkens hetzelfde basiscontract, om zo toch een zekere eenheid in de sector te bekomen. Voor deze onderhandelingen werden ernstige voorbereidingen getroffen door het Nationaal Verbond. De plaatselijke verenigingen stonden daarbij aan de basis. Hun bevindingen werden samengebracht, zodat het hoofdbestuur beslissingen kon nemen en een werkstrategie voorschrijven. De vergadering van afgevaardigden hoefde slechts haar goedkeuring te geven.

Voor het winterseizoen stootte de vakbond op enkele specifieke problemen. Omdat de produktie in deze periode stil werd gelegd, zagen de patroons het werk, zoals het kleisteken, als een minderwaardig taak en als een gunst aan de arbeiders, die anders werkloos zouden zijn. Hierdoor waren de lonen erg laag. Het Nationaal Verbond eiste dan ook loonsverhoging. De kortere arbeidsduur en het duurdere levensonderhoud in de winter waren, samen met de algemeen gestegen levensduurte, de voornaamste argumenten om hun eis kracht bij te zetten.

In de Rupelstreek groeide de problematiek van het winterwerk in het najaar van 1920 uit tot een grote loons- en stakingsbeweging. In oktober stuurde het Verbond een brief aan de patroons met een voorstel van loontarief. Het vroeg voor de aardestekers 1,75 fr. voor het daghuurwerk, wat een verhoging van 0,25 fr. betekende. Op 14 oktober was al een gedeeltelijke werkstaking uitgebroken op enkele kleine steenbakkerijen. In de Hoek hadden al een 60-tal werklieden het werk stilgelegd. Veldwachter Bal schreef hierover: "Daar deze week het zomerwerk gedaan is, denk ik dat tegen toekomenden maandag de staking zal algemeen zijn bij de gesyndiceerde steenbakkers; enkelen van deze zijn niet gesyndikeerd en verwacht daar geene staking". Diezelfde maandag 19 oktober voerden de christelijke afgevaardigden onderhandelingen met de patroons. Slechts één van de patroons antwoordde gunstig, zodat ook op de andere steenbakkerijen het werk werd neergelegd. Een algemene staking was nabij. Agent A. Van Crombruggen telde op 28 oktober 108 stakers in zijn wijk. In de Hoek waren er 308 stakers verspreid over acht steenbakkerijen. In Noeveren waren er 49 stakers op twee steenfabrieken.

Op 8 november zaten de afgevaardigden van de patroons, de vakbonden en het ministerie van Binnenlandse Zaken rond de tafel. Er kwam echter geen onmiddellijke oplossing. De staking duurde voort en steeds meer arbeiders zochten en vonden elders werk. Eind november schreef de Boomse politicommissaris aan de burgemeester: "Heden is de toestand nog verergerd, omdat de socialisten en kristen vereenigde arbeidersbond der steenfabrieken te samen strijden tegen de steenbakkersbazen en kapitalisten. Tot heden waren de eischen der socialisten onder die van de kristen bond, maar nu eischen de socialisten dezelfde loonen als de kristen bond; maar hooger vermelde prijzen worden niet toegestaan door de vereenigde steenbakkersbazen". Pas op 4 december werd een overeenkomst getekend waarbij de patroons een

“scheidsgerecht” aanvaardden. Als gevolg hiervan hervatten de arbeiders op 6 december het werk en werden de lonen tijdelijk uitbetaald volgens de arbeiderseisen. Het winterseizoen liep echter ten einde zonder dat er een officiële overeenkomst was bereikt.

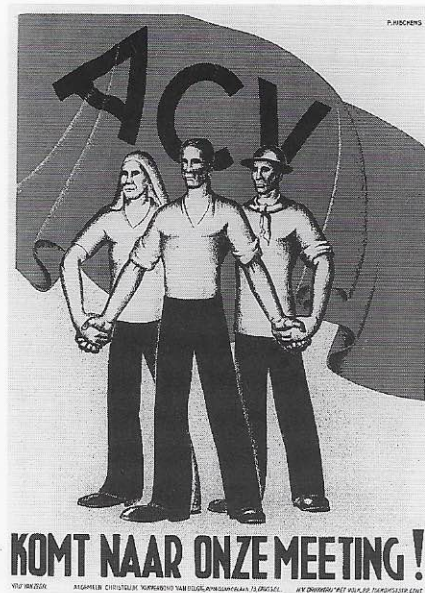
Een ander belangrijk onderdeel van de collectieve contracten betrof het probleem van de arbeidsduur. Door de wet van 14 juni 1921 werd de achturenwerkdag en de achtenveertigurenwerkweek ingesteld. Een speciaal opgerichte commissie moest de houding van het Verbond bepalen tegenover de nieuwe wet. Ze aanvaardde principieel de achturendag, maar wilde rekening houden met de specifieke noodwendigheden van de steennijverheid.

Na de principiële aanvaarding van de wet, stonden de propagandisten voor een zware taak. De arbeiders moesten worden overtuigd van de voordelen van deze wet en met de patroons moesten overeenkomsten worden gesloten over de arbeidsduurverkortung en de daarbijkorende lonen. De eerste opdracht, het informeren en overtuigen van de leden, gebeurde op de plaatselijke algemene vergaderingen. Mampaey benadrukte in zijn toespraken de nadelige gevolgen van de overdreven arbeidsduur zowel voor de fysieke als voor de geestelijke toestand van de arbeiders en hun familie. De vrijgekomen tijd kon nu benut worden voor ontwikkeling en vorming. Hij achtte de nieuwe regeling noodzakelijk voor "het geestelijke en verstandelijke leven, de gezondheid, het zedelijke leven en het huiselijke leven". De struikelblok voor de arbeiders vormde hun angst voor indirecte loonsvermindering. Op verschillende plaatsen, waar de patroons de wet toepasten, ontstonden dan ook loonsgeschillen.

Door de specifieke seizoenarbeid erkende de vakbond dat er voor de steennijverheid afwijkingen nodig waren. Zowel de patroons als de bevoegde minister werden benaderd om dit te bespreken. De vakbondsafgevaardigden stelden echter hun voorwaarden bij de uitbreiding van de wettelijke arbeidstijd: naast een aantal algemene verbeteringen eisten zij waarborgen voor het winterwerk. Door het stilleggen van de steenproductie waren er immers telkens veel werklozen.

In afwachting van de ministeriële toestemming werden er toch al overeenkomsten ondertekend in de Rupelstreek, die de achturenwet overschreden. In Boom werd een maximum van 53 uren per week overeengekomen. Ondanks de vooruitgang die de vakvereniging op het vlak van de arbeidsduur boekte, moesten sommige arbeiders meermaals worden opgeroepen zich te houden aan de afgesproken werkuren. Ze bleven te gemakkelijk langer aan het werk. De arbeiders werden gevraagd om overtredingen op de achturenwet te melden. De plaatselijke verenigingen konden dan overleg plegen met de patroons.

Tenslotte werd de wet van 14 juni 1921 op de achturenwerkdag gewijzigd voor de steenbakkerijen door het KB van 4 juli 1922. Voor het zomerseizoen, van 15 april tot 15 december, werd een maximum van 108 uren per veertien dagen vooropgesteld, met een maximum van negen uur per dag. Wanneer de produktie gehinderd werd door slecht weer, mocht er uitzonderlijk tien uur per dag worden gewerkt. Deze situatie mocht zich echter niet langer dan veertien dagen voordoen. Voor de winter werd het maximum gesteld op 84 uur per veertien dagen of zeven uur per dag. Het “collectief werkcontract” voor de machinesteenwerklieden van de Rupelstreek voor de zomer van 1922 bleef nog ruim onder deze grenzen. Alhoewel de arbeiders van dinsdag tot vrijdag negen en half uur per dag werkten, kwamen ze in het totaal maar tot 104 uren per veertien dagen. Voor de winter werden 80 uur per veertien dagen voorzien. Mogelijke overuren zouden dan gerekend worden bij kalmere perioden.

Het ACV streefde er steeds naar zoveel mogelijk leden te bereiken op haar bijeenkomsten.

Vooraf bij stakingen werd streng toegekeken of de stakers op de vergaderingen aanwezig waren.

*De christelijke arbeiders bielden
regelmatig optochten en betogingen
in de Boomse straten.*

Het Nationaal Verbond had door zijn onderhandelingen en samenwerking met de patroons voor de uitzonderingswet een reële inspraak verworven in verband met de arbeidsduur. Dit manifesteerde zich duidelijk in de latere collectieve arbeidscontracten in de Rupelstreek.

In 1922 veranderde er heel wat in de Rupelstreek. Het Nationaal Verbond der Steenbewerkers kon, op enkele uitzonderingen na, overal successen behalen zonder stakingen. Er kwamen loonsverhogingen en er konden regionale collectieve werkovereenkomsten worden afgesloten. Zo kwamen er na onderhandelingen werkovereenkomsten voor de machine- en handsteenbakkerijen. Naast de bepalingen in verband met de arbeidsduur werd een loonsverhoging van 5 % doorgevoerd. Als bijzondere bepaling werd toegevoegd dat, wanneer op een fabriek gunstigere voorwaarden voor de patroon werden toegestaan door de werkliedenvereniging, ze ook van kracht zouden worden in de andere fabrieken. De arbeiders verkregen een paritaire verzoeningsraad die binnen de achtenveertig uur moest samenkomen wanneer een geschil zich zou voordoen. Wanneer die tot geen oplossing kon komen, moest de scheidsraad van de werkbeurs van Boom worden ingeschakeld.

Toch waren niet alle problemen uit de wereld. Toen in maart 1924 zoals gewoonlijk de loononderhandelingen voor het nieuwe seizoen begonnen, dreigde een nieuw sociaal conflict. Na verschillende onderhandelingsronden en ontwerp teksten van beide partijen, meldden de patroons op 15 april dat ze hun industriële werkzaamheden zouden stilleggen zolang hun voorwaarden niet werden aangenomen. De volgende morgen stonden 1.300 arbeiders op straat door deze lock-out. De geschilpunten draaiden rond lonen, de vergoeding voor de feestdagen, de jongeren en de duur van het contract. Pas op 27 april leverden de onderhandelingen een overeenkomst op en werd het werk hervat.

De tweede helft van de jaren twintig verliep zonder grote collectieve conflicten. In de steenbakkerijen doken slechts hier en daar lokale geschillen op. Vanaf 1929 luidde de economische wereldcrisis echter ook in de Rupelstreek slechte jaren in. De patroons kondigden een hele reeks loonsverminderingen aan. De vakbonden traden vastberaden op, maar konden loonsverminderingen van 10 tot 28% niet tegenhouden. In 1930 gingen de arbeiders hiervoor meer dan drie maanden in staking, maar de patroons bleven op eigen houtje handelen. De daaropvolgende jaren beheersten de loonsverlagingen en de indexschommelingen verder de syndicale werking.

■ De winterstaking van 1935 - 1936

De spanningen tussen patroons en vakbonden kenden een hoogtepunt in de vier maanden durende staking tijdens de winter 1935 - 1936. Op 18 november 1935 gingen zo'n 2.286 arbeiders in staking, waaronder 1.206 leden van de christelijke vakbond. Dit was het antwoord van de vakbonden op de werkgevers, die weigerden gevolg te geven aan de gevraagde loonsverhoging van 5% en alle onderhandelingen afwezen. Tijdens de staking waren er regelmatig vergaderingen voor de betrokken arbeiders, waar ze geïnformeerd werden door de vakbondsleiders, die zelf minstens eenmaal per week samenkwamen. De patroons deden verwoede pogingen om hun productie op gang te houden. Ze schakelden, naast de meestergasten en de onderkruipers, zelfs hun familieleden in. Door het stilvallen van de industrie waren de prijzen van de stenen na een maand al met 20% gestegen. De bazen probeerden ook hun eigen werklieden terug aan het werk te krijgen door te dreigen met gerechtelijke

De grote staking in de steenbakkerijen in de winter van 1935-1936 is Gustaaf Boey van Niel steeds bijgebleven. Als zestien-jarige werkte hij, net als zijn vader en broer, in de steenbakkerij - De Neef in Niel. Voor Boey, die voor het eerst de kans kreeg om ook tijdens de winter te blijven werken, brak de algemene staking op een ongelukkig moment uit. Ze zou immers de hele winter duren. De arbeiders en hun gezin-

nen kenden grote armoede. De stakersgelden waren ontoereikend. De bazen weigerden te onderhandelen met de vakbonden en haalden vreemde arbeiders met vrachtwagens naar de Rupelstreek. Deze "ratten" werden hardhandig door de stakers ontvangen. De rijks-wacht moest tussenbeide komen. Ondertussen werden de stakers geïntimideerd door de bazen. Boey kreeg een brief van De Neef,

bezorgd door de meestergast. Hierin dreigde de patroon met maatregelen indien hij het werk niet onmiddellijk zou hervatten. Na de staking mocht de familie Boey niet meer beginnen op de steenbakkerij. De diepe indruk die de staking naliet bij Boey, leidde er toe dat hij zich na de oorlog ging engageren in het ACV.

*Interview G. Boey
Boom op 4/12/1992.*

vervolgingen of definitief ontslag. Ze maakten de vakbondsleiders verdacht en beïnvloedden de pers.

Het algemeen welvaartspeil in de streek daalde onvermijdelijk, de betrokken families kenden een zware winter. De arbeiders raakten verbitterd, maar ze bleven als één blok tegenover de patroons staan.

In maart 1936 kwam er een oplossing na tussenkomst van de minister van Arbeid en Sociale Voorzorg. De beide partijen werden eerst afzonderlijk ontboden op het kabinet. Op 6 maart kwam men tot een overeenkomst: het loonvoorstel van de werklieden werd aanvaard.

■ Syndicale acties in de andere industrieën

Ook in de andere centrales werden tussen de twee oorlogen verschillende loonsbewegingen gevoerd. Alhoewel hier minder stakingen uitbraken, verliepen de onderhandelingen niet moeiteloos. In de sector hout en bouw weigerden de socialisten samen met de katholieke vakbond te onderhandelen in de bedrijven waar zij de meeste leden hadden. Ook in de diamantsector werd een zware strijd geleverd tegen de socialisten. De kleine kern van overtuigde leden bestreed "Rood of geen brood". Toen in augustus 1935 de Paritaire Commissie voor de diamantnijverheid opgericht werd en de CBD daarin zijn vertegenwoordiging kreeg, kon men de realisatie van de 40-urenweek en loonsverbeteringen verkrijgen.

In 1924 kon er voor de drukkers een collectief contract worden opgesteld. Onder toezicht van de vakbond werd het stipt toegepast. In de voedingssector, bij de bakkers en de brouwers, waren er nog te weinig gesyndiceerde arbeiders om succesvol te onderhandelen met de patroons. In deze sectoren was nog veel onverschilligheid tegenover de vakbond. Dit had dan ook zijn gevolgen voor de arbeidsvoorwaarden en de loontarieven.

In de scheepsbouw had men af te rekenen met bijna jaarlijkse conflicten. In 1919, 1921, 1923 en 1924 braken er werkstakingen uit als gevolg van niet ingewilligde looneisen van de arbeiders. Ze leidden telkens tot een gunstig resultaat voor de werklieden. In 1926 brak er op de scheepswerven van Boom een algemene staking uit die acht weken duurde. De arbeiders verkregen uiteindelijk 1,90 fr per uur opslag. Twee jaar later legden zo'n 1.200 scheepsherstellers in heel de streek het werk neer. Ditmaal verkregen ze echter maar een kleine loonsverhoging van 0,50 fr per uur.

		1919-1924	1925-1929	1930-1934	1935-1940
Steenbakkerijen	Stakingen	15	7	7	1
	Bedrijven	+90	21	23	27
	Stakers	+4.895	+1.554	1.445	1.970
Cement	Stakingen	1	/	/	/
	Bedrijven	1			
	Stakers	41			
Scheepsbouw	Stakingen	5	2	1	/
	Bedrijven	30	?	1	
	Stakers	568	+2.200	140	
Bouw	Stakingen	/	1	/	1
	Bedrijven		1		?
	Stakers		15		68
Voeding	Stakingen	1	/	/	/
	Bedrijven	1			
	Stakers	65			

De christelijke metaalbewerkers vierden in 1933 hun 25-jarig bestaan in Boom.

Zij hadden voordien bijna jaarlijks af te rekenen met conflicten en stakingen in de scheepsbouw.

*Stakingen in de Rupelstreek
1919 - 1940*

■ De algemene staking van 1936

Enkele maanden na de grote winterstaking op de steenbakkerijen brak een algemene staking uit onder de Belgische arbeiders. Zij wilden hun deel van de economische heropleving, die zich na de devaluatie van de Belgische frank in maart 1935 had ingezet en een einde maakte aan de zware crisisjaren.

In juni 1936 brak een spontane staking uit aan de Antwerpse haven, die zich op een paar dagen tijd verspreidde over het hele land. De katholieke en socialistische vakbond namen samen de leiding in handen en eisten sociale vooruitgang en een verbetering van de levensvoorwaarden. Op 22 juni nam de kabinetsraad het gemeenschappelijk eisenprogramma bijna ongewijzigd aan. Deze "staking der 500.000" bracht belangrijke sociale voordelen op voor de arbeiders: een week betaald verlof, de invoering van de 40-urenweek, waarborg van minimumlonen en de verhoging van het kindergeld.

Tijdens de algemene staking lagen de meeste scheepswerven in de Rupelstreek stil en 104 diamantslijpers uit zes bedrijven staakten.

In de steennijverheid bereikten de patroons en de vakbonden op 6 juli een akkoord over het gewaarborgd minimumloon, over het betaald verlof, de 40-urenweek en de syndicale vrijheid. In verschillende andere industrieën, namelijk in de metaal, diamant, scheepsbouw en de bloemmolens, braken er korte stakingen uit om de wettelijk verworven loonsverhoging ook werkelijk te krijgen.

De algemene staking leidde tot de oprichting van een groot aantal paritaire comités. Zij organiseerden het sociaal overleg per bedrijfstak. In november 1936 werden er twee paritaire comités geïnstalleerd in de Rupelstreek: één voor de machinesteenbakkerijen en één voor de handsteenbakkerijen. Jules Roscam en Pol De Wit werden als effectieve leden opgenomen. De eerste vergaderingen stonden in het teken van de loon- en indexschommelingen. Er kwam een loonsverhoging van 2,5%.

hoofdstuk

4

De Tweede Wereldoorlog

Op 3 september 1939 verklaarden Frankrijk en Engeland de oorlog aan Duitsland. De gevolgen van de naderende wereldoorlog lieten zich bij de Belgische bevolking steeds meer voelen. Sinds de algemene mobilisatie van 26 augustus 1939 werden steeds meer vakbondsleden gemobiliseerd. In januari 1940 was 18% van alle ACV-leden en de helft van het personeel gemobiliseerd. Dit laatste bemoeilijkte ten zeerste de dagelijkse werking, zodat alle beschikbare krachten moesten worden ingezet voor het administratieve werk in de secretariaten. Alle manifestaties en feestelijkheden werden afgelast.

In het Boomse ACV groeide het aantal gemobiliseerde leden van zo'n 200 tot 1.300 in november 1939. Voor deze leden werden lagere bijdragen vastgesteld. De vakbond stuurde wekelijks de bode langs om de 0,50 fr. te innen en zo contacten te onderhouden met de families. Het contact met de gemobiliseerden zelf werd onderhouden via het toesturen van de plaatselijke en verbondelijke vakbladen. De soldaten kregen van de vakbond ook pakketten toegestuurd, die een waarde van 10 fr. hadden. Ze werden besteld bij het warenhuis Vaxelaire in Antwerpen. In april 1940 kreeg het verbond het financieel moeilijk om zijn "*Ter Waarheid*" te blijven verspreiden. Omdat ondertussen ongeveer 20% van de 3.500 leden gemobiliseerd was, had het verbond een tekort op zijn begroting. De plaatselijke kassen werden gevraagd om een extra bijdrage van 0,15 fr. per lid door te storten aan het verbond.

Ook op economisch vlak ging de situatie in de Rupelstreek snel achteruit. Geruchten verspreidden zich dat de steenbakkerijen hun produktie volledig zouden stopzetten. Begin 1940 lagen verschillende bedrijven stil. Slechts één vijfde van de steenbewerkers kon aan het werk blijven. De diamantnijverheid verdween volledig. De metaalverwerkende nijverheid, de scheepswerven en de glasfabriek halveerden hun personeel. De voedingsnijverheid produceerde veel minder. Bij het begin van de winter van 1940 was de nood hoog bij vele arbeidersgezinnen. De Rupelstreek werd een ideaal gewest voor het ronselen van "vrijwillige" arbeidskrachten voor Duitsland en Noord-Frankrijk. Eind september 1942 waren 1.771 mannelijke en 229 vrouwelijke Bomenaars vrijwillig tewerkgesteld in Duitsland.

Reeds in november 1939 boog het nationale ACV - bestuur zich over de mogelijke gevolgen voor de vakbondswerking bij een vijandige bezetting van het land. Er werd beslist dat in geval van totale bezetting de officiële werking zou worden stilgelegd. Op de vraag of men in dat geval het land al dan niet moest verlaten, kwam geen eensgezinde richtlijn. Iedereen zou op dat moment voor zichzelf moeten uitmaken of het nodig was. Ondertussen probeerde het ACV zijn werking zoveel mogelijk verder te zetten. In april 1940, één maand voor het uitbreken van de oorlog, plande het ACV nog een beperkt congres voor augustus.

Roscam zou er één van de sprekers zijn over "De arbeidsvoorwaarden en de werkloosheidsvraagstukken gedurende de oorlog".

Het zou echter niet zo ver komen, want op 10 mei 1940 viel het Duitse leger België binnen. Er heerste een grote verwarring binnen het ACV. De nationale leiders en vele bestuursleden vluchtten in navolging van de regering naar Frankrijk. Op 24 juni beslisten enkele achtergebleven bestuursleden - tegen de vooroorlogse beslissingen in - de syndicale activiteiten in België te hernemen. Begin juli vormden zij een nationaal "Leidingscomité van de christelijke beroepsverenigingen" en schortten zij het ACV op. Dit leidingscomité bestond uit vijf leden en nam de taken van het vroegere dagelijks bestuur over. De Bomenaar Jules Roscam nam het voorzitterschap op zich.

In september 1940 maakten de Belgische vakbonden, uit angst voor een Duits ingrijpen, plannen om een overkoepelende unie van alle arbeiders op te richten. Met deze eenheidsvakbond wilden zij de Duitsers een stap voor zijn. Bij de onderhandelingen, waarbij Roscam aanwezig was, bleek echter al vlug dat deze "Syndicale Unie der Belgische Arbeiders" onaanvaardbaar was voor de bezetter. De initiatiefnemers werden er van verdacht enkel de schijn te willen redden, maar geen echte opheffing van de bestaande vakbonden na te streven. Van Duitse zijde kwam een tegenvoorstel voor een eenheidsvakbond, die louter professioneel zou zijn, zonder politieke bindingen of culturele activiteiten. De confederaties zouden opgeheven worden, maar zij zouden elk twee vertegenwoordigers kunnen aanduiden voor een voorlopig bestuur. De beroepscentrales zouden voorlopig blijven bestaan.

Na talrijke gesprekken besliste het bestuur van de christelijke vakorganisaties op 13 november 1940 het Duitse tegenvoorstel voor een eenheidsvakbond te aanvaarden. Dit leidde tot een breuk binnen het ACV. De meeste Waalse en enkele belangrijke Vlaamse propagandisten legden hun vakbondswerking stil. Zij hadden geen vertrouwen in de Duitsers en wensten niet samen te werken met de bezetter. Hubert Mampaey was één van hen.

Jules Roscam bleef echter geloven in de zaak en vertegenwoordigde samen met August Cool de christelijke vakorganisaties in de Unie der Hand- en Geestesarbeiders, die op 22 november 1940 officieel werd opgericht. Als lid van het nationaal beheerscomité, het "Comité van Acht", was Roscam verantwoordelijk voor de pers en propaganda.

De samenwerking van het ACV met de Unie bleef niet lang duren. Vanaf maart 1941 voerde de christelijke arbeidersbeweging obstructie: de Duitse inmenging werd immers steeds groter en het ACV weigerde zijn eigenheid op te geven. Dit leidde tot een definitieve breuk met de Unie in augustus 1941. Op 7 augustus werden Cool en Roscam ontboden bij de Duitsers, zij werden ontslagen en kregen het verbod opgelegd nog enige syndicale activiteit te ontplooien. Met hen namen vrijwel alle christelijke propagandisten ontslag. Na dit "Duitse avontuur" ging het ACV in de clandestiniteit en verdween van het publieke toneel.

De verwarring, die op nationaal vlak heerste, liet zich ook in de Rupelstreek voelen. Tijdens de vergaderingen en sociale lessen, die zeker de eerste maanden nog doorgingen, bogen de ACV - leden zich over de oorlogssituatie. Er werd informatie gegeven over het verloop van de vijandigheden en over de rol van de Kerk en de arbeidersbeweging. De leden kregen praktische richtlijnen met betrekking tot de bombardementen, gasaanvallen, schuilplaatsen en voorzorgsmaatregelen.

Ook de beroepsverbonden probeerden in de Rupelstreek zolang mogelijk hun werking verder te zetten. Bij de steenbewerkers kwam een kleine kern,

JULES ROSCAM

Jules Roscam werd geboren op 21 augustus 1881 te Boom. Als jonge wees stuurde zijn familie hem naar de kostschool van de Broeders te Oostakker. Daar kreeg hij tweetalig onderwijs. Later werd hij smid op de scheepswerf van Cockerill te Hoboken. Leergierig als hij was, volgde hij er lessen werktuigkunde. Na de oorlog was hij zelf leraar aan de nijverheidsschool, die eerst in de Hospitaalstraat gevestigd was. De arbeiders kregen er 's avonds een technische opleiding. Op deze manier leerde Roscam vele werklieden kennen.

Op syndicaal vlak ontpopte Roscam zich al vlug tot militant en in 1909 werd hij verkozen als hoofdbestuurder van het Belgisch

Metaalbewerkerenverbond. Zijn optreden bleef niet onopgemerkt, want twee jaar later, op 1 november 1911, stelde pater Rutten hem aan als eerste propagandist van het Belgisch Diamantbewerkerenverbond.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog week Roscam met zijn gezin uit naar Londen. Daar werd hij de secretaris van pater Rutten, die er een secretariaat voor de Belgische vluchtelingen had opgericht. Er groeide een grote vriendschap tussen beide mannen. Voor Roscam was het een leerzame periode. Hij was steeds bij de voorbereiding van de toespraken van Rutten betrokken en hij leerde Engels en Duits.

Bij zijn terugkeer in België stortte hij zich vol overgave op de internationale vakbondswerking. Bij de voorbereidende besprekingen van het vredesverdrag was hij één van de pleiters voor de oprichting van een Internationale Organisatie van de Arbeid, waarin de arbeiders medezeggenschap moesten krijgen. In 1920 was Roscam één van de stichters van

het Internationaal Kristen Vakverbond en in 1921 van de Internationale Federatie van Fabrieks- en Transportarbeidersbonden. Hier fungeerde hij eerst als penningmeester en tijdens de periode 1946 - 1958 als voorzitter. Roscam reisde veel en had veel contacten met de buitenlandse vakbonden.

Op 19 februari 1922 nam Roscam de plaats van Mampaey in en werd hij algemeen secretaris en hoofdpropagandist van het Nationaal Verbond der Steenbewerkeren. Hij bleef deze functie uitoefenen tot aan zijn pensioen op 1 januari 1947.

Bij de oprichting van het Gewestelijk Verbond van Boom werd Roscam opgenomen in het uitvoerend bureau. Roscam begeleidde mee vergaderingen en meetings, maar vooral voor de studiekringen, waar hij dikwijls als spreker optrad, had hij veel aandacht. Hij wilde dat de arbeiders iets bijleerden. Hij was ook gedurende enkele jaren voorzitter van de Centrale Weerstandskas van het ACV en beheerder van de BAC. In 1932 was hij één van de kandidaten voor het nationale voorzitterschap van het ACV, maar hij werd niet verkozen.

Op aandringen van zijn vrienden ging Roscam in de gemeentepolitiek.

Hij zetelde van 9 februari 1921 tot 31 december 1946 in de gemeenteraad van Boom. Tijdens de periode 1947 - 1959 was hij lid van de Raad van de Commissie van Openbare Onderstand, voorloper van het OCMW.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wilde Roscam Boom absoluut niet verlaten.

In de gemeente, waar de meeste beleidsmensen waren gevlucht of gemobiliseerd, werd hij dienstdoend schepen en gemeentesecretaris.

Roscam was fractielid van het Katholiek Vlaams Volksblok (KVV), een concentratielijst van de katholieke partij en het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), die gevormd was bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1938. Het schepencollege, bestaande uit drie schepenen en burgemeester Holsters bleef in functie tot 21 mei 1942. Toen werd door de Duitse bezetter een zogenaamd oorlogscollege gevormd.

Roscam bleef ook samenkomen met de vakbondsmensen. In het najaar van 1940 vertegenwoordigde hij het ACV in de Unie van Hand- en Geestesarbeiders. Wanneer hij in augustus 1941 van de Duitsers het verbod kreeg nog enige vakbondsactiviteit uit te oefenen, was dat een zware slag voor hem. Hij zorgde ervoor dat alle vrijgestelden elders aan het werk konden. Hijzelf kwam terecht bij "Winterhulp" te Brussel. In 1945 nam hij zijn vakbondswerk terug op in Boom.

Ook na zijn pensioen in 1947 zette hij zijn internationaal werk verder tot in 1958. Op zijn 75-ste sprak hij de voltallige internationale vergadering nog toe in Genève, waar hij gedurende zijn loopbaan vele malen vertoefde.

Op 8 september 1960 overleed Jules Roscam op 79-jarige leeftijd.

Unie der Hand- en Geestesarbeiders

Tel. 11.61.94 — Brussel

Postcheck : 135.902

KAMERADEN!

De Unie der Hand- en Geestesarbeiders, die al de voornaamste vakorganisaties van ons land omvat, heeft er aan gehouden eerst werkelijke resultaten te boeken, alvorens zich voor aansluiting tot de arbeiders te wenden. Wij wilden eerst, ook in de moeilijke omstandigheden van vandaag, ons bestaansrecht, onze aktiemogelijkheid bevestigen.

De aanpassing der loonen tot een bedrag van 8 % was een eerste overwinning, een eersten stap om inkomsten en levensduurte in een betere verhouding te brengen.

Deze eerste, algemeene maatregel, was echter onvoldoende. De instelling van de Comités van Sociale Deskundigen, belast met het opmaken van een loonstatuut voor elk bedrijf, zal de aanpassing der loonen volledigen. Het is de Unie der Hand- en Geestesarbeiders welke doelmatig heeft meegewerkt aan de opstelling van dit besluit waardoor de vroegere paritaire commissies werden vervangen. Zij alleen heeft dan ook het recht de arbeidersafgevaardigden hiertoe voor te dragen.

Om met gezag en kennis van zaken te kunnen optreden, vraagt de Unie, U bij het blok der arbeiders te willen aansluiten.

Een eerste uiting van de eenheid der vakbeweging in ons land is de eenvormigheid der bijdragen en voordeelen welke vanaf 1 September 1941 zullen worden ingevoerd.

DE BIJDRAGE belooft :

A) Voor mannelijke leden boven 18 jaar : 2 fr. per week.

B) Voor vrouwelijke leden boven 18 jaar : 1.50 fr. per week.

C) Voor alle leden onder de 18 jaar : 1 fr. per week.

Hiermede worden de volgende diensten ingericht :

Leden boven de 18 jaar :

- 1) Verdediging der beroepsbelangen.
- 2) Maatschappelijk dienstbetoon, bijstand bij werkverschaffing, gezinsvergoedingen, pensioenen, verlof, enz.
- 3) Volledige rechtskundige bijstand na drie maand aansluiting.
- 4) Vergoeding bij ziekte : 2 x 25 dagen per jaar tegen 5 fr. per werkdag, te beginnen vanaf den 4n dag der ziekte met terugwerking tot den eersten dag, en dit na 3 maand aansluiting. — Voor de vrouwen bedraagt de vergoeding 3 fr. per dag.
- 5) Vergoeding bij werkongeval : 28 dagen per jaar tegen 5 fr. per dag vanaf den 1n dag der werkonbekwaamheid en dit na 3 maand aansluiting.
- 6) Geboortevergoeding : 75 fr. per geboorte (na 10 maand aansluiting).
- 7) Rustvergoeding : op 65 jaar, na het schorsen van

den arbeid, één enkele vergoeding van 200 fr. na 10 jaar aansluiting, met verhooging van 20 fr. per jaar langer lidmaatschap, tot een maximum van 500 fr. na 25 jaar aansluiting.

Leden onder de 18 jaar :

- 1) Alle voordeelen vervat onder n. 1, 2 en 3.
- 2) Vergoeding bij werkongeval, 28 dagen tegen 3 fr. per dag na 3 maand aansluiting.

BEDIENDEN :

Bijdrage : 9 fr. per maand.

Voordeelen :

- Rechtskundige bijstand na 6 maand aansluiting.
- Huwelijksvergoeding van 100 fr. na 24 maand aansluiting.
- Geboortevergoeding van 125 fr. na 12 maand aansluiting.
- Vergoeding bij einde der loopbaan : 500 fr. op 65 jaar (schorsen van den arbeid) na 15 jaar aansluiting.
- Vergoeding bij overlijden : 1.000 fr. na 5 jaar aansluiting.
- Kas voor ziekte en ongevallen : vergoeding van 6 fr. per dag, gedurende 90 dagen vanaf den 31en dag van arbeidsonbekwaamheid (na 12 maand aansluiting).
- Gemeenschappelijke Hulpkas voor tussenkomst in ongelukkige gevallen.

De Unie richt een dringenden oproep aan alle arbeiders die op 10 Mei 1940 bij een vakbond waren aangesloten om toe te treden.

De wachttijd volbracht in de vroegere organisatie, komt in aanmerking voor de Unie.

Hand- en Geestesarbeiders, weest één, weest solidair, dan zijt ge sterk. Sluit aan !

Drukkerij « La Presse Syndicale »; ref. 3711;
Zandstraat, 35, Brussel. Handelsreg. Br. 143491.

onder leiding van J. Roscam, de eerste oorlogsmaanden nog regelmatig samen om de situatie te bespreken. In augustus 1940 werden de contacten met de leden hersteld en kregen de propagandisten de opdracht verder ledenbijdragen te innen en vergaderingen te beleggen. Bij vele leden groeide echter langzamerhand verzet. De mensen kloegen over de hoge bijdragen. In andere vakbonden ging men zelfs niet meer rond. De mensen zagen het nut ervan niet meer in: vele leden waren in Duitsland, waardoor een syndicale werking onmogelijk was. In september 1940 betaalden nog slechts 679 van de 3.500 leden (19%) hun bijdrage. Frans De Craen, vrijgestelde van de steenbewerkers, kreeg de opdracht deze negatieve situatie te bestuderen en oplossingen te zoeken.

Voor de personeelsleden van het ACV - gewest, die reeds hun ontslag hadden gekregen, werd de opzeggingstermijn verlengd tot december 1940. Daarna kregen zij de kans om over te stappen naar de Unie voor Hand- en Geestesarbeiders, waar ook het steenbewerkersverbond bij aansloot om zijn werking te kunnen bestendigen. Sommige propagandisten weigerden, anderen wilden hun werk verderzetten. Egied Van Linden, bijvoorbeeld, werd tot driemaal toe op de Duitse "Kommandantur" te Brussel geroepen. Hij weigerde de Duitsers zijn medewerking.

Ondanks deze meningsverschillen deed de eenheidsvakbond, de Unie, ook in de Rupelstreek zijn intrede op het einde van het oorlogsjaar 1940. Het bureau van de "Unie der Hand- en Geestesarbeiders - Rupelgewest" werd ingericht aan de Boomse Grote Markt, nummer 16. Karel Van Kamp, tot dan secretaris van het gewestelijk ACV-verbond, zetelde er als secretaris, naast een afgevaardigde van de socialisten en de liberalen. De vroegere vakbondsleden werden automatisch overgeschreven naar de Unie of ze werden ontboden op het bureau om hen te overtuigen. Wie niet akkoord ging, stopte met de betaling van zijn bijdragen. Meer dan de helft van de Boomse gesyndiceerden haakten af. Bij de katholieken en de socialisten leidde de oprichting van de Unie zowel bij de verantwoordelijken als bij de leden tot een scheuring.

De Unie kon in de Rupelstreek openlijk naar buiten treden met haar werking. Ze organiseerde regelmatig filmavonden en kinderfeestjes in de Plaza. Voor de talrijke overtuigde ACV - propagandisten en - leden was de situatie echter minder rooskleurig. Na augustus 1941 moesten zij hun werking op een stille en illegale wijze verderzetten. Dit kon bijvoorbeeld gebeuren tijdens kaartavonden of in cafés, waar de verantwoordelijken elkaar bleven ontmoeten. Dit alles gebeurde onder leiding van een "Voorlopig Comité", dat samengesteld was uit de proost Arrazola, voorzitter Mampaey, J. Roscam, G. Piessens, Fr. De Craen en later Fr. Van Dijk.

De Unie bleef bestaan tot aan het einde van de oorlog. Bij besluitwet van 31 augustus 1944 werd zij ontbonden, omdat ze de belangen van de bezetter had gediend. In Boom werd Karel Van Kamp vlak na de bevrijding opgepakt. Naast zijn lidmaatschap van de Unie, was hij ook lid geweest van het VNV en Devlag. Dit laatste gaf waarschijnlijk de doorslag. In september 1946 werd Van Kamp toch vrijgesproken voor de Krijgsraad. Interessant om te vermelden is, dat uit zijn vonnis blijkt dat de Unie in het Rupelgewest zo'n 2.300 leden telde, terwijl er voor de oorlog zo'n 3.500 christelijk en 6.100 socialistisch gesyndiceerde arbeiders waren in de Rupelstreek. Omwille van het Unie-lidmaatschap werd uiteindelijk niemand veroordeeld in de Rupelstreek.

Jules Roscam werd niet opgepakt. Op 22 mei 1945 werd hij slechts voor een korte periode door de waarnemende gouverneur geschorst als gemeenteraadslid omwille van zijn aandeel bij de stichting en het nationaal beheer van de Unie.

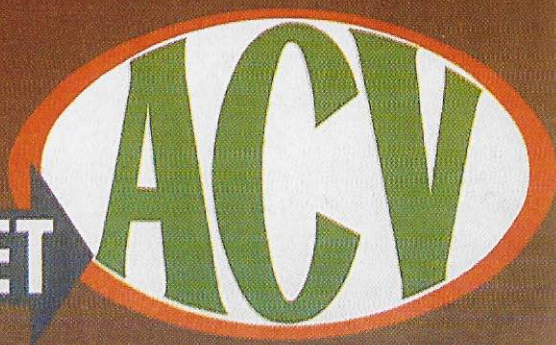
De Unie van Hand- en Geestesarbeiders, de eenheidsvakbond die in november 1940 door de Duitse bezetter was geïnstalleerd, riep de arbeiders op om lid te worden.

**Ons
deel
van de
stijgende**

WELVAART

SLUIT AAN BIJ HET

Woont de vergaderingen bij ingericht door het A.C.V.

*Door het nieuwe naoorlogse sociaal
economisch overlegmodel werkte het
ACV actief mee aan de stijgende
welvaart voor de arbeidersklasse.*